

МОЖЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

ДЛЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН

- Стандарти, законодавче забезпечення та регулювання
- Інспектування, сертифікація та нагляд
- Підтримка збуту
- Субсидії
- Навчання та популяризація

УДК 631.147:338.439.5]:351.82](477:100)

ББК 65.32(0)+67.401(4Укр)
М74

Дана книга розроблена на запит Міністерства аграрної політики та продовольства України в рамках швейцарсько-українського проекту "Розвиток органічного ринку в Україні" (2012-2016), що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) за фінансової підтримки Швейцарської Конфедерації через Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань (SECO).

Видавці: Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) та БіоІнститут (Чеська Республіка)

Фінансова підтримка: Швейцарська Конфедерація та Посольство Королівства Нідерландів в Україні

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська Конфедерація

Kingdom of the Netherlands

FiBL: www.ukraine.fibl.org; www.fibl.org

БіоІнститут: www.bioinstitut.cz

Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань (SECO):

www.seco-cooperation.admin.ch

Швейцарське бюро співробітництва в Україні: www.swiss-cooperation.admin.ch/ukraine

Головний редактор: Іржі Урбан

Автори: Іржі Урбан, Беате Хубер, Кароліна Дитртова, Наталія Прокопчук,
Тобіас Айзенрінг, Хельга Віллер

Видання висвітлює досвід інших країн на шляху розвитку органічного сільського господарства, становлення та функціонування органічної системи, а також успішну взаємодію між державним та органічним секторами.

Дана книга призначена для представників українських державних органів влади національного та регіонального рівнів, громадських організацій, виробників, переробних підприємств, роздрібною торгівлі, викладачів та студентів вищих навчальних закладів, засобів масової інформації, а також для широкого кола читачів, яких цікавлять питання розвитку органічного сектору.

Макет та друк: ФОП Задорожна С. О.

Тираж 2000 примірників

Цю публікацію можна безкоштовно завантажити на веб-сайті: www.ukraine.fibl.org

Розповсюдження та тиражування без письмового дозволу FiBL заборонено
Редакція не несе відповідальності за наслідки, пов'язані з публікацією даних

Зміст цього документу є виключною відповідальністю авторів і ні за яких обставин не може розглядатися як офіційна позиція Державного секретаріату Швейцарії з економічних питань (SECO) та Посольства Королівства Нідерландів в Україні.

ISBN: 978-966-2344-25-7

© Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL)

Швейцарсько-український проект "Розвиток органічного ринку в Україні" (2012-2016)

+38044-2781797, www.ukraine.fibl.org, www.fibl.org

м. Київ, 2013

ЗМІСТ

Передмова	4
Вступ	5
Стан органічного сільського господарства в Україні	6
Органічні перспективи	10
Європейська система законодавства для підтримки та регулювання органічного сільського господарства	12
Швейцарія	25
Німеччина	31
Нідерланди	39
Франція	47
Чеська Республіка	55
Польща	65
Молдова	72
Туреччина	78
США	87
Канада	95
Висновки та рекомендації	103
Світова статистика з органічного сільського господарства	108
Перелік скорочень	111
Перелік малюнків	116
Перелік таблиць	117
Перелік фотографій	118

Передмова

Україна має чудовий потенціал, як з екологічної, так і з економічної точки зору, для збільшення площ під органічним сільським господарством. Родючі ґрунти та великі угіддя створюють сприятливі умови для переходу на органічного виробництва. Швидке та стає зростання обсягів міжнародної торгівлі органічними продуктами, попит серед місцевого населення на здорові та безпечні харчові продукти і, нарешті, не менш важливою є цінова надбавка за органічне виробництво. Все це надає гарну можливість для України покращити економічний стан населення сільських територій шляхом розвитку органічного сектору в країні. Протягом останніх років потенціал органічної продукції з України викликає зацікавленість зі сторони представників національної та міжнародної торгівлі.

В той час, як ключовими дійовими особами під час розвитку ринку є та мають бути його учасники, держава може відігравати важливу роль у розвитку органічного сільського господарства шляхом створення національного законодавчо-правового поля, яке сприятиме розвитку цього сектору економіки. Законодавство щодо маркування органічної продукції створює нормативно-правову базу, визначаючи стандарти органічного сільського господарства та переробки, а також систему контролю для захисту органічної цілісності. Таке законодавство має захищати водночас інтереси споживачів шляхом заборони маркування, яке б вводило в оману споживачів, а також захищати ринок шляхом запобігання нечесній конкуренції. Однак заходи для підтримки органічного сільського господарства не обмежуються лише створенням та впровадженням відповідного законодавства. Інші заходи для стимулювання пропозиції та попиту можуть включати субсидії на виробництво, переробку, інвестиції або заходи з контролю, а також діяльність з просування експорту органічних продуктів, популяризацію органічного сільського господарства серед споживачів та виробників тощо.

Переваги органічного сільського господарства є надзвичайно великими – для економічного зростання, захисту навколишнього середовища, якості та безпеки харчових продуктів, запобігання зміні клімату та соціальної справедливості. Органічне сільське господарство суттєво зменшує застосування агрохімічних засобів захисту за рахунок використання поєднання традиційних та сучасних методів для природного контролю шкідників та хвороб. Органічне сільське господарство може також підвищити врожайність та опір хворобам. Воно покращує структуру ґрунту, захищає водні ресурси, мінімізує фактори, що спричиняють зміну клімату та підтримує біорізноманіття. Внаслідок своєї холистичної природи органічне сільське господарство об'єднує збереження біологічного різноманіття дикої природи, сільськогосподарське біорізноманіття та збереження ґрунтів, а також просуває малоінтенсивне сільське господарство на крок вперед за рахунок відмови від застосування хімічних добрив, пестицидів та генетично модифікованих організмів (ГМО)¹.

Ця книга "Можливості державної підтримки для розвитку органічного сільського господарства. Досвід інших країн" описує шляхи сприяння розвитку органічного сектору. Вона наводить приклади інституційних засад та заходів державної політики у багатьох країнах, які призводять до надання органічному виробництву прибутковості та створення сильного органічного ринку.

Висловлюємо велику подяку уряду Швейцарської Конфедерації за надання можливості видати цю книгу.

Беате Хубер

Керівник Міжнародного відділу, Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), www.fibl.org

¹Детальніше про переваги органічного сільського господарства для навколишнього середовища, суспільства і природи можливо довідатися на веб-сайті Міжнародної Федерації органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM): www.ifoam.org/growing_organic/1_arguments_for_organic/environmental_benefits/environmental_benefits_main_page.html

Вступ

Аграрний та продовольчий сектор посідає одне з провідних місць у національній економіці України. Протягом останніх років в Україні активізувався рух виробників органічної продукції. Проводяться ярмарки та виставки органічної продукції, міжнародні та всеукраїнські конференції з питань органічного виробництва, переробки, збуту, вузькоспеціалізовані семінари, дні поля тощо. Українські виробники вже кілька років поспіль успішно представляють свою продукцію на найбільшій світовій виставці органічної продукції "БіоФах" у Німеччині. Збільшення кількості та покращення якості матеріалів про органічні продукти у засобах масової інформації чітко показує бажання споживачів отримувати якісну продукцію до столу. Великий ринок для органічної продукції існує у багатьох країнах Європейського Союзу та багато української органічної сировини експортується у ці країни для подальшої переробки та споживання.

Помітний внесок у розвиток органічного сектору в Україні роблять фінансові донори зі Швейцарії, Нідерландів, Франції, Німеччини та інших країн. Завдяки проектам технічної допомоги українські спеціалісти отримують можливість набути знання та вміння, обмінятися досвідом та побачити на власні очі, як органічні виробники працюють в інших країнах. Крім того, для українських виробників сертифікованої органічної продукції відкриваються нові ринки збуту, широкі можливості, доступ до інформації та креативні ідеї.

Попит на українські органічні продукти зростає, як зі сторони кінцевих споживачів, так і від переробних підприємств.

Українська Держава вже офіційно визнала органічне сільське господарство. 3 вересня 2013 року Верховна Рада ухвалила в цілому Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». 3 жовтня 2013 року Президент України Віктор Янукович підписав цей закон. Для створення повноцінної нормативно-правової бази з органічного виробництва необхідно розробити, ухвалити та впровадити відповідні підзаконні акти, які регулюватимуть основні засади, взаємодію учасників органічного ринку, визначатимуть контроль і нагляд, а також випикуватимуть правила органічного виробництва, переробки, транспортування, зберігання, сертифікації. Наступним кроком має стати розробка та затвердження Національного плану дій розвитку органічного сектору в Україні. Дуже важливим є також ведення загальнодержавної бази даних сертифікованих органічних підприємств, переробних підприємств, трейдерів, сертифікаційних органів.

У розвинених країнах світу органічне виробництво успішно розвивається близько 40 років. Цьому сприяють державні органи влади, прямо чи опосередковано підтримуючи виробників органічних продуктів. Ця книга висвітлює успішний досвід країн світу у сфері розвитку ринку органічної продукції. Україна робить на цьому шляху лише перші кроки, тому ця публікація з прикладами здобутків і перевірених часом концепцій із зарубіжних країн показує, як ми можемо найбільш ефективно розвивати органічний сектор України.

Сподіваюся, що ця книга буде для Вас корисною і цікавою.

Демидов Олександр Анатолійович

Директор Департаменту землеробства Міністерство аграрної політики та продовольства України, www.minagro.gov.ua

Стан органічного сільського господарства в Україні

Україна має перспективні умови для розвитку органічного виробництва внаслідок зростання зацікавленості міжнародних покупців, поступового підвищення рівня обізнаності населення щодо органічних продуктів та наявності активних представників органічного сектору. На внутрішньому ринку попит на органічні продукти зростає. Україна

зі своїм 46-мільйонним населенням має значні можливості для виробництва, переробки, торгівлі та споживання органічної продукції.

На сьогодні в Україні діє близько 200 органічних операторів (виробників, переробних підприємств, трейдерів). Відповідно до переліку, затвердженого Комісією Європейського Союзу у Постанові (ЄС) №508/2012 від 20 червня 2012 р. 13 акредитованих сертифікаційних органів мають право працювати в Україні. Серед них є один український сертифікаційний орган «Органік стандарт», який є лідером органічної сертифікації в Україні. Він заснований українськими організаціями, зацікавленими у становленні та розвитку органічного сектору країни, і отримав високу кваліфікацію внаслідок співпраці з FiBL та міжнародним сертифікаційним органом IMO. Крім Постанови Ради (ЄС) №834/2007, яка на даний час є найбільш поширеним органічним стандартом в Україні, сертифікація відбувається також у відповідності до інших стандартів, наприклад Bio Suisse (швейцарський приватний стандарт), NOP (Національна органічна програма, США), JAS (японський сільськогосподарський стандарт) тощо.

Головним експортним ринком для українських органічних продуктів є Європейський Союз. Українські органічні продукти експортуються також до США, Канади, Японії та інших країн. Нещодавно експортний ринок зазнав негативного впливу через експортні квоти на деякі зернові культури, запроваджені українським урядом. У травні 2011 року уряд оголосив про скасування квот та підкреслив, що метою таких дій є те, щоб Україна знову стала одним зі світових лідерів у експорті зернових.

Президент України неодноразово заявляв про бажання України збільшити поставки органічних харчових продуктів на міжнародні ринки та підтвердив це прагнення включенням органічної тематики в Національний план дій на 2011 р. щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Ухвалення Верховною Радою України закону «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» 3 вересня 2013 року та підписання його Президентом України 3 жовтня 2013 року розпочали в Україні нову еру в розвитку органічного сільського сектору в Україні.

Нідерланди, Німеччина, Швейцарія, Чеська Республіка, Польща, США, Канада, Італія, Греція, Ізраїль, Молдова та Норвегія є головними країнами, до яких експортується органічна продукція з України. Країни Близького Сходу, такі як Об'єднані Арабські Емірати, починають цікавитися українськими сертифікованими органічними продуктами. Європейські імпортери повідомляють про деякі проблеми з якістю продукції та надійністю постачання органічних товарів з України, а також часто стикаються з тим, що міжнародна торгівля зупиняється, навіть не

почавшись. Однією з причин такої ситуації є те, що часто українська продукція сільськогосподарських орних культур (поки що) не відповідає міжнародним стандартам якості для харчового споживання. Більшість органічних культур, насамперед пшениця, соняшник, соя та кукурудза, експортуються як корми для м'ясного тваринництва західноєвропейських виробників органічної продукції. Органічні сушені та заморожені ягоди, сушені лікарські трави з України користуються великим попитом та йдуть на подальшу переробку до країн ЄС.

Попит та зацікавленість в органічній продукції зростає і на внутрішньому ринку України. Одне з провідних українських переробних підприємств органічної продукції ТОВ "Фабрика бакалійних продуктів" (ТМ Жменька) повідомило про стовідсоткове зростання продажів органічної продукції у 2010 р. у порівнянні з 2009 р. і збільшення кількості точок продажу, де продається органічна продукція, з 270 (2010 р.) до 600 (2011 р.). Це лише один з прикладів того, що органічний ринок стрімко зростає та пропонує серйозні можливості для бізнесу.

Одним із важливих каналів збуту та популяризації органічної продукції в Україні є невеликі спеціалізовані магазини здорового харчування у містах-мільйонниках (мережа магазинів натуральної та органічної продукції "Натур Бутік", ТОВ "Торговельний Дім Органік Ера", мережа магазинів органічних продуктів "Еко-Шик" тощо). З кожним роком зростає кількість міст, де органічні продукти наявні у продажу, та обізнаність населення щодо органічного сільського господарства та його переваг. Найпотужнішим каналом збуту органічної продукції є супермаркети. У 2011 р. мережа супермаркетів "Сільпо" проголосила органічні продукти своїм головним трендом. Супермаркет "Good Wine" продає чимало вітчизняних та імпортних органічних харчових продуктів, об'єднавши їх у секції "Good Food" (Хороші харчові продукти). У 2012 р. мережа супермаркетів "Мегамаркет" представила споживачам окремі секції з органічними продуктами. Супермаркети "Ашан", "Чумацький Шлях", "Delight", "Billa", "Фуршет", "Novus" та ін. віддають все більше місця на полицях сертифікованим органічним продуктам, особливо органічним молочним та м'ясним продуктам, крупам, борошну, хлібобулочним виробам, джемам, сокам, яйцям, меду, чаю, овочам, фруктам та іншим органічним продуктам. Попит зі сторони споживачів

**Обмін знаннями про органічне рослинництво на господарстві
ПП «Галекс-Агро», Житомирська обл., 2013**

День органічних молочних продуктів, Етнопродукт, Чернігівська обл., 2013

та поява органічних харчових продуктів у супермаркетах спричинили значне зростання продажів. Хоча менше 1% продуктів на полицях магазинів є органічними, ця ніша є дуже перспективною і потребує значних інвестицій. Інтернет-магазини також пропонують свої послуги у продажах органічних продуктів. Споживачі дуже люблять напряму спілкуватися з органічними виробниками, з цією метою Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) разом з українськими партнерами, починаючи з 2008 р., організував вже десять всеукраїнських та регіональних ярмарків органічної продукції під відкритим небом, більше 50 заходів з популяризації органічних продуктів, наприклад, в рамках фестивалів, продуктових виставок тощо. Магазины на фермах та система доставок кошків з органічними продуктами ще не користуються популярністю серед українського населення. Вже присутній на ринку послуг і органічний кейтерінг (візне ресторанне обслуговування), його пропонують компанії "Органік Ера", "Натур Бутік", "Еко-Шик", "Glossary".

Першопрохідцем у запровадженні максимально можливого (асортимент органічних продуктів все ще не є повним) органічного меню для своїх мешканців стала мережа еко-готелів «Мезон Бланш». Знаковою подією 2013 р. є проявлений інтерес зі сторони професійної сфери HoReCa (готелі, ресторани, кафе) до впровадження органічних продуктів.

У лютому 2014 р. на найбільшій міжнародній виставці органічних продуктів «БіоФах» буде вперше представлено український стенд, де буде презентована найкраща українська експортно-орієнтована органічна продукція.

Розвиток органічного ринку України знаходиться у фазі зростання життєвого циклу, який вимагає значних інвестицій для подальшого росту. Багато виробників органічної продукції ще не досягли рівня самоокупності або використання своїх прибутків для реінвестування у бізнес, розвитку ринку, зростання компетенції, становлення технологій та підвищення конкурентоспроможності з метою організації виробничо-збутових ланцюгів та підвищення рівня продажу органічної продукції. В Україні спостерігається низька конкуренція серед виробників, а іноді навіть її повна відсутність у більшості продуктових лінійок. Цей факт разом з вузьким асортиментом органічних продуктів, регіональним розпорошенням органічних виробників та постійно зростаючим попитом має наслідком те, що органічний ринок в Україні є ринком продавця.

Що можуть зробити державні органи влади України для підтримки розвитку українського органічного сектору?

По-перше, нормативно-правова база має бути привабливою для вітчизняних та закордонних інвесторів, щоб забезпечити підвищення якості та безперервності постачання органічної продукції. Термін "органічний продукт" повинен бути чітко визначеним та законодавчо захищеним для підвищення прозорості взаємовідносин між споживачами та виробниками. Закріплення термінологічних понять органічного виробництва підтримає розвиток органічного ринку шляхом надання можливості ідентифікації, посилення довіри та захисту інтересів споживачів, запобігання нечесній конкуренції, спричиненій фальсифікованим маркуванням або маркуванням, яке вводить в оману споживача. Це необхідний перший важливий крок до розвитку ринку органічної продукції, який вже зробила Україна. Економічно обґрунтована та ефективна контролююча система ще більше сприятиме розвитку ринку, якщо вона не буде занадто складною та забюрократизованою, а орієнтуватиметься на запобігання появі оманливого або фальсифікованого маркування і дотриманні вимог органічного виробництва.

Досвід інших країн свідчить, що узгоджена та цільова підтримка органічного сільського господарства, особливо розвитку та впровадженню національного плану дій може сприяти розвитку виробництва та ринку. Такий план дій має бути розроблений під керівництвом відповідальних органів державної влади України із залученням учасників органічного сектору на етапах розробки та впровадження, наприклад, асоціації виробників, трейдерів, сертифікаційних органів, виконавців проектів технічної допомоги та інших учасників органічного руху.

Кілька вищих навчальних закладів в Україні вже почали включати органічну тематику у свої навчальні програми. Цей процес потрібно підтримувати, щоб у масштабах всієї країни забезпечити широкий доступ до тренінгів, здобуття освіти та знань з органічного сільського господарства. Компетенція українських спеціалістів з органічного сільського господарства повинна підвищуватися, а досвід – набуватися на рівні середньої, середньо-спеціальної та вищої освіти. Коли доходить до пошуку практичних рішень, то є очевидним, що кількість вітчизняних фахівців поки що недостатня і є необхідність залучення міжнародних експертів. Національні науково-дослідні інституції мають зосередитись на потребах органічних виробників та інноваційних і економічно обґрунтованих рішеннях для органічного сільського господарства та переробки. Такі рішення необхідно адаптувати до місцевих умов і потім впроваджувати в сільськогосподарську практику шляхом постійної серйозної роботи консультативних компаній, проведення тренінгів та конференцій.

Українські організації мають потужний внутрішній потенціал для розвитку органічного ринку в Україні, серед них: Асоціація учасників біовиробництва "БІОЛан Україна", сертифікаційний орган "Органік стандарт", Федерація органічного руху України, Спілка виробників сертифікованих органічних продуктів «Органічна Україна», Асоціація виробників органічної продукції "Чиста флора", Іллінецький аграрний державний коледж, Інформаційний центр "Зелене досє", Асоціація органічного рільництва і садівництва, Львівська міська громадська організація "Екоterra", Retail Academy тощо. Донори зі Швейцарії, Нідерландів, Німеччини, Франції, Канади та США підтримують Україну у цій важливій справі зростання та професіоналізації органічного сектору.

Тобіас Айзенрінг та Наталія Прокопчук, швейцарсько-український проект "Розвиток органічного ринку в Україні", Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), tobias.eisenring@fibl.org, natalie.prokopchuk@fibl.org, www.fibl.org, www.ukraine.fibl.org

Органічні перспективи

За ті 15 років, які пов'язують мене з Україною, я переконався, що українські споживачі надають перевагу природним харчовим продуктам, бажано вирощеним на власній дачі. З 2012 року, відколи я почав працювати на посаді Радника з питань сільськогосподарства у Посольстві Королівства Нідерландів в Україні, сільгоспвиробники часто казали мені, що більшість їх сільськогосподарських культур та продуктів тваринного походження є в будь-якому випадку органічними, тому що вони не використовують (взагалі) пестициди або добрива. На додачу до цих спостережень, та з огляду на великі площі родючої обробленої землі і ринок з понад 45 мільйонів споживачів, можу стверджувати, що Україна має величезний потенціал в сільському господарстві та в органічному сільському господарстві зокрема.

Однак для того, щоб виробники могли заробити гроші, працюючи на органічному ринку, потрібно, щоб у споживачів була повна довіра до продукту без компромісів. В усьому світі на цей момент органічний сектор – це єдиний формально врегульований вид сільського господарства, який базується на інтегрованій сталості. Якщо Україна вибрала шлях підтримки органічного сектора, то для успіху передусім потрібно вдосконалювати систему сертифікації, надійного планування і логістики органічної продукції.

Я особисто вважаю, що перспективи для органічного виробництва в Україні надзвичайно позитивні. Підставами для успіху та збалансованого розвитку органічного сектору є, в першу чергу, впровадження відповідної стратегії. Інституційне середовище (включаючи науково-дослідницьку діяльність, освіту та дорадчі служби) разом з розбудовою ланцюжка поставок та ринку (інструменти такі як маркетинг, комунікації тощо) є визначальними в цій стратегії та заслуговують на належну увагу. Вказана стратегія має вести до стабільної та передбачуваної політики на декілька років, яка фокусуватиметься на повноцінних ланцюжках постачання, що, в свою чергу, сприятиме не лише сільськогосподарському виробництву, але й переробці та каналам збуту. І, найголовніше, така стратегія повинна мати підтримку відповідного міністерства на найвищому рівні.

Багато країн пересвідчилися на власному досвіді, що розвиток сильного органічного сектору не завжди є легким завданням, так само як і створення стабільного та зростаючого ринку органічних продуктів. Нідерланди, наприклад, відчули в минулому, що лише стимулювання виробництва в невеликому, а через це вразливому, органічному ринку швидко призводить до перевищення пропозиції над попитом та падінню цін і доходу. З цієї причини Нідерланди змінили свою політику на користь розвитку попиту. Більше того, уряд Нідерландів, фермери, переробники, трейдери, роздрібні торговці, банки та неурядові організації вирішили досягти домовленості, щоб збільшити не лише місцевий ринок, але також експортувати та імпортувати органічні продукти. Наприклад, голландський органічний сектор експортує 50% своєї продукції. Уряд Нідерландів також прийняв рішення витратити 50 мільйонів євро в 2008-2011 рр. для поширення обізнаності та інновацій, а також для стимулювання попиту та покращення виробничих зв'язків в органічному секторі.

Цей підхід дав позитивні результати. Органічний сектор Нідерландів набув професіоналізму і став важливим гравцем на ринку товарів споживання. Виробництво, переробка і логістика тісно пов'язані у цілісний виробничий процес, і продукт займає провідні позиції у супермаркетах. Наприклад, сьогодні у Нідерландах 80% обороту органічної продукції проходить через супермаркети. У 2012 році ринок голландського органічного сектора склав 2 млн. євро, включно з експортом (50%). У Нідерландах більше, ніж 1500 фермерів сертифіковані, 1700 компаній займаються переробкою органічних продуктів, все разом це 10 000 робочих місць.

Світовий ринок органічної продукції зростає. За останні 10 років загальний обіг зріс на 170% і досяг 63 млрд. доларів у 2011 році (звіт FiBL-IFOAM). 90% попиту на органічну продукцію – у країнах Євросоюзу і Сполучених Штатах Америки. Найбільше зростання продажу через торговельні мережі очікується саме в органічному секторі.

Україна з її родючими ґрунтами та низькими цінами на оренду землі може скористатися перевагами зростання попиту на органічну продукцію. Україна може повчитися на негативному і позитивному досвіді (найкращі практики) країн Європейського Союзу. Особливо зараз, коли уряд України працює над впровадженням нових пілотних програм та політики в галузі сталого розвитку сільських територій (включаючи створення кооперативних структур) та земельною реформою для підтримки економічного та соціального розвитку сільських територій України. Іншою дуже важливою сферою, що отримує все більше уваги, є безпека та якість харчових продуктів. Зростаючий роздрібний сектор в Україні і, зокрема, великі мережі супермаркетів та гіпермаркетів шукають місцевих постачальників, які зможуть гарантувати високу якість та стабільні поставки сертифікованих (органічних) харчових продуктів. Ця рушійна сила може також мати позитивний вплив на стале сільське господарство.

Еверт Ян Краєнбрінк

*Радник з питань сільського господарства
Посольство Королівства Нідерландів в Україні
kie-Inv@minbuza.nl
<http://ukraine.nlembassy.org>*

Європейська система законодавства для підтримки та регулювання органічного сільського господарства

Цей розділ описує систему законодавства для підтримки та регулювання органічного сільського господарства в межах Європейського Союзу. На перший погляд він може здатися неважливим для країн, які не є членами ЄС. Хочемо підкреслити, що це не так. Для країн Східної Європи Євросоюз є одним з найважливіших торговельних та політичних партнерів. Тому для цих країн важливо мати системи, які узгоджуються з системою країн ЄС, як в питанні законодавства (гармонізація нормативно-правової бази), так і системи контролю, що зосереджується на походженні, якості та безпеці харчових продуктів. Це все стосується і органічних харчових продуктів.

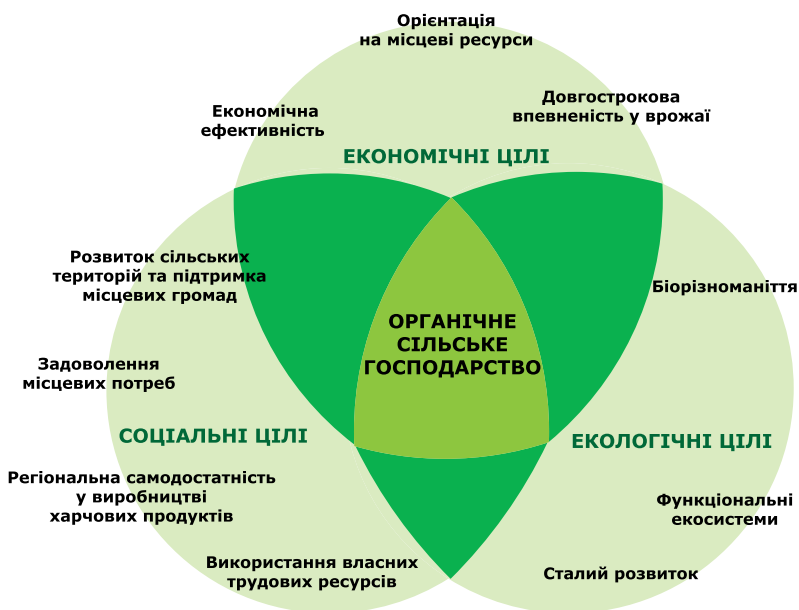
Субсидії

Реформа аграрної політики зробила можливим розвиток органічного сільського господарства, який підтримується державою. Наприкінці минулого сторіччя субсидоване інтенсивне сільське господарство в ЄС зайшло в глухий кут: воно загрожувало довкіллю, перевиробництво негативно впливало на світову торгівлю, коли надлишки субсидованої продукції продають за демпінговими цінами у країни, що розвиваються, завдаючи шкоди їхньому місцевому виробництву. Більше 10 років уважно вивчалася доцільність такої державної підтримки. Субсидії, що базуються на виробництві традиційних сільськогосподарських продуктів стали непопулярними. Тому уряди домовилися про концепцію, яку ініціативні фермери виробили самостійно за допомогою соціально свідомих споживачів, і яка виявилась достатньо багатofункціональною, придатною до впровадження та добре обґрунтованою, – до концепції органічного сільського господарства. На даний момент багатofункціональне сільське господарство (Мал. 1) широко застосовується (у різних країнах у різний спосіб). Органічне сільське господарство є центральним у цій новій парадигмі, яка охоплює економічні, соціальні та екологічні цінності.

Сільське господарство у всьому світі знаходиться у важкому становищі та є одним з секторів, що отримують найбільшу державну підтримку. Це означає, що сільське господарство є більш частим суб'єктом для політичного впливу, ніж більшість інших секторів економіки. Також є величезний (та трагічний) парадокс у сільському господарстві: з одної сторони, розвинені країни (включаючи усю Європу) виробляють надлишок харчових продуктів; з іншої сторони, у багатьох країнах, що розвиваються, люди голодують. Як засвідчили представники Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (FAO) на Світовому Саміті з безпеки харчування у Римі у 2009 році, рішення щодо усунення цього дисбалансу полягає не в тому, щоб постійно експортувати продовольство з країн з надлишковим виробництвом до країн, що розвиваються. Умови для сталих та продуктивних сільськогосподарських систем мають бути створені в усьому світі.

Найпершу стратегію ЄС, Спільну сільськогосподарську політику ЄС (Common

БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Мал. 1. Центральне положення органічного сільського господарства у системі багатofункціонального сільського господарства

Джерело: М.Альтієрі, 1994

Agricultural Policy, CAP) було створено в 1957 р.; її основною метою було виробництво достатньої кількості харчових продуктів, доступних за ціною. Цієї мети було досягнуто досить швидко. Субсидовані ціни на харчову продукцію сприяли інтенсифікації та індустріалізації сільського господарства в багатьох країнах ЄС, а це призвело до надлишку харчових продуктів та, на жаль, до деяких негативних наслідків, насамперед, для навколишнього середовища. Ці надлишки харчових продуктів, вироблених за кошти державних субсидій, часто експортувалися до країн, що розвиваються, а це знижувало можливість заробітку для фермерів у цих країнах. З цієї причини, після довгих переговорів, у 1994 р. було досягнуто домовленості про лібералізацію світової торгівлі в рамках Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), включаючи заборону прямих субсидій на виробництво харчових продуктів. З того часу цей документ продовжує бути основою для Світової Організації Торгівлі (COT, World Trade Organisation, WTO). Відтоді уряди розвинених країн (особливо в Європі та США) зрозуміли необхідність радикальних змін у своїй аграрній політиці. В ЄС це призвело (разом із чіткою позицією та особливими умовами окремих країн-членів ЄС), зокрема, до створення Програми 2000 та подальших кроків у напрямку до загальної реформи Спільної сільськогосподарської політики ЄС (CAP).

Розвинені країни не повністю відмовилися від субсидування своїх власних сільськогосподарських систем. Проте субсидії зараз більше спрямовані на розвиток сільських територій, підтримку виробництва змінено на підтримку виробників (у формі прямих виплат), а також зроблено акцент на захисті навколишнього середовища, якості та безпеці харчових продуктів, і на добробуті

тварин. Ці фактори спонукали уряди у розвинених країнах, особливо у країнах Європейського Союзу, до визнання переваг органічного сільського господарства та необхідності його підтримки. Перехід до органічного сільського господарства є поступовим процесом у форматі "крок за кроком", він використовується окремими фермерами у відповідь на можливості ринку та систему субсидій. Підтримка для органічного сільського господарства зі сторони Європейського Союзу послідовно зростає внаслідок того, що поступово розширюється дія Другої частини Спільної сільськогосподарської політики (2nd CAP pillar), яка складається з добровільних програм. У більшості країн Європейського Союзу органічне сільське господарство підтримується агроекологічними заходами, які компенсують фермерам втрати (або недоотримані вигоди), які пов'язані з виробництвом, створені більш дбайливим сільським господарством, яке приділяє більше уваги захисту довкілля та добробуту сільськогосподарських тварин. Перетворити все сільське господарство на органічне за один день, звичайно, не було можливо, тому ЄС виробив низку інструментів для підтримки органічного сільського господарства.

Інституційна основа для органічних субсидій у Європейському Союзі

У Європейському Союзі прямі виплати є доступними для всіх фермерів, хто виконує базові вимоги для захисту навколишнього середовища та добробуту тварин (система "cross compliance" у рамках Схеми єдиних виплат (single payment scheme, SPS). Органічні фермери можуть подаватися на отримання додаткових субсидій, які зазвичай виплачуються під час добровільних агроекологічних заходів. У країнах, які не є членами Європейського Союзу, різні системи субсидій застосовуються для фермерів, які працюють у традиційному та органічному сільському господарстві.

Перша частина Спільної сільськогосподарської політики *1st CAP pillar*

Реформа 2003 року Спільної сільськогосподарської політики ЄС змінила попередню систему виплат, які ґрунтувалися на показниках виробництва, на нову Схему єдиних виплат (SPS), пов'язану з розміром оброблюваної площі ферми (таку зміну називають "роз'єднанням"). Ці прямі виплати визначаються системою "перехресного погодження", що означає виконання вимог норм, необхідних для отримання допомоги від ЄС (cross-compliance). Це вимагає від фермерів:

1) виконувати вимоги Сприятливих умов для сільського господарства та навколишнього середовища (Good agricultural and environmental condition, GAEC) та

2) виконувати вимоги стандартів харчової безпеки (охорони здоров'я громадськості), здоров'я та добробуту тварин, а також збереження навколишнього середовища. Якщо фермери не виконують ці вимоги, то прямі виплати, які надаються лише у разі дотримання визначених наперед умов, можуть бути скорочені або навіть повністю припинені. Щоб звертатися щодо виплат згідно з Другою частиною Спільної сільськогосподарської політики, фермери повинні виконати усі умови Першої частини Спільної сільськогосподарської політики.

Друга частина Спільної сільськогосподарської політики

2nd CAP pillar

Головними цілями Другої частини Спільної сільськогосподарської політики є розвиток сільських територій та невиробничих функцій сільського господарства, що є головним користувачем земель та води у Європі. Окремі країни можуть підтримувати різні заходи для досягнення цих цілей (а також добробуту тварин), які є вищими вимогами, ніж перелік Першої частини Спільної сільськогосподарської політики. Участь фермерів у Другій частині Спільної сільськогосподарської політики є добровільним та спонукає до отримання субсидій, які ґрунтуються на конкретному проекті. У більшості країн Європейського Союзу це є джерелом та основним обґрунтуванням для субсидій органічному сільському господарству. Органічне сільське господарство може бути поєднане із низкою інших заходів Другої частини (наприклад, ландшафтно-екологічним менеджментом). Це означає, що органічні фермери можуть бути серед фермерів, які отримують найбільші субсидії.

Системи контролю органічного сільського господарства

Основою визначення органічних харчових продуктів є те, що вони виробляються у виробничих системах, які спеціально перевіряються. Це дає споживачу гарантію щодо процесу виробництва, а не те, що харчові продукти є абсолютно "чистими". Інспектування та сертифікація може виконуватися державними або приватними контролюючими органами, хоча останні повинні працювати під державним наглядом.

Органічні харчові продукти мають вищу ціну ("цінову надбавку за органічне виробництво"), які, окрім субсидій, компенсують органічним фермерам вищу собівартість виробництва та нижчу врожайність. Більш висока ціна на органічну продукцію є головною рушійною силою для розвитку органічного сільського господарства, особливо у країнах, які не є членами Європейського Союзу.

Основою нормативно-правової бази в органічному виробництві ЄС є Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів та Постанова Комісії (ЄС) № 889/2008 "Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) №834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів". Вони визначають методи виробництва, інспектування та сертифікації органічних господарств, переробних підприємств, імпортерів та трейдерів, а також системи нагляду на європейському рівні. Країни-члени ЄС можуть самі вирішувати, який тип контролюючої системи втілювати. Є три основні моделі у Європейському Союзі (хоча різні моделі використовуються у різних частинах світу, особливо там, де фермери мають малі наділи землі та працюють у кооперативах чи асоціаціях).

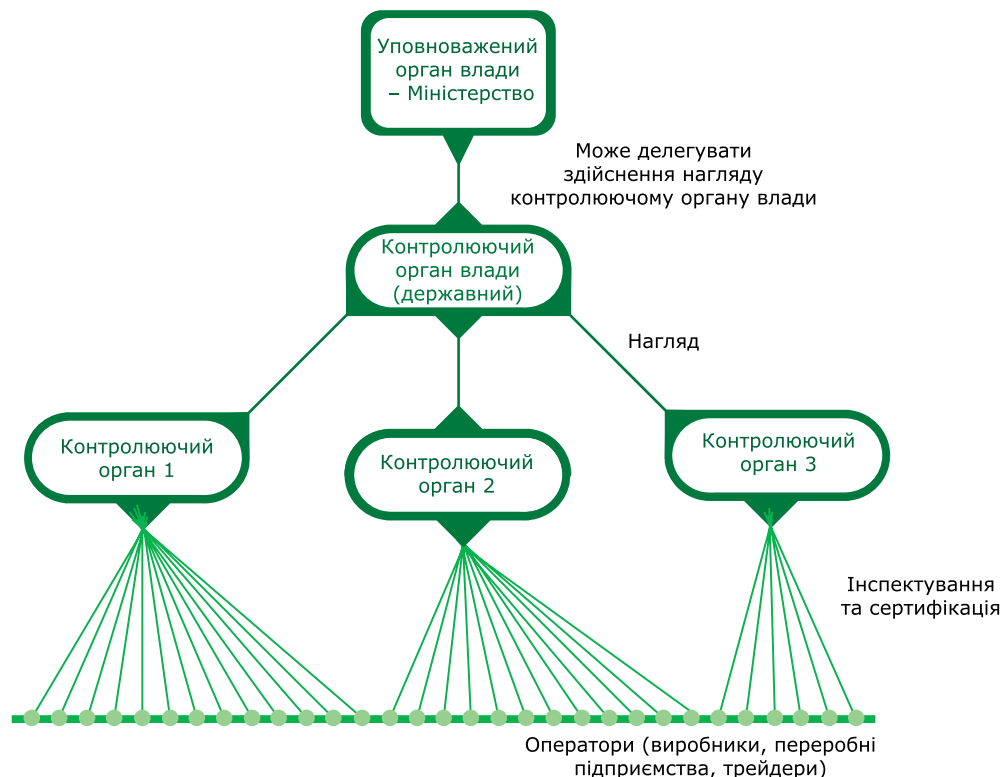
Супермаркет у Німеччині пропонує споживачам повний асортимент органічної продукції

Тип А – приватний тип контролюючих органів. Держава акредитує приватні контролюючі органи та забезпечує нагляд за ними. Це найбільш поширена система контролю в органічному сільському господарстві. Цей тип контролю реалізовано в таких країнах: Австрія, Бельгія, Болгарія, Кіпр, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ірландія, Італія, Латвія, Португалія, Румунія, Словенія, Швеція та Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії.

У цій системі уповноважений орган влади (відповідне міністерство у складі уряду – як правило міністерство сільського господарства) делегує завдання здійснення контролю одному або кільком контролюючим органам (переважно приватним), які він має авторизувати та здійснювати нагляд над цими контролюючими органами (або напряду, або опосередковано). Якщо Міністерство сільського господарства країни не має штатних спеціалістів для здійснення інспектування та/або нагляду, тоді ці функції можуть делегуватися іншим спеціальним державним структурам, які підпорядковуються цьому міністерству та мають відповідну компетенцію та практичний досвід.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ОРГАНІЧНОГО СЕКТОРУ ЄС, ТИП А

Уповноважений орган влади делегує завдання здійснення контролю одному або кільком контролюючим органам (переважно приватним)

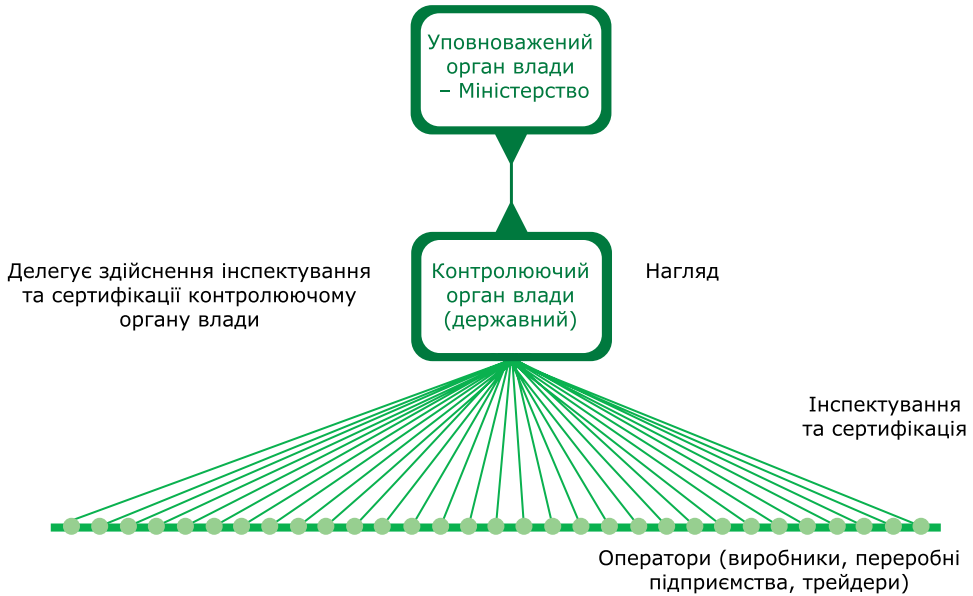

Мал. 2. Приватний тип контролюючої системи

Тип Б – державний тип контролюючих органів. У системі цього типу держава діє як сертифікаційний орган. Уповноважений орган влади (держава) делегує свої контролюючі функції одному або кільком контролюючим органам (переважно державним установам). Це підхід використовують у таких країнах: Данія, Естонія, Фінляндія, Литва та Нідерланди.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ОРГАНІЧНОГО СЕКТОРУ ЄС, ТИП Б

Уповноважений орган влади (держава) надає свої контролюючі повноваження одному або кільком контролюючим органам (переважно державним установам)

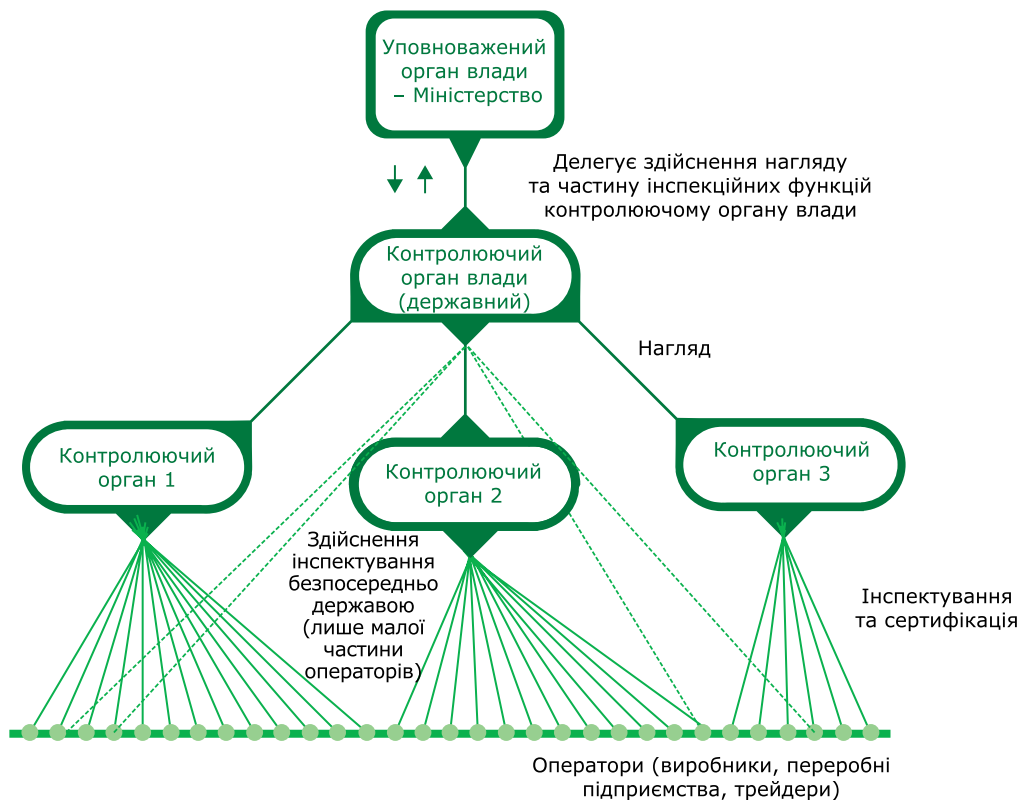

Мал. 3. Державний тип контролюючої системи

Тип В – комбінований тип контролюючих органів. Інспектування та сертифікація здійснюються приватними контролюючими органами. Держава акредитує офіційний наглядовий орган для проведення планових (анонсованих) та вибіркових (неанонсованих) інспектувань безпосередньо операторів (виробників, переробників, трейдерів). Вони можуть також проводити фінансові інспекції, спрямовані на субсидії для органічного сільського господарства (інспекції на запит агентства, що виплачує субсидії). Цей підхід працює у таких країнах: Чеська Республіка, Люксембург, Мальта, Польща, Словаччина та Іспанія.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ОРГАНІЧНОГО СЕКТОРУ ЄС, ТИП В

Комбінація типів А та Б

Мал. 4. Комбінований тип контролюючої системи

Таким чином, в системах А та В приватні контролюючі органи є частиною офіційної контролюючої системи у відповідності до Постанови Ради (ЄС) №882/2004, вони повинні мати принаймні такий самий досвід і кваліфікацію, як і державні контролюючі органи, залучені до офіційного інспектування. Європейський Союз все частіше наголошує на необхідності застосування об'єктивних та кількісних методів при проведенні інспектування органічного господарства, таких як відбір, аналіз та оцінка зразків.

Зв'язок контролюючої системи органічного сільського господарства з вимогами офіційних інспекцій є частиною діючого європейського законодавства з питань органічного сільського господарства. Детальні правила, що містяться у Постанові (ЄС) 834/2007 та Постанові (ЄК) 889/2008, треба читати через призму цих цілей та принципів, а також пам'ятаючи, що органічні вимоги застосовуються на додачу до викладених в Постанові Ради (ЄС) 882/2004.

Всі приватні контролюючі органи повинні бути акредитовані у відповідності до загальних вимог ЄС стосовно органів, що працюють у системах сертифікації продукції або послуг (Європейська норма EN 45011/ISO 65). Загалом

контролюючі органи мають бути неупередженими під час проведення інспектування підприємств та мають бути затверджені уповноваженими наглядовими органами державної влади країн-членів ЄС. Контролюючі органи органічного сектору також часом працюють у третіх країнах, які не мають власного органічного законодавства (або у країнах, де є таке законодавство, але воно не гармонізоване з відповідним законодавством Європейського Союзу), коли підприємства хочуть експортувати свою продукцію до країн ЄС. Цей метод зараз працює і в Україні для виробників, які планують або експортують свою продукцію до ЄС (чи до інших країн).

Діючий логотип ЄС для обов'язкового маркування органічної продукції на ринку ЄС

Основний логотип органічного виробництва Європейського Союзу (далі за текстом – "органічний логотип ЄС" або "євролисток"). Цей логотип було введено Постановою Комісії (ЄК) № 271/2010 від 24 березня 2010 року, що вносить зміни до Постанови (ЄК) № 889/2008, в якій викладено детальні правила впровадження Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно логотипу органічного виробництва Європейського Союзу.

Основою євролистка є два добре відомі символи: прапор Європейського Союзу з 1986 року та листок, який використовується в багатьох формах і символізує природу та стабільність. Поєднання цих символів створює унікальний візуальний елемент, який говорить сам за себе. Органічний логотип ЄС у високій якості можна завантажити на офіційному веб-сайті Європейської Комісії на сторінці, що стосується органічного виробництва.

Євролисток утворений після злиття прапору ЄС та листка

З 1 липня 2010 року уся органічна продукція повинна бути маркованою логотипом Європейського Союзу для органічної продукції. Це зробило можливим для споживачів ідентифікацію органічної продукції. Маркування логотипом ЄС органічної продукції повинно супроводжуватись кодовим номером контролюючого органу, який сертифікує та інспектує оператора, що здійснював останню фазу виробництва або переробки. Євролисток може доповнюватися логотипом приватної та/або національної системи маркування. Європейська Комісія (ЄК) уповноважена визначати кодові номери для акредитованих контролюючих органів країн, які не є членами ЄС.

Крім органічного логотипу ЄС та коду контролюючого органу, має бути надана інформація про те, вироблено харчовий продукт в ЄС чи ні. Євролисток можна також застосовувати для продуктів, які вироблені за межами ЄС, коли гарантується, що система контролю діє відповідно до законодавства ЄС. Надзвичайно важливою є можливість визначити країну походження. Ця інформація не повідомляє про те, де органічний продукт було перероблено або запаковано, але показує походження первинної сировини. У цьому разі продукт має бути маркований, окрім логотипу, написом "Сільське господарство не-ЄС" (Non-EU Agriculture).

написом "Сільське господарство не-ЄС" (Non-EU Agriculture).

Законодавча база для органічного сільського господарства

Все почалося з приватних стандартів, встановлених самими фермерами

Органічне сільське господарство² – чітко визначений метод сільського господарства, хоча визначення з часом еволюціонує у відповідь на нові виклики. Початок цьому поняттю було покладено у першій половині 20-го сторіччя, а саме у 1924 р. лекціями Рудольфа Штайнера. Шляхом встановлення принципів для контролюючої системи органічного сільського господарства виробники та споживачі відгукнулись на негативні аспекти традиційного індустріалізованого інтенсивного сільського господарства. Це розпочалося, коли синтетичні добрива та пестициди почали широко використовувати (у 1920-х роках та 1930-х роках) та отримали поштовх для розвитку в 1960-х роках, коли сільське господарство почало ставати більш спеціалізованим та інтенсифікованим. З'явилося кілька різних методів, які відрізнялися в своїх підходах щодо підтримки родючості ґрунтів та живлення рослин. Одним особливим видом стало біодинамічне сільське господарство, яке ґрунтується на антропософії та

²Німецькомовні, франкомовні та деякі інші країни використовують термін «біологічний» («biologisch»/«ökologisch» та «biologique» відповідно, або скорочено «bio»); Нідерланди, Польща, та Чеська Республіка – «екологічний» («ecologisch», «ekologiczne», «ekologické» або скорочено «eco»); в англійськомовних країнах США – «organic», Канада – «organic» та «biologique»; Туреччина – «organik» тощо.

вченні Рудольфа Штайнера (Rudolf Steiner). Добровільні асоціації, особливо асоціації фермерів, такі як Біоланд (Bioland), Асоціація ґрунту (Soil Association) або Біо Свісс (Bio Suisse), розвивали свої власні добровільні стандарти, які потім стали фундаментом для законодавчої бази, що почала зароджуватися у сфері органічного сільського господарства. Перші міжнародні правила "Базові стандарти" (Basic Standards), які були гармонізовані Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), були видані у 1983 рр. Ці Базові стандарти визначають в узагальненій формі мінімальні вимоги до органічного сільського господарства та створюють основу для написання більш детальних стандартів органічного сільського господарства.

У світі існувало кілька методів органічного сільського господарства, які розвивалися переважно у Великій Британії, Франції та німецькомовних країнах. Усі методи є більш-менш схожими з 1991 року, коли у країнах ЄС ухвалили закон про органічне виробництво. З цього часу ми можемо говорити про уніфіковане та урегульоване визначення органічного сільського господарства.

Лише біодинамічний метод все ще відрізняється. Це вищий стандарт (надстандарт), який має свою власну сертифікацію та торговельну марку "Деметер" (Demeter) та бере до уваги духовні аспекти відповідно до положень антропософії Рудольфа Штайнера.

З 1999 року існує також визначення органічного сільського господарства у Кодексі Аліментаріус (Основні принципи для виробництва, переробки, маркування та збуту органічних харчових продуктів, Codex Alimentarius, Guidelines for the Production, Processing, Labelling and Marketing of Organically Produced Foods). Основні принципи для виробництва, переробки, маркування та збуту органічних харчових продуктів було ухвалено на 23-й сесії Комісії Кодексу Аліментаріус у 1999 році та внесено правки на 24-й сесії Комісії у 2001 році та у подальші роки.

Від національних стандартів та законів до законодавчого забезпечення ЄС для органічного сільського господарства

Перший законодавчий стандарт (закон), що регулює органічне сільське господарство, було ухвалено в Австрії у 1985 р., згодом органічне законодавство було затверджено в деяких інших країнах (Данії, Франції, Швейцарії, Великій Британії та інших країнах). Швидке зростання ринку та зацікавленості споживачів в органічних продуктах у 1980-х роках у країнах Європейського Союзу призвело до підготовки та ухвалення Постанови Ради Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) (Council Regulation (EEC)) №2092/1991. Це був перший європейський стандарт, він встановлював мінімальні вимоги до маркування органічної продукції, гармонізував та визначав різні національні стандарти для рослинництва (а пізніше і для тваринництва). Першими питаннями, які повинні були бути визначеними, стали сертифікація, контроль та маркування. Згодом Постанову ЄЕС №2092/1991 було замінено на Постанови ЄС №834/2007 та №889/2008. Більшість країн Європи мають додаткові національні стандарти з органічного виробництва, які загалом визначають адміністративні процеси (наприклад, реєстрацію операторів та контролюючих органів), конкретизують санкції, використання національних органічних логотипів або визначають стандарти для таких видів виробничої діяльності, які не зазначені у законодавстві ЄС.

Приватні стандарти органічного сільського господарства – постійний пошук удосконалення

Європейський Союз дозволяє асоціаціям або іншим приватним підприємствам створювати свої власні додаткові стандарти для органічного сільського

господарства та виробництва органічної харчової продукції. Це частково відображає різницю у стандартах, які існували до спільного органічного законодавства ЄС. Ця ситуація дозволяє приватним асоціаціям реагувати у разі зміни пріоритетів споживачів та виробників. Наприклад, директиви асоціацій були і залишаються важливим інструментом для адаптування органічного сільського господарства до потреб споживачів в окремих країнах. Вони часто мають суворіші та вимогливіші правила: наприклад, деякі приватні стандарти забороняють паралельне (одночасне) виробництво органічної та традиційної продукції на одному і тому самому підприємстві або встановлюють жорсткіші обмеження щодо використання сірки та міді, забороняють проводити певні зміни у тілі тварин (хвіст, вуха, зуби, клюв) чи встановлюють суворіші вимоги щодо добробуту тварин та годівлі худоби.

Продукція, сертифікована за встановленими приватними стандартами, зазвичай маркується приватним логотипом (торговельною маркою), який можна поєднувати з обов'язковим в ЄС органічним логотипом. Виробники та переробні підприємства добровільно приєднуються до цих більш суворих схем та проходять інспектування та сертифікацію у відповідності до приватних стандартів. З цією метою ЄС дозволяє тому самому контролюючому органу проводити інспектування на предмет відповідності до стандартів ЄС та вищих за рівнем вимог приватних стандартів. Ці акредитовані та визнані державою сертифікаційні органи стають, таким чином, частиною офіційної системи контролю в органічному сільському господарстві.

Розвиток приватних стандартів має тенденцію до того, щоб стати рушійною силою для подальшого розвитку та вдосконалення органічного законодавства ЄС. У цьому сенсі ці асоціації стають "встановлювачами трендів". Є багато прикладів, коли приватні стандарти перевищують стандарти, які існують у законодавстві Європейського Союзу, особливо щодо аквакультури, виноградарства (особливо переробка винограду на вино), захисту навколишнього середовища та біорізноманіття, зміни клімату (викиди CO₂) та добробуту тварин. Все, що було випробувано та перевірено у приватних стандартах, згодом, як правило, ухвалюється на рівні законодавства ЄС.

Приклади з різних країн (звіти країн)

Розвиток органічного сільського господарства ґрунтується на інтересі фермерів щодо використання систем сільського господарства, які є дружніми до природи і на підтримці зі сторони споживачів, які купують органічні продукти, зазвичай за вищою ціною. Це є базовими передумовами, без яких навіть найбільш сильна державна підтримка не буде ефективною для розвитку органічного сектору. Попередні частини цього розділу описують законодавче забезпечення для державної підтримки органічного сільського господарства у Європейському Союзі.

Такі країни, як Україна, де державна підтримка для розвитку органічного сільського господарства перебуває на ранніх стадіях, можуть багато чому навчитися на досвіді інших країн щодо можливостей і видів підтримки органічному сільському господарству та вибудовування співробітництва між державою, приватними та громадськими організаціями органічного сектору.

Державна підтримка не обов'язково може бути тільки у формі субсидій. Підтримка консультаційних послуг та сприяння розвитку органічного ринку можуть бути так само важливими.

Приклади досвіду країн, які ми вибрали для цієї книги, включають старі і нові країни-члени Європейського Союзу, європейські країни, які не є членами

Європейського Союзу і дві країни Північної Америки. У деяких із цих країн органічний сектор існує багато десятиків років, у інших – “органічне виробництво” все ще є достатньо новою концепцією.

Досвід Туреччини та Молдови здається особливо слухним для України. Їхні позиції на ринку є дуже схожими до української. Більшість їхнього органічного експорту має на меті ринок Європейського Союзу, а їхні внутрішні ринки органічної продукції є все ще мало розвиненими. Підходи, які застосовують уряди цих двох країн, є цікавими і перегукуються з українською ситуацією.

Джерела, література та додаткова інформація

- Альтієрі М.А. (1994): Агроекологія: Принципи та стратегії для створення систем сталого сільського господарства. Університет Каліфорнії, м. Берклі, 10 стор. (Altieri (1994): Agroecology: Principles and strategies for designing sustainable farming systems. University of California, Berkeley, 10 pp.)

- Шарпатка Борживой, Урбан Іржі та ін.(2009): Органічне сільське господарство, Інститут аграрної економіки та інформації, 338 сторінок (Šarapatka, B., Urban. J. et al. (2009): Organic Agriculture, IAEI Prague, 338 p.)

Посилання

- Європейська Комісія, про органічне виробництво: www.ec.europa.eu/agriculture/organic, органічний логотип ЄС у високій якості: www.ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/logo_en

- Інформаційний портал “Organic-Europe.net”, що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі “Світ органічного сільського господарства”:
www.organic-europe.net

- Проект ЄС, Органічні правила та сертифікація: www.organicrules.org

Швейцарія

Швейцарська Конфедерація³

Швейцарія довго була країною-першовідкривачем в органічному сільському господарстві, і сьогодні вона продовжує утримувати цей статус. Історія біодинамічного сільського господарства у Швейцарії має довгу історію, що розпочалася ще у 1930-ті роки. Фермерський рух, започаткований Гансом Мюллером (Hans Müller), став зародженням органічного сільськогосподарського руху в 1940-х роках. У 1960-х та 1970-х роках у Швейцарії вже нараховувалось від 500 до 1000 органічних господарств. В 1973 р. було засновано Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), який з того часу став одним з провідних центрів досліджень органічного сільського господарства у світі. У 1977 р. Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL) організував Першу Міжнародну органічну науково-практичну конференцію "На шляху до сталого сільського господарства" для Міжнародної Федерації органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM). У 1981 р. асоціації органічних фермерів Швейцарії заснували парасолькову координаційну органічну організацію "Біо Свісс" (Bio Suisse).

Прямий збут відіграє важливу роль для швейцарських органічних фермерів

Протягом останніх 20 років органічне сільське господарство в Швейцарії пройшло шлях динамічного розвитку. Воно пережило справжній бум в період з 1990 р. до 2003 р., коли кількість органічних господарств зростає з 800 до 6281. Після цих років швидкого розвитку спостерігається тенденція невеликого зменшення загальної кількості органічних ферм, яких у 2011 р. налічувалося

³Цей розділ написано на основі даних, опублікованих Л.Кільхером та ін. (2011), Л.Кільхером та Х.Віллер (2011) та Х.Віллер та У.Нігглі (2010).

близько 6000. Відповідно до даних FiBL, у 2011 році у Швейцарії було 123000 гектарів органічних сільськогосподарських земель, що складало 11,7 % від загальної площі усіх сільськогосподарських угідь країни, що становить близько 1 млн. гектарів.

Швейцарський органічний ринок продовжує свою довготривалу тенденцію до значного зростання, він не відчув жодного негативного впливу економічної кризи. Згідно з даними Біо Свісс, товарообіг органічного сектору в 2012 році становив 1,8 млрд. швейцарських франків⁴. Починаючи з 1999 р., коли обсяг ринку складав 654 млн. швейцарських франків, органічний ринок зріс майже втричі. У 2012 році органічний ринок зріс на 5,3%. Як і Данія, Австрія та Ліхтенштейн, Швейцарія належить до країн з найбільшим рівнем споживання органічних продуктів на душу населення. У 2012 р. органічні продукти склали 6,3% всіх харчових продуктів та напоїв Швейцарії. Збільшення частки органічних продуктів на ринку підкреслює зростаючу зацікавленість швейцарців в органічних харчових продуктах. У 2012 р. швейцарські споживачі придбали органічних харчових продуктів на суму 230 швейцарських франків на душу населення. У 2012 р. майже три чверті органічних продуктів було продано через дві найбільші продовольчі торговельні мережі країни: "Кооп" (Coop) з 870 млн. швейцарських франків (47,5% всього швейцарського органічного ринку) та "Мігрос" (Migros) з 484 млн. швейцарських франків (26,4% ринку). У 2012 р. прямиий збут продукції (магазини на фермах, вуличні ринки тощо) також значно зріс (на 9,8% у порівнянні з попереднім роком). У 2012 р. обсяг прямих продажів досяг більше 100 млн. швейцарських франків, що склало 5,5% всього швейцарського органічного ринку. Порівняно новою є входження органічних продуктів через дисконтні супермаркети зі стратегією низьких цін, хоча частка таких продажів поки ще є скромною. Свіжі органічні продукти, наприклад, яйця, хліб та овочі посідають провідне місце на органічному ринку Швейцарії. Обсяги продажів усіх груп органічних продуктів стабільно зростали у попередні роки. Існують природні фактори, які стримують можливості органічного виробництва у Швейцарії та обмежують пропозицію внутрішнього ринку. Швейцарія імпортує все більше органічних продуктів, щоб задовольнити зростаючий попит.

Табл. 1.

Основні статистичні дані органічного виробництва у Швейцарії

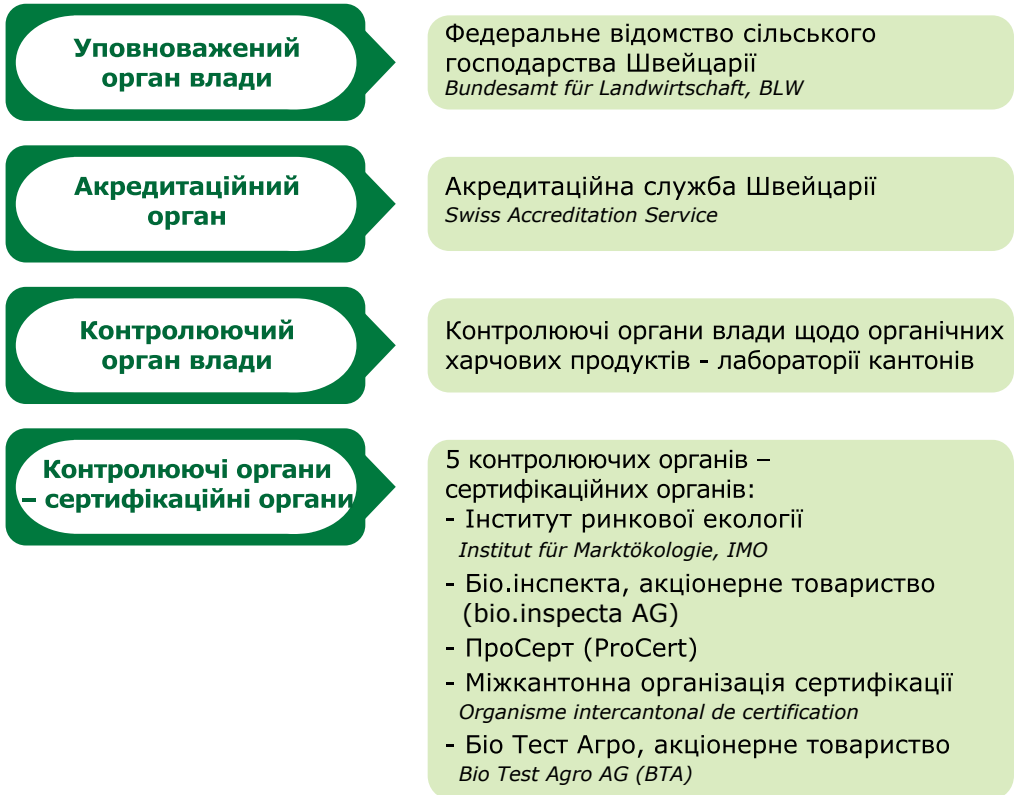
Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного сільського господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Збут органічної харчової продукції, млн. євро	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
2009	114 050	10,8	5 943	1 546	5,2
2010	119 613	11,4	5 989	1 668	5,7
2011	123 000	11,7	6 060	1 738	6,0
2012	-	-	-	1 838	6,3

Джерело: FiBL та Біо Свісс (дані про площу та виробників); Біо Свісс (дані про ринок), 2009-2012

⁴1 швейцарський франк \approx 0,83 євро \approx 8,8 гривень.

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Швейцарії

Федеральне відомство сільського господарства Швейцарії (нім. Bundesamt für Landwirtschaft (BLW), англ. Federal Office of Agriculture (FOAG)) є уповноваженим центром у Швейцарській Конфедерації з усіх ключових питань сільського господарства та уповноваженим органом влади щодо законодавчого забезпечення в органічному секторі. Акредитаційна служба Швейцарії акредитувала п'ять контролюючих органів для проведення органічної сертифікації та інспектування.

Мал. 5. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Швейцарії

Джерело: www.organicrules.org

Швейцарські органічні продукти мають відповідати вимогам, викладеним у Положенні про органічне сільське господарство Швейцарії (SR 910.18 та SR 910.181), яке вступило в силу в 1998 р. Це Положення застосовується до неперероблених сільськогосподарських культур та перероблених продуктів, розведення тварин та продуктів тваринного походження, а також кормів, але не поширюється на аквакультуру. Положення про органічне сільське господарство Швейцарії еквівалентне органічному законодавству ЄС. Продукти, марковані як органічні, повинні відповідати вимогам Положення про органічне сільське господарство. Сьогодні в Швейцарії не існує єдиного державного

логотипу для органічних продуктів, проте є різні схеми приватного маркування. Перед тим, як Положення про органічне сільське господарство Швейцарії набрало чинності, для виробництва та збуту органічних продуктів застосовувалися насамперед стандарти, встановлені Біо Свісс. Виробники та трейдери, які сертифіковані на відповідність стандартам Біо Свісс, можуть ідентифікувати свою продукцію, використовуючи символ Бруньки (англійською мовою – "Bud", німецькою мовою – "Knosp") після того, як підпишуть контракт з Біо Свісс. Цей

символ, що позначає органічну продукцію, є найбільш поширеним логотипом серед споживачів Швейцарії.

Ключові інституції / організації

Швейцарський органічний сектор сформований багатьма приватними ініціативами під наглядом держави, яка здійснює свої наглядові функції через Федеральне відомство сільського господарства Швейцарії (BLW). Більше 90% органічних фермерів Швейцарії є членами заснованої у 1981 р. загальної координаційної організації "Біо Свісс", яка об'єднує органічні сільськогосподарські рухи Швейцарії. Асоціація "Біо Свісс" встановила перші стандарти для органічного сільського господарства та заснувала торговельну марку "Брунька". Асоціація "Біо Свісс" налічує 32 органічних фермерських об'єднання та має ліцензійні договори щодо використання торговельної марки з більш, ніж 800 переробними підприємствами та торговельними організаціями. Органічна продукція з символом Бруньки займає майже 60% органічного ринку в Швейцарії.

Швейцарська асоціація "Деметер" (Demeter) є організацією біодинамічних фермерів. Стандарти Деметер мають схожі до Біо Свісс вимоги, а в деяких аспектах – навіть більш суворі, наприклад, коли йдеться про використання біодинамічних препаратів.

Ключовим фактором успіху органічного сектору є інвестиції швейцарських торговельних організацій у розвиток органічного ринку. Дві мережі супермаркетів "Кооп" (Coop) та "Мігрос" (Migros) започаткували власні органічні програми. В той час, як програма "Натураплан" (Naturaplan) мережі "Кооп" продає органічні продукти під власною торговельною маркою та торговельною маркою Біо Свісс, супермаркет "Мігрос" – просуває своє власне органічне маркування.

Швейцарія є однією з країн-піонерів у дослідженнях в органічному сільському господарстві. На початку дослідницькі роботи проводились першими органічними фермерами та приватними установами, такими як Гьотеанум (Goeteaum), Мьошберг Центр (Möschberg Centre) та Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL). У 1990-х роках до проведення досліджень за органічною тематикою долучилися швейцарські федеральні дослідні станції "Агроскоп" (Agroscope). На сьогодні уряд Швейцарії фінансує близько 6,2 млн. швейцарських франків на рік для проведення досліджень в органічному сільському господарстві, в тому числі для FiBL та державних установ. FiBL є одним з найбільших та найкомпетентніших центрів знань з органічного сільського господарства та сталого розвитку у світі. Дослідний

інститут органічного сільського господарства (FiBL) є приватною неприбутковою організацією, яка з 1973 р. проводить науково-дослідні роботи та поширює знання щодо органічного сільського господарства.

Політика підтримки органічного сектору та надання субсидій

Як стверджував Штольце (Stolze) та ін. (2007), сильні сторони політики в органічному сільському господарстві Швейцарії широко обговорювалися у 1990-х рр., хоча на сьогодні дискусійними залишаються лише деякі технічні питання. У Швейцарії головну роль у формуванні політики у цій сфері відіграють активні організації органічних фермерів, тоді як держава відіграє більше роль другого плану. Про це свідчить той факт, що у Швейцарії ніколи не існувало офіційного національного плану дій щодо розвитку органічного сектору.

Органічне сільське господарство підтримується частково ціною надбавкою органічної продукції на ринку та частково державною підтримкою (як федеральним урядом, так і кантонами): прямі виплати з розрахунку на гектар, які, в свою чергу, розділяються на загальні прямі виплати та екологічні внески. Умовою для загальних прямих виплат є підтвердження так званого "дотримання екологічних умов" (Ökologischer Leistungsnachweis, ÖLN) для всіх господарств (подібно до діючих у Європейському Союзі вимог "cross-compliance" на рівні господарства). Додатково до цих загальних прямих виплат швейцарські фермери можуть звертатися щодо отримання екологічних виплат, які включають покриття витрат на екологічне відшкодування, на екстенсивне виробництво зернових і насіння рапсу та на органічне сільське господарство. Ця система є добровільною та подібною до агроекологічних програм в ЄС. Згідно з вимогами Положення про органічне сільське господарство, в Швейцарії підтримку отримують лише ферми, що повністю перейшли на органічне виробництво, в яких не ведеться традиційне виробництво паралельно до органічного. Лише для виноробства та вирощування фруктів можливе гнучке застосування правила паралельного існування органічного та традиційного виробництва на одному господарстві.

Табл. 2.

Виплати для органічного сільського господарства у Швейцарії

Призначення сільськогосподарських земель	Субсидії, за 1 га
Площі під спеціальні культури (лікарські трави, овочі тощо)	1200 швейцарських франків / 970 євро
Площі під сільськогосподарські культури, що не є спеціальними (зернові, олійні тощо)	800 швейцарських франків / 647 євро
Луки/пасовища	200 швейцарських франків / 162 євро

Джерело: Федеральне відомство сільського господарства Швейцарії (Bundesamt für Landwirtschaft, BLW), 2011

Джерела, література та додаткова інформація

- Федеральне відомство сільського господарства Швейцарії (2011), звіт з сільського господарства, прямі виплати, Берн (BLW (2011): Agrarbericht 2010, Direktzahlungen, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern).
- Хельга Віллер та Лукас Кільхер (2011), Світ органічного сільського господарства. Статистика та нові тенденції 2011 р. Звіт FiBL-IFOAM, стор.169-172 (Helga Willer and Lukas Kilcher (Eds.) (2011) The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2011. FiBL-IFOAM Report. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick, pp.169-172).
- Лукас Кільхер, Хельга Віллер, Беате Хубер, Клаудія Фріден, Рез Шмутц, Отто Шмід (2011): Органічний ринок в Європі, 3-тє видання, SIPPO та FiBL (Lukas Kilcher, Helga Willer, Beate Huber, Claudia Frieden, Res Schmutz, Otto Schmid (2011): The Organic Market in Europe: 3rd edition, May 2011, SIPPO, Zurich and FiBL, Frick).
- Штольце М., Дабберт Шт., Занолі Р., Херінг А., Лампкін Н. (2007): Заключний звіт щодо сценаріїв та майбутніх напрямків європейських політик з органічного сільського господарства, FiBL, Швейцарія (Stolze M., Dabbert St., Zanoli R., Häring A., Lampkin N. (2007): Final Report for EC outlining scenarios and dimensions of 'future' European Organic farming policies. Deliverable 18 of the EU Project EU-CEE-OFP. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, CH).
- Хельга Віллер та Урс Нігглі (2010). Швейцарія – Звіт про країну. Сайт інформаційного порталу "Organic-Europe.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі "Світ органічного сільського господарства" (Willer, H. and U. Niggli (2010): Switzerland - Country Report. The Organic World Website, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM): www.organic-europe.net/switzerland.html

Посилання

- Федеральне відомство сільського господарства Швейцарії (Bundesamt für Landwirtschaft): www.blw.admin.ch, про органічне сільське господарство: www.blw.admin.ch/themen/00013/00914/index.html?lang=en
- Асоціація швейцарських органічних виробників "Біо Свісс" (Bio Suisse): www.bio-suisse.ch
- Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL) (нім. Forschungsinstitut für biologischen Landbau, англ. Research Institute of Organic Agriculture): www.fibl.org
- Інформаційна платформа "Біонетц" (Bionetz.ch) для швейцарських органічних підприємств у сфері торгівлі та переробки: www.bionetz.ch
- Швейцарська асоціація біодинамічних фермерів "Деметер": www.demeter.ch
- Швейцарська неурядова організація "КАГ Фрайланд" (KAG Freiland, Робоча група споживачів для утримання домашніх тварин в умовах, дружніх для тварин і навколишнього середовища, Konsumenten-Arbeits-Gruppe für tier- und umweltfreundliche Nutztierhaltung), що підтримує добробут тварин: www.kagfreiland.ch
- Інформаційна платформа (та журнал) швейцарських органічних фермерів, що ведеться Асоціацією "Біо Свісс" та Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL): www.bioaktuell.ch
- Швейцарська програма сприяння імпорту (SIPPO): www.sippo.ch, www.s-ge.com/global/export/en

Німеччина

Федеративна Республіка Німеччина⁵

Розвиток органічного сільського господарства в Німеччині зазнав сильного впливу з боку біодинамічного та органічно-біологічного сільського господарства. Ще у 1924 р. біодинамічне сільське господарство було започатковано Рудольфом Штайнером і це, можливо, було найпершою повноцінною органічною сільськогосподарською системою в Європі. Штайнер запропонував зробити наголос на правильному сільському господарстві, методах управління та балансуванні взаємодії тварин, рослин та ґрунту. В 1930-х роках швейцарський фермер Ганс Мюллер та його дружина під впливом біодинамічного сільського господарства стали першопрохідцями в органічному підході до сільського господарства разом з німецьким мікробіологом Гансом Петером Рушем та розробили органічно-біологічний метод сільського господарства. Загальноприйняті базові органічні стандарти (Рамкові директиви) було створено в 1984 р. Ці стандарти встановлювали правила, за якими працювали окремі фермерські організації. Протягом наступних років органічне сільське господарство поширилося дуже швидко. Цей розвиток був заохочений державним фінансуванням через Програму ЄС щодо екстенсифікації, починаючи з 1989 р., та пізніше Постановою ЄС 2078/92. Більшість органічних господарств у Німеччині належать до однієї з асоціацій органічних виробників. Поряд з найбільшими і найстаршими органічними асоціаціями Біоланд (Bioland) та Деметер (Demeter) існують також Натурланд (Naturland), Біокрайс (Biokreis), Гея (Gäa), Ековін (Ecovin), Біопарк (Biopark) та Еколанд (Ecoland). У 2002 р. представники цих асоціацій органічного сільського господарства, переробних підприємств органічної харчової продукції та трейдерів органічної продукції заснували Федерацію галузі органічного продовольства (Bund Ökologischer Lebensmittelwirtschaft, BÖLW) як парасолькову координаційну організацію для усього органічного сектору Німеччини.

Сучасні технології є невід’ємною частиною органічного сільського господарства, ферма у федеральній землі Баден-Вюртемберг

⁵Частина тексту має за основу інформацію Федерального міністерства продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини (BMELV, 2013).

Наприкінці 2011 року в Німеччині нараховувалось 22 506 органічних господарств, які обробляли 1 015 626 гектарів землі органічними методами у відповідності до законодавства ЄС, що регулює органічне сільське господарство. Вони становили 7,3% всіх німецьких господарств і близько 6,1% усіх земель сільськогосподарського призначення. Німеччина посідає третє місце в Європі (після Іспанії та Італії) за площею земель, зайнятих під органічне сільське господарство. Найважливішими органічними сільськогосподарськими культурами в Німеччині за площею є зернові, бобові, олійні культури та овочі. Німеччина має найбільший ринок органічних продуктів на території Європейського Союзу, а на світовому рівні поступається за цим показником лише Сполученим Штатам Америки. Обсяг продажів органічних продуктів в загальному обороті харчових продуктів Німеччини збільшився з 1,48 млрд. євро в 1997 р. до приблизно 7 млрд. євро в 2012 р., що становить на сьогодні 3,8% загального ринку харчових продуктів. Експерти вважають, що органічний сектор Німеччини все ще має значний потенціал зростання. Як один із найбільших у світі органічних ринків Німеччина також є одним з найбільших імпортерів органічних продуктів. Багато органічних продуктів, які споживають у Німеччині, імпортуються: особливо зернові, молоко, овочі та фрукти, а також органічні продукти, що не можуть бути вирощені у країні, наприклад, кава, рис тощо.

Табл. 3.

Основні статистичні дані органічного виробництва у Німеччині

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Кількість органічних переробних підприємств	Збут органічної харчової продукції, млн. євро	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
2009	947 115	5,59	21 047	11 118	-	-
2010	990 702	5,9	21 942	11 118	5,9	3,4
2011	1 015 626	6,1	22 506	12 062	6,6	3,8

Джерела: Федеральне Міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини (Bundesministeriums für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz, BMELV) надало дані про площі та кількість операторів; Асоціація інформації про сільськогосподарські ринки (AMI) – дані щодо ринку

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Німеччини

Внаслідок того, що Німеччина має федеральний устрій, у країні є 16 наглядових органів федеральних земель, які відповідають за 23 затверджених контролюючих органи, що в даний час працюють на органічному ринку Німеччини. Приватні сертифікаційні органи здійснюють контроль і моніторинг на місцях за дотриманням законодавства ЄС щодо органічного сільського господарства (BMELV, 2013).

**Уповноважений
орган влади**

16 уповноважених органів влади
федеральних земель

**Акредитаційний
орган**

2 акредитаційних органи:
- Німецька акредитаційна установа
Die Deutsche Akkreditierungstelle GmbH (DAKKS)
- Державна акредитаційна організація,
Ганновер
*Staatliche Akkreditierungstelle Hannover,
AKS Hannover*

**Контролюючі органи
– сертифікаційні органи**

23 контролюючих органи -
сертифікаційних органи

Мал. 6. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Німеччині

Джерело: www.organicrules.org

Починаючи з вересня 2001 р. всі органічні сільськогосподарські продукти та харчові продукти повинні бути марковані національним логотипом органічної продукції Німеччини "Біо-Зігель" (Bio-Siegel – у перекладі з німецької мови «органічна печатка»). Маленька шестикутна емблема з написом "Біо" (Bio) свідчить про зрозумілість, однорідність та орієнтацію на споживачів. Виробники та переробні підприємства, які відповідають вимогам Постанов ЄС щодо органічного виробництва та погоджуються на проведення у своїх господарствах

обов'язкового інспектування, можуть продавати свої продукти як органічні та маркувати їх відповідно логотипом "Біо-Зігель". Для маркування знаком "Біо-Зігель" не потрібно іншого окремого додаткового контролю, крім того, що здійснюється у відповідності до вимог Постанов ЄС. Навіть при тому, що це маркування є добровільним, більше 65 000 продуктів відмічено цим логотипом, який визнано широким колом споживачів. Виробники можуть продовжувати друкувати німецький логотип "Bio" або інші приватні органічні торговельні марки в комбінації з загальноєвропейським логотипом органічної продукції, який є обов'язковим для продуктів в межах ЄС.

Просування німецької торговельної марки "Біо-Зігель" на найбільшій міжнародній виставці органічних продуктів "БіоФах"

Крім того, в Німеччині існує ціла низка приватних органічних маркувань та стандартів, які є переважно власністю фермерських асоціацій (Bioland, Demeter, Naturland, Gäa, Biopark). Ці асоціації мають суворіші правила та систему моніторингу у порівнянні з вимогами Постанови ЄС і вони вважають себе органічними "преміум-брендами".

Закон про органічне сільське господарство (Öko-Landbaugesetz, ÖLG) є законодавством, яке використовується для впровадження Постанов ЄС. Він описує конкретні виконавчі функції усіх задіяних структур в органічному сільському господарстві в Німеччині. Цей Закон було ухвалено 15 липня 2002 р. і адаптовано до вимог нового законодавства ЄС з питань органічного сільського господарства у 2009 р.

Закон містить такі положення:

- Закон передбачає, що інспекційні органи зобов'язані завжди повідомляти уповноважений орган влади про виявлені в певному господарстві невідповідності або порушення, як визначено в законодавстві ЄС про органічне виробництво.

- Федеральні землі делегують приватним інспекційним органам спеціальні завдання (наприклад, проведення інспекцій).

- Федеральне агентство з питань сільського господарства і продовольства має такі повноваження:

- відповідає за авторизацію приватних інспекційних органів, що працюють у Німеччині,
- надає права на продаж органічних продуктів, імпортованих з третіх країн,
- здійснює попереднє погодження щодо використання неорганічних інгредієнтів сільськогосподарського походження,
- розробляє положення щодо штрафів та стягнень у випадках порушень органічного законодавства Європейського Союзу,
- інспектує надавачів послуг органічного кейтерінгу (виїзного ресторанного обслуговування), які постачають органічні страви на комерційній основі.

Фермер, член Асоціації "Naturland", продає органічне м'ясо через систему прямих продажів на основі попереднього замовлення

Політика підтримки органічного сектору та надання субсидій

Починаючи з 1989 р., Німеччина підтримувала впровадження органічного сільського господарства з використанням державних коштів. До 1992 р. органічне сільське господарство просувалось як варіант схеми екстенсифікації сільського господарства ЄС, який забороняв використання синтетично вироблених хімічних добрив та пестицидів у органічних господарствах. Крім того, вирощування свійських тварин повинно було здійснюватись у відповідності до базових правил органічного сільського господарства.

З 1994 р. федеральні землі виконували агроекологічні програми, які включали

підтримку розвитку органічного сільського господарства. З 2007 року ці програми співфінансувалися Європейським сільськогосподарським фондом для розвитку сільських територій (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD). У 2011 році на виробництво сільгосппродукції в органічному сільському господарстві Німеччини було отримано близько 143 млн. євро з державних фондів країни. Фінансова підтримка цих програм, як правило, забезпечувалась і федеральним урядом, і федеральними землями у співвідношенні 60:40, не враховуючи співфінансування ЄС. Під час перехідного періоду та періоду подальшого ведення органічного сільського господарства діють різні ставки державної підтримки (Табл. 4). Кожна федеральна земля розробила свою власну програму підтримки органічного сільського господарства та має можливість збільшити суми, вказані у Табл. 4 на суму до 20% або зменшувати їх на суму до 30% від вказаної у таблиці. Додатково у більшості федеральних земель органічні господарства можуть отримати право на допомогу максимально на 530 євро на ферму в цілому для того, щоб відшкодувати витрати на органічну сертифікацію.

Табл. 4.

Виплати для органічного сільського господарства у Німеччині

Призначення сільськогосподарських земель	Допомога на початку впровадження методів органічного сільського господарства, євро/гектар ⁶	Допомога на підтримку методів органічного сільського господарства, євро/гектар
Площі для вирощування овочів	480 (575)	300 (350)
Орні землі	210 (220)	170 (180)
Луки/пасовища	210 (220)	170 (180)
Площі під багаторічними культурами чи посадковим матеріалом	900 (950)	720 (750)

Джерело: Федеральне Міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини (BMELV), 2013 р.

Крім прямих субсидій фермерам, федеральні та регіональні органи державної влади також підтримують ініціативи збуту та розвитку виробничо-збутових ланцюгів. У період з 2000 р. до 2011 р. більше, ніж 16,9 млн. євро було розподілено для підтримки початку бізнесу для груп виробників, розробки та впровадження концепцій збуту, а також інвестицій для груп виробників або підприємств переробки та збуту, що співпрацюють з цими групами виробників, або окремими органічними фермерськими господарствами (BMELV, 2013).

⁶Сума підтримки на період 2014-2017 рр. вказана у дужках

Федеральна схема органічного сільського господарства та інших форм сталого сільського господарства (BÖLN)

У 2002 р. була започаткована Федеральна схема органічного сільського господарства (нім. Bundesprogramm Ökologischer Landbau und andere Formen nachhaltiger Landwirtschaft, BÖLN, англ. Federal Organic Farming Scheme, FOFS) з метою підтримки розвитку органічного та сталого сільського господарства. Ця схема була поширена для залучення інших форм сталого сільського господарства, які вказані у резолюції, ухваленій урядом Німеччини 26 листопада 2010 року. Вона стала Федеральною схемою органічного сільського господарства та інших форм сталого сільського господарства для розширення розвитку обох форм сільського господарства у Німеччині та для підготовки шляху для добре збалансованого зростання попиту і пропозиції.

Для реалізації програми було надано 34,8 млн. євро на 2002 р., приблизно 36 млн. євро на 2003 р., 20 млн. євро щорічно з 2004 до 2006 рр. З 2007 року вона отримала суму від 16 до 17 млн. євро щорічно і очікується, що фінансування збережеться на цьому рівні у середньостроковій перспективі (BMELV, 2013).

Нагорода за просування органічного сільського господарства

Щороку Федеральне Міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини (нім. Bundesministeriums für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz, англ. Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection, BMELV) вручає нагороду за просування органічного сільського господарства для відзначення інноваційних підходів у певних галузях, які впроваджуються у практику органічними фермерами. Ця ідея існує для встановлення прикладу для інших органічних господарств та забезпечення стимулу традиційним фермам для переходу на органічне сільське господарство. Ця нагорода також має на меті підвищення рівня громадської підтримки та розуміння органічного сільського господарства, а також просування сільськогосподарського виробництва, дружнього до природи. Загальний призовий фонд цієї нагороди складає 22500 євро (BMELV, 2013).

Джерела, література та додаткова інформація

- Федеральне Міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини (BMELV) "BMELV: Органічне сільське господарство в Німеччині", 2013, м.Бонн, Німеччина. (Organic Farming in Germany): www.bmelv.de/SharedDocs/Standardartikel/EN/Agriculture/OrganicFarming/OrganicFarmingInGermany.html

- Ніберг Хільтруд та Кунерт Хайке (2007): Політика підтримки органічного сільського господарства в Німеччині (Nieberg Hiltrud and Kuhnert Heike (2007): Support Policy for Organic Farming in Germany. Landbauforschung Völkenrode 1 / 2007 (57): 95-106): www.literatur.vti.bund.de/digbib_extern/bitv/dk038114.pdf

Посилання

- Федеральне Міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини (BMELV), Органічне сільське господарство в Німеччині, м. Бонн, Німеччина. (Organic Farming in Germany): www.bmelv.de/DE/Landwirtschaft/Nachhaltige-Landnutzung/Oekolandbau/oekolandbau_node.html
- Центральний інтернет-портал з органічного сільського господарства: www.oekolandbau.de
- Нагорода за просування органічного сільського господарства, інформація про схему, критерії, умови, аплікаційні форми: www.foerderpreisoeko-logischerlandbau.de
- Маркування органічних продуктів логотипом Біо-Зігель (Bio-Siegel): www.bio-siegel.de
- Федеральна схема органічного сільського господарства та інших форм сталого сільського господарства (Federal Organic Farming Scheme (FOFS) and other forms of sustainable agriculture, Bundesprogramm Ökologischer Landbau und andere Formen nachhaltiger Landwirtschaft (BÖLN)): www.bundesprogramm-oekolandbau.de
- Інститут органічного сільського господарства імені Йоганна Генріха фон Тьонена, Федеральний дослідний інститут розвитку сільських територій, лісництва та рибальства (Institute of Organic Farming of the Johann Heinrich von Thünen Institute, Federal Research Institute for Rural Areas, Forestries and Fisheries): www.ti.bund.de/en/startseite/institutes/organic-farming.html
- Федеральне агентство сільського господарства і продовольства Німеччини (Federal Agency for Agriculture and Food): www.ble.de
- Інспекційні органи влади федеральних земель Німеччини (Inspection Authorities of the Federal States): www.oekolandbau.de/service/adressen/kontrollbehoerden
- Служба оцінки та інформації з питань продовольства, сільського господарства та лісництва (Evaluation and Information Service for Food, Agriculture and Forestry), Friedrich-Ebert-Straße 3, 53177 Bonn: www.aid.de
- Компанія з питань інформації про сільськогосподарські ринки (Agricultural Market Information Company mbH, AMI), Dreizehnmorgenweg 10, 53175 Bonn: www.marktundpreis.de
- Програма органічного моніторингу федеральної землі Баден-Вюртемберг (Baden-Württemberg): www.oekomonitoring.cvuas.de/start.html
- Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL, Німеччина) (нім. Forschungsinstitut für biologischen Landbau, англ. Research Institute of Organic Agriculture): www.fibl.de
- Федерація галузі органічного продовольства Німеччини (Organic Food Industry Federation, Marienstraße 20, 10117 Berlin): www.boelw.de
- Сайт інформаційного порталу "Organic-Europe.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі "Світ органічного сільського господарства" (The Organic Europe web-site, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM): www.organic-europe.net/country-info-germany.html
- Найбільша міжнародна виставка органічних продуктів "БіоФак" (BioFach): www.biofach.de

Нідерланди

Королівство Нідерландів

Маючи загальну площу близько 4,15 млн. гектарів та населення 16,5 млн. осіб, Нідерланди є однією з найбільш щільно населених країн світу. Нідерланди є другим за величиною у світі експортером сільськогосподарської продукції (за вартістю), з промисловим веденням сільського господарства та виробництва продукції у теплицях, що робить важливий внесок до цих видів експорту. Ці фактори означають, що сільські території перебувають під великим навантаженням (Melita, 2001). В країні більше 50% площі сучасного (1,9 млн. га) зайнято під інтенсивне сільське господарство.

Історія органічного сільського господарства у Нідерландах розпочалася у 1926 р., коли перша біодинамічна ферма "Ловерендейл" (Loverendale) була створена у Зеландії. У 1947 році була створена перша біодинамічна сільськогосподарська школа "Вармондергоф" (Warmonderhof), яка і сьогодні продовжує пропонувати тренінги з питань органічного сільського господарства. З 1970-х до 1990-х років органічний сектор повільно зростав, але отримав визнання та став більш професійним. У 1992 році у Нідерландах почало діяти законодавство щодо переходу на органічне сільське господарство та фермери, які хотіли перейти на органічне сільське господарство, змогли отримати певні види державних субсидій (Melita, 2001). У той же рік була створена органічна платформа "Біологіка" (Biologica), зараз вона відома як "Біонекст" (Bionext), яка об'єднує всіх учасників органічного сектору, включаючи фермерів, трейдерів, переробні підприємства, споживачів та дослідників. Біонекст допомагає фермерам та учасникам органічного сектору покращити стандарти та практичні навички, а також шукає шляхи стимулювання ринку органічних продуктів.

Зараз органічний сектор складає відносно малу частку від загальної площі сільськогосподарських земель Нідерландів. У країні працює 1672 сертифікованих органічних господарства, які розташовані на 55182 гектарах, що складає лише 3% від загальної площі сільськогосподарських земель (дані 2011 р., Міністерство

Органічні сири на традиційному ринку голландських сирів

економіки, сільського господарства та інновацій Нідерландів (MELI), 2012, стор. 29). Нідерланди також відрізняються від більшості країн Європейського Союзу, бо у цій країні органічні фермери не отримують ніяких спеціальних субсидій, хоча вони інтенсивно співпрацюють, обмінюються своїми технологіями та досвідом один із одним (і уряд підтримує їх у цих напрямках), а це призводить до високої продуктивності органічного сектору країни.

Голландський внутрішній ринок постійно зростає. З 2007 до 2011 рр. споживання зросло більш, ніж на 35%. У 2011 році загальний обсяг продажів органічних харчових продуктів склав 880,9 млн. євро (2011). Органічні продукти в Нідерландах займають 2% ринку харчових продуктів країни (2011), хоча частка різниться залежно від категорії продукту. Наприклад, частка органічних яєць складає 9,8%, молочних продуктів – 6%, в той час, коли кава, чай та какао становлять тільки 1,2 % (MELI, 2012, стор. 22). Голландські супермаркети та спеціалізовані магазини демонструють стале зростання продажів, хоча темпи зростання є найшвидшими у супермаркетах. Також все більше органічних продуктів використовують у кейтерінгу (виїзне ресторанне обслуговування) та на ринках під відкритим небом, ці напрямки стають все більш важливими. Ключовою тенденцією є зростання споживання органічних продуктів зі збільшеною доданою вартістю, таких як органічні молочні коктейлі та піца. Здоров'я та смак є найпершою мотивацією купівлі органічних харчових продуктів для споживачів у Нідерландах.

Табл. 5.

Основні статистичні дані органічного виробництва у Нідерландах

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного сільського господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Кількість органічних переробних підприємств	Збут органічної харчової продукції, млн. євро	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
2009	51 911	2,7	1 440	1 372	647	2,3
2010	53 948	2,9	1 554	1 529	752	1,7/2,7
2011	55 182	3,0	1 672	1 713	881	2,0

Джерело: Міністерство економіки Нідерландів (колишня назва - Міністерство економіки, сільського господарства та інновацій Нідерландів, MELI), 2012.

Немає надійних точних даних, але, за оцінками, голландський органічний сектор експортує 50% своєї продукції, переважно до країн-сусідів, що приносить близько 800 млн. євро. Ці види експорту включають широкий спектр сільськогосподарських культур та продуктів тваринного походження. Голландський імпорт органічних продуктів складає близько 300 млн. євро. Такий високий обсяг імпорту викликаний кількома причинами. Овочі та фрукти імпортуються для того, щоб забезпечити повний асортимент протягом всього року. Деякі продукти імпортуються з огляду на більш привабливе співвідношення ціни-якості за кордоном. Також Нідерланди мають чудове географічне розташування для здійснення імпорту та реекспорту різних

вантажів, включаючи органічні продукти (прикладом є органічні сертифіковані тропічні фрукти, зерно та насіння); адже порт Роттердам є одним з найбільших перевантажувальних портів світу.

Вирощування сільськогосподарських орних культур, фруктів та овочів у відкритому ґрунті також складають значну частку голландського органічного сектору, в 2010 р. під органічне виробництво таких культур у Нідерландах було задіяно більше 6800 га, з яких 5000 га – органічне овочівництво, крім того, 1200 га займає органічна картопля, 600 га – органічні фрукти. Також є 120 га органічних теплиць, переважно для вирощування овочів, а саме помідорів, солодкого перцю, огірків, інших овочів. Попит на цю групу органічних продуктів (фрукти, овочі та картопля) зріс на 11% у 2010 р. і досяг ринкової вартості у більш, ніж 164 млн. євро. У 2011 році цей показник знову зріс і досяг 178 млн. євро.

Станом на 2009 р. нараховувалось 339 органічних ферм молочної великої рогатої худоби, 68 органічних козиних ферм та 15 органічних ферм, де утримувалися молочні вівці. Продажі органічної молочної продукції зросли у 2010 р. і досягли 160 млн. євро. Зокрема, впровадження нових якісних брендів (молока та йогурту) дало додатковий поштовх успішному збуту. Більше 50% всіх органічних молочних продуктів продається в супермаркетах, близько 17% – в спеціалізованих магазинах та 28% – у закладах громадського харчування. Хоча більшість продуктів органічного молочарства переробляється в Нідерландах, багато з них (особливо сири) ідуть на експорт. Загальний обсяг виробництва і частка ринку органічного м'яса та яєць також зросла, ця тенденція не стосується лише органічної свинини. В 2010 р. загальний попит на м'ясо та м'ясопродукти зріс на 11% і досяг майже 100 млн. євро. У 2009 р. діяло 87 органічних свиноферм, 164 органічних ферм з виробництва яєць та 16 органічних ферм з виробництва м'яса птиці. Важливим аспектом, який відгукується в серцях голландських споживачів, залишається добробут свійських тварин. Голландське товариство захисту тварин започаткувало спеціальне маркування для м'ясних продуктів, яке засвідчує дотримання якісних умов утримання тварин за життя.

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Нідерландів

Подібно до всіх країн-членів ЄС, в Нідерландах діє обов'язкова до виконання Постанова Ради (ЄС) № 834/2007. Інших додаткових державних стандартів не застосовується. Міністерство економіки Нідерландів (колишня назва – Міністерство економіки, сільського господарства та інновацій Нідерландів) є уповноваженим органом влади. Воно призначило сертифікаційний орган "Скал" (Skal) уповноваженим органом в Нідерландах для перевірки дотримання вимог Постанов Ради ЄС. Організація "Скал" акредитована Голландською радою акредитацій (голандською Raad voor Accreditatie (RvA), англ. Dutch Accreditation Council) як уповноважений орган для надання послуг з інспектування та сертифікації в органічному виробництві.

**Уповноважений
орган влади**

для органічного законодавства в цілому

Міністерство економіки Нідерландів
(колишня назва – Міністерство економіки,
сільського господарства та інновацій
Нідерландів)

Ministerie van Economische Zaken

**Акредитаційний
орган**

Акредитаційна рада Нідерландів
Raad voor Accreditatie, RvA

**Уповноважений
орган влади**
для сертифікації та інспектування
органічних операторів
**та контролюючий орган –
сертифікаційний орган**

Скал (Skal)

Мал. 7. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Нідерландах

Джерело: www.organicrules.org

Заснований у 1985 р. сертифікаційний орган "Скал" є відповідальним за дотриманням органічного законодавства і є офіційним власником знаку якості "ЕКО", який можуть використовувати органічні компанії, що сертифіковані організацією "Скал". У 2011 цей знак якості "ЕКО" було передано приватній юридичній особі, фонду "ЕКО-Койрмерк" (ЕКО-Keurmerk). Разом із організацією "Біонекст" цей фонд працює над розвитком знаку якості "ЕКО" в органічний надстандарт (який регулюється вимогами, вищими за чинні органічні стандарти). Також для біодинамічних продуктів використовують торговельну марку "Деметер" (Demeter), якою дозволяють маркувати після проходження процедури сертифікації відповідно до приватних стандартів.

В 2008 р. голландські торговельні та переробні підприємства, об'єднані в Асоціацію органічних виробників та підприємств торгівлі Нідерландів (Vereniging Biologische Producenten en Handel, VBP), спільно з сертифікаційним органом "Скал" вирішили розробити систему моніторингу залишків пестицидів "БІОКАП" (БІОКАР) для захисту та гарантії сталого товарообігу високоякісної продукції органічних господарств та перероблених органічних харчових продуктів, які відповідали б очікуванням споживачів. Шляхом систематичних лабораторних аналізів система "БІОКАП" може відстежувати можливі джерела забруднення та отримує ці знання для запобігання інцидентів у майбутньому. Асоціація органічних виробників та підприємств торгівлі Нідерландів (VBP) об'єднує 85 членів, які представляють більш, ніж 65% торгівлі та переробки органічних продуктів країни. Веб-сайт "БІОКАП" ведуть у співпраці контролюючий орган "Скал" (Skal) та Асоціація органічних виробників та підприємств торгівлі Нідерландів (VBP).

Голландський національний органічний логотип

Політика підтримки органічного сектору

З 2001 до 2004 рр. уряд Нідерландів ініціював свій перший план дій в органічному секторі “Програмний документ щодо органічного сільського господарства та завоювання органічного ринку” (колишнє Міністерство сільського господарства, природи та якості харчових продуктів Нідерландів (голандською – Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), англ. – Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality of the Netherlands), 2000). У цьому програмному документі була встановлена амбіційна мета для Нідерландів – у 2010 р. мати частку 10% органічних земель від загальної площі земель сільськогосподарського призначення. Важливим аспектом в політиці, що проводиться, було зосередження на розвитку попиту, продажів органічних продуктів поряд з підтримкою пропозиції (тобто стимулювання первинного виробництва). Цей підхід є унікальним в Європі, оскільки більшість сусідніх країн стимулюють в основному виробництво. Нідерланди вирішили впроваджувати інший підхід, оскільки уряд визнав, що збільшення попиту на органічну продукцію є однією з умов, необхідних для сталого зростання пропозиції. Такий підхід сприяв об'єднанню органічного сектору, тобто всі задіяні учасники ринку були об'єднані домовленостями. Підхід з орієнтацією на попит допоміг створенню необхідних умов для переходу на вищий щабель. Однак лише 20% коштів, зарезервованих для розвитку органічного сектору, були спрямовані на підвищення попиту, а органічний бізнес додав приблизно таку ж суму шляхом співфінансування. Головну ж частину фінансування було спрямовано на дослідницькі роботи. За ці роки збільшилася площа земель, на яких агровиробництво ведеться органічними методами, хоча це зростання не досягло запланованої амбіційної мети, яка встановлювалася у програмному документі. Тим не менше, було досягнуто результату, що органічні продукти стали більш звичними та доступними харчовими продуктами, і зросли витрати споживачів на органічні продукти.

У 2005 почав діяти другий план дій “Голландський програмний документ про органічне сільське господарство (2005-2007 рр.)” (LNV, 2004). Цей програмний документ встановив три наступні цілі:

- 10% загальної площі сільськогосподарських земель під органічне виробництво до 2010 р.;
- 5% - частка витрат споживачів на органічні харчові продукти у загальному споживанні харчових продуктів до 2007 р.;
- посилення інновацій в органічному секторі.

Під час впровадження цієї політики акцент було зроблено на стимулюванні попиту та, що є нетиповим, підтримку первинному виробничому сектору було майже повністю скасовано. Основною ідеєю було те, що стимулювання виробництва в маленькому, і через це вразливому, органічному ринку швидко призводить до надмірної пропозиції і зменшення цін. Для досягнення постійного структурного зростання органічного сектору потрібна концентрація на розвитку цього ринку. Стимулювання попиту увінчалось успіхом: деякі продукти перевищили або майже досягли запланованої 5% частки ринку. Органічні яйця в 2011 році мали майже 10% частки ринку, в той час, як органічні свіжі молочні продукти (за виключенням сиру та вершкового масла) досягли показника у 6,2% (MELI, 2011). Проте, зростання ринку не викликало відповідного збільшення кількості сертифікованих господарств та площ, задіяних під органічне виробництво. Пояснення може бути в первинному перевиробництві органічної продукції, що залишило небагато можливостей виробникам для переходу до органічного виробництва.

Міністерство сільського господарства, природи та якості харчових продуктів

Нідерландів (LNV) вирішило також зробити свій внесок у стимулювання попиту і поставило собі за мету, щоб у їдальнях міністерства було 100% харчових продуктів сталого сільського господарства, з яких 75% – органічних, а 25% – походило з відновлюваних сталих джерел.

В 2008 р. було запроваджено третій план дій “Програмний документ про органічне сільське господарство (2008-2011 рр.) – Органічні зв’язки, перспективи росту” (LNV, 2007), загальний бюджет якого склав 49,2 млн. євро протягом вказаного періоду. Цей план пропонує ґрунтуватися на досягненнях та враховувати досвід впровадження двох попередніх планів дій. В цьому документі наведено результати, досягнуті на певну дату та поточний розвиток ринку, а також поставлено дві основні цілі, кожна з конкретними завданнями.

Перша ціль – зміцнити зв’язки між органічним сільським господарством та іншими галузями сталого розвитку, а також сприяти обміну знаннями. Це сформувало для органічного сектору виклик щодо покращення взаємовідносин з суспільством в цілому. Було встановлено три основні завдання:

- Виділення 10% бюджету досліджень в органічному сільському господарстві для встановлення зв’язків з традиційним сільським господарством;
- Створення 15 ініціатив для покращення взаємовідносин громадськості з органічним та традиційним сільським господарством;
- Застосування 10 інновацій з органічного сектору в традиційному сільському господарстві.

Друга ціль – розвинути органічний сектор в міцний незалежний сектор. Ця ціль також складається з трьох завдань:

- Щорічне зростання на 10% витрат споживачів на органічні продукти;
- Щорічне зростання на 5% площі земель, зайнятих під органічне сільськогосподарське виробництво;
- Виділення коштів органічному сектору у розмірі 10% бюджету Міністерства, що виділяється на дослідницьку роботу у сфері сільського господарства. Чималі кошти отримали Вагенінгенський університет та науково-дослідний центр (Wageningen University and Research centre) та Інститут Луї Болка (Louis Bolk Institute) для ведення низки досліджень, спрямованих безпосередньо на органічні ринки та органічні виробничо-збутові ланцюги.

Після 2011 року не було підготовлено наступного плану і малоімовірно, що у найближчому майбутньому з’явиться новий органічний план дій.

Субсидії для органічного сектору

З 2005 року не виділяється державної підтримки, яка була б пов’язана з сумою фінансування на 1 га, для переходу на органічне сільське господарство або його ведення. Головний акцент робиться на заохоченні попиту, а також підвищенні рівня знань та впровадженні інновацій. Підтримка первинного органічного сектору є мінімальною. Єдиною можливою наявною субсидією для фермерів є цільова допомога для часткового відшкодування витрат на сертифікацію та інспектування (до 650 євро на рік на 1 господарство). Однак органічні фермери мають доступ до спеціальних пільг щодо оподаткування та фінансування, які підтримує уряд, в т.ч. “зелені” позики з нижчою ставкою кредитування та інші заходи, наприклад, можливість виключати інвестиції з суми оподаткованого доходу.

Джерела, література та додаткова інформація

- LNV(2000), Міністерство сільського господарства, природи та якості харчових продуктів Нідерландів (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality of the Netherlands): Програмний документ щодо органічного сільського господарства та завоювання органічного ринку: int.sinab.it/sezioni/pol/allegati_pol/15/dutchactplan.pdf

- LNV (2004), Міністерство сільського господарства, природи та якості харчових продуктів Нідерландів (Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality of the Netherlands, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit): Голландський програмний документ про органічне сільське господарство (2005-2007 рр.): www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2010/12/29/beleidsnota-biologische-landbouw-2005-2007.html

- LNV (2007), Міністерство сільського господарства, природи та якості харчових продуктів Нідерландів (Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality of the Netherlands, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit): Програмний документ про органічне сільське господарство (2008-2011 рр.) – Органічні зв'язки, перспективи росту: www.futurepolicy.org/fileadmin/user_upload/Axel?Organic_agriculture_2008_2011_NL.pdf

- MELI, Міністерство економіки, сільського господарства та інновацій Нідерландів (Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Ministry for Economic Affairs, Agriculture and Innovation, the Netherlands), Огляд харчових продуктів сталого сільського господарства (Monitor Duurzam Voedsel), 2011. м.Гаага, травень 2012 р.: www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez, www.government.nl/ministries/ez

- Меліта Ф. (2001): Органічне сільське господарство у Нідерландах – Звіт про країну. Сайт інформаційного порталу "Organic-Europe.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами: www.organic-europe.net/country-info-netherlands.html

- Скал (Skal) (2012): Факти та цифри 2012 р.: www.skal.nl/assets/Uploads/Fact-ans-figures-2012.pdf

Посилання

- Інформаційний портал про ринок органічних продуктів Нідерландів, який ведуть місцеві фермери, переробні підприємства, дослідники та уряд: www.organicholland.com

- Органічне сільське господарство у Нідерландах – Звіт про країну. Сайт інформаційного порталу "Organic-Europe.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами: www.organic-europe.net/country-info-netherlands.html

- Оцінка Європейського плану дій для органічних харчових продуктів та сільського господарства, веб-сайт Європейського проекту "Органічний план дій", який веде Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL): www.orgap.org, www.orgap.org/internal/orgapet/annexes/annex_D2-6.pdf

- Уповноважений орган влади та сертифікаційний орган в органічному сільському господарстві в Нідерландах "Скал" (Skal): www.skal.nl/English/tabid/103/language/nl-NL/Default.aspx
- Система гарантії якості БІО (органічних) продуктів у Нідерландах: www.biokar.com/zz/nl
- Біонекст, голландська органічна координаційна організація: www.bionext.nl
- Вагенінгенський університет та науково-дослідний центр (Wageningen University and Research centre): www.wur.nl, www.wageningenur.nl
- Інститут Луї Болка (Louis Bolk Institute), Нідерланди, Дослідний та дорадчий інститут для розвитку справді сталого сільського господарства, харчування та здоров'я: www.louisbolk.nl
- Міністерство економіки Нідерландів (голандською Ministerie van Economische Zaken, англ. Ministry of Economic Affairs), колишня назва - Міністерство економічних справ, сільського господарства та інновацій Нідерландів: www.government.nl/ministries/ez
- Органічна Голландія (2010): Онлайн-брошура "Органічна Голландія": www.organicholland.com/index2.php?option=com_flippingbook&view=book&id=1&page=1
- Асоціація органічних виробників та підприємств торгівлі Нідерландів (Vereniging Biologische Producenten en Handel, VBP): www.vbpbioologisch.nl
- Голландська акредитаційна рада (Raad voor Accreditatie (RvA), англ. Dutch Accreditation Council): www.rva.nl

Франція

Французька Республіка⁷

Франція – це країна з давніми традиціями органічного сільського господарства та дуже активним рухом серед широких мас населення. Перша асоціація органічних фермерів Франції (Groupement des Agriculteurs Biologiques de l'Ouest, GABO) була створена в 1959 р., а в 1961 р., її перейменували у Французьку асоціацію органічного сільського господарства (Association Francaise d'Agriculture Biologique, AFAB). Асоціація-першопроходець "Натюр та Прогрес" (Nature & Progrès, Природа та Розвиток), заснована в 1964 р., дала поштовх для створення Міжнародної Федерації органічних сільськогосподарських рухів (International Federation of Organic Agriculture Movements, IFOAM), яка була заснована у Франції в 1972 р. з метою поширення інформації про органічне сільське господарство та створення міжнародної системи для органічного виробництва. Французькі органічні фермери створили місцеві групи, які в 1978 р. об'єдналися у Національну федерацію органічних фермерів регіонів Франції (фр. Fédération Nationale d'Agriculture Biologique des régions de France (FNAB), англ. National Federation of Organic Farmers of the regions of France), яка є єдиною національною асоціацією органічних фермерів країни (FNAB, 2012).

В 1980-х рр. органічне сільське господарство у Франції було розвинене краще, ніж в інших країнах Європи. Перші стандарти органічного сільського господарства були опубліковані у 1972 р. Асоціацією "Натюр та Прогрес". У 1980 р. уряд Франції офіційно визнав органічне сільське господарство, створивши Національну комісію, відповідальну за організацію та розвиток органічного сільського господарства у Франції. Такий рівень державного визнання призвів до прийняття органічного сільського господарства по усій Франції. В 1980-х рр. Франція була найважливішим європейським постачальником органічних продуктів та 40% усіх площ в Європі, на яких велося органічне сільське господарство, були розташовані на території Франції (Л. Кільхер та інші, 2011).

Прямі поставки з органічного господарства до споживачів у Тулузі

⁷Цей розділ про виробництво та ринки написано на основі даних публікації Л.Кільхера та ін. (2011)

Проте в 1990-х рр. Франція втратила свою позицію лідера через відсутність державної підтримки, відсутність збільшення попиту, неефективний сектор переробки, надзвичайно розрізнену та професійно слабкорозвинену систему збуту. У відповідь на це у 1997 р. Міністерство сільського господарства Франції запровадило Перший план дій (Багаторічний план розвитку і просування органічного сільського господарства, Plan Pluriannuel de Développement et de Promotion de l'Agriculture Biologique). Цей план започаткував фінансову підтримку для переходу ферм на органічне виробництво, підтримка була надана також для ініціатив щодо збуту, тренінгів та наукових досліджень. У 2001 р. для розвитку та популяризації органічного сільського господарства було створено Французьке державне агентство розвитку та просування органічного сільського господарства "Агенція Біо" (Agence Bio, фр. Agence Française pour le Développement et la Promotion de l'Agriculture Biologique, англ. French Agency for Development and Promotion of Organic Farming). Хоча розвиток на початку 2000-х рр. був повільним, станом на 2008-2009 рр. площа земель, які оброблялися органічними методами, суттєво зросла, і Франція стала однією з країн з найвищим темпом зростання ринку в Європейському Союзі. За останніми даними, оприлюдненими Агенцією Біо, в 2011 р. нараховувалось 20135 сертифікованих органічних господарств, а 975141 га земель оброблялося органічними методами (3,6% від загальної площі земель сільськогосподарського призначення Франції). В 2009 р. 56% площ країни, які оброблялися органічними методами, використовувалось під сільськогосподарські орні та багаторічні культури. Ключові групи склали кормові культури (майже 160000 га), зернові (103000 га) та виноградники (майже 40000 га).

Табл. 6.

Основні статистичні дані органічного виробництва у Франції

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Кількість органічних переробних підприємств	Збут органічної харчової продукції, млн. євро	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
2009	677 513	2,47	16 446	8 585	3	1,9
2010	845 440	3,09	20 604	7 427	3,5	2
2011	975 141	3,6	23 135	8 785	3,7	2,3

Джерело: Агенція Біо, 2011-2013 рр.

Франція з більш, ніж 60 мільйонним населенням є одним з найбільших ринків харчових продуктів у Європі. Французький органічний ринок за період з 1999 р. до 2005 р. щорічно зростав у середньому приблизно на 10%. В 2006 р. темпи зростання почали прискорюватися, та за період з 2008 р. до 2010 р. приріст склав 32%. В 2011 р. частка ринку органічних продуктів досягла 2,3% від загального обсягу продажів харчових продуктів. Всього протягом кількох років з 2005 р. до 2011 р. обсяг продажів органічних харчових продуктів зріс більше, ніж удвічі, з 1,6 до 3,7 млрд. євро. З 2009 р. головні мережі супермаркетів стали більш

важливими у порівнянні з іншими каналами збуту. Частка продажів органічних продуктів у супермаркетах склала майже 45% від загального обсягу органічних продуктів. У 2009 р. спостерігалось зростання частки ринку спеціалізованих крамниць у продажах з 12 до 15%. Рівні продажів органічної продукції зростають також у пекарів, м'ясників, спеціалізованих роздрібних торгівців фруктами, овочами і вином, а також у крамницях, що торгують замороженими продуктами. Прямий збут також збільшує свою важливість (Л.Кільхер та ін., 2011).

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Франції

У 1980 р. Франція стала першою країною в Європі, яка ухвалила національне законодавство у сфері органічного сільського господарства. З того часу уряд Франції офіційно визнав органічне сільське господарство. Раннє впровадження єдиного загального законодавства у цій сфері мало позитивний вплив на розвиток сектору, цей приклад було повторено іншими країнами-піонерами, наприклад, Данією. Державний логотип для маркування органічних продуктів "AB" (органічне сільське господарство, Agriculture Biologique) був запроваджений у 1985р. У 1991р. Європейський Союз ухвалив загальноєвропейське законодавство щодо органічного виробництва (Постанову ЄС 2092/91), яке значною мірою відобразило принципи та визначення французького законодавства, спочатку щодо продукції рослинництва, а з 1999 р. також щодо продукції тваринництва. На сьогодні існує два суто французькі технічні регламенти, не охоплені Постановами ЄС 834/2007 та 889/2008: технічний регламент Франції CCF Bio French Organic Standard (затверджено Міжміністерським декретом від 5 січня 2010 року, опубліковано в Офіційній державній газеті Французької Республіки (Journal Officiel de la République Française, (JORF) від 15 січня 2010 р.) щодо органічної продукції тваринного походження (кролики, равлики, страуси, аквакультура) та технічний регламент щодо виробництва органічної сировини для кормів домашнім улюбленицям. Нові французькі стандарти було запроваджено для ресторанів. Щодо іншого Національний інститут походження та якості (фр. Institut national de l'origine et de la qualité, англ. National Institute for Origin and Quality, колишня назва – Institut National des Appellations d'Origine, INAO, уповноважений орган влади) розробив посібник з роз'ясненнями та посібник щодо маркування відповідно до нових правил ЄС. Вони мають допомогти фермерам, сертифікаційним органам та іншим професійним структурам у розумінні та впровадженні цього нового законодавства.

Логотип "AB" визнаний французькими споживачами як основний елемент ідентифікації органічних продуктів. Логотип "AB" є виключною та ексклюзивною власністю Міністерства сільського господарства та рибальства Франції, але управляє та популяризує цей бренд державне агентство "Агенція Біо". Логотип "AB" є добровільним, його можуть використовувати оператори, сертифіковані згідно з Постановою ЄС 834/2007. Проте, оскільки оновлені Постанови ЄС не визнають додаткові державні стандарти органічного виробництва, логотип "AB"

Новий французький органічний логотип "Біо-когеренс"

зараз значить не більше, ніж загальний органічний логотип ЄС (євролисток). Лише приватні стандарти можуть покращуватися порівняно зі встановленим у Постановах ЄС базовим органічним стандартом і було створено новий колективний стандарт, який встановлює вищі вимоги, ніж органічне законодавство ЄС. Більшість додаткових стандартів виробництва, які раніше підпадали під маркування логотипом "AB", зараз були включені і доопрацьовані до вимог нового колективного логотипу "Біо-когеренс" (Bio-Cohérence), який належить органічним сільськогосподарським організаціям Франції.

У Франції існують також приватні види маркувань та стандарти. Наприклад, маркування "Натюр та Прогрес" (Nature & Progrès) з його давніми традиціями підтримки споживача відповідно до їхніх правил, які є суворішими, ніж у інших органічних логотипів. Стандарт "Натюр та Прогрес" був також одним із першопрохідців системи гарантій спільної участі (Participatory Guarantee Systems, PGS), що безперервно функціонує з 1972 р. і базується на співпраці виробників, споживачів та інших учасників процесу в об'єднаних комітетах для затвердження та сертифікації з використанням принципу прозорості. Ця система відмовляється від сертифікації третьою стороною, як цього вимагають Постанови ЄС. Це означає, що продукти з логотипом "Натюр та Прогрес" не дозволено маркувати як "органічні", або французькою "біологічні" (biologique).

Уповноважений орган влади

Національний інститут походження та якості
Institut national de l'origine et de la qualité

Акредитаційний орган

Акредитаційний комітет Франції
Comité français d'accréditation

Контролюючі органи – сертифікаційні органи

6 контролюючих органів –
сертифікаційних органів:

- Екосерт, Франція

Ecocert France

- Агросерт

Agrocert

- Сертіпак

Certipaq

- Кваліте, Франція

Qualite France

- SGS-ICS

- Certisud

Мал. 8. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Франції

Джерело: www.organicrules.org

Національний інститут походження та якості (Institut national de l'origine et de la qualité) є уповноваженим органом влади Франції з питань органічного виробництва. Сертифікаційні організації мають бути акредитованими офіційним Французьким акредитаційним комітетом (Comité français d'accréditation, COFRAC), створеним у відповідності до ISO 65. На сьогодні для роботи у сфері органічного сільського господарства акредитовано 6 сертифікаційних органів, з яких найбільшим та найвідомішим є сертифікаційний орган "Екосерт" (Ecosert), він здійснює приблизно 80% усіх сертифікацій органічних операторів у країні.

Політика підтримки органічного сектору та надання субсидій

Після того, як ЄС запровадив свою першу Агроекологічну програму (Постанова 2078/92), Франція стала найпершою країною-членом ЄС, яка впровадила схему підтримки органічного сільського господарства в 1993 р. Завдяки регіональній структурі сільськогосподарської політики у Франції в різних регіонах впроваджуються різні заходи і види підтримки (в рамках певних параметрів, визначених на національному рівні). Раніше у Франції надавався пріоритет підтримці переходу на органічне виробництво, таким чином, органічні фермери отримували субсидії лише протягом перехідного періоду (максимум 5 років). Однак протягом періоду дії програми деякі французькі регіони (наприклад, Бретань, Іль-де-Франс та Пікардія) скористались новою можливістю здійснення платежів для підтримки, які виплачуються новоствореним органічним господарствам. Незважаючи на те, що ставки виплат відрізняються в залежності від регіону, деякі загальні цифри наведено у таблиці 7.

Табл. 7.

Виплати для органічного сільського господарства у Франції

Призначення сільськогосподарських земель	Виплати за перехід на органічне с/г, євро/га	Виплати на ведення органічного с/г, євро/га
Луки/пасовища	100	80-151
Орні с/г землі	200	100-151
Площі під однорічні овочі/лікарські трави	350-900	150-600
Площі під фруктові сади	100-900	590-900
Площі під виноградники	350	150-600

Джерело: Шварц та ін., 2010 р.

Існують певні обмеження щодо максимальних сум субсидій на ферму, які також різняться в залежності від регіону Франції від 7600 євро до 30400 євро на рік на ферму.

У доповнення до субсидій фермери можуть також звертатись за податковим кредитом (національна схема), проте його не можна отримати одночасно з виплатами на підтримку ведення органічного сільського господарства. Для фермерів у Франції є доступними податкові кредити у сумі 2500 євро на ферму на рік, плюс 400 євро на гектар (не більше 4000 євро на ферму на рік) (Шварц та ін., 2010).

Також у деяких регіонах Франції можна отримати субсидії для компенсації витрат на сертифікацію та інспектування, і знову її сума залежить від регіону. Наприклад, у регіоні Ельзас 80% коштів виплачується фермерам протягом перших 2-х років, але після цього періоду право на підтримку мають тільки малі ферми з оборотом менше 30000 євро. В регіоні Пікардія фермам, які повністю здійснили перехід на органічне виробництво, компенсується 100% витрат для переходу на органічне сільське господарство (не більше 1000 євро) та 50% витрат для ферм, які перейшли лише частково (Шварц та ін., 2010).

План дій “Горизонт органічного сільського господарства 2012 р.”

Organic Agriculture Horizon 2012

У вересні 2007 р. Міністр сільського господарства Франції запропонував новий План дій для органічного сільського господарства. Цей план встановив мету до 2012 року потроїти загальну площу, задіяну під органічне сільське господарство (від 2% до 6% сільськогосподарських земель Франції). Цей план було розділено на п'ять тематичних розділів (МААР, 2011):

- Перехід на органічне сільське господарство та сталість виробництва органічних ферм, включаючи субсидії та податкові кредити, про які згадано вище;

- Науково-дослідна робота, розвиток та тренінги. Система сільськогосподарського науково-дослідного забезпечення та розвитку була реструктуризована, а її ресурси – збільшені. Франція – активний учасник європейських науково-дослідних програм, особливо програми “КОР ОРГАНІК ІІ” (CORE ORGANIC II). Всі студенти аграрних коледжів отримують принаймні базову підготовку з органічного сільського господарства. Окрім того, з усіх земель, що обробляються у державних вищих навчальних закладах сільськогосподарського профілю, на 12% площ застосовують органічні методи;

- Просування змін у законодавстві. Постанови на національному рівні та на рівні ЄС вимагають більш ефективно брати до уваги спеціальні особливості органічного сільського господарства та його методів, які є дружніми до довкілля.

- Розвиток структури органічного сектору. Державне агентство “Агенція Біо” розпоряджається коштами у сумі 3 млн. євро на рік для підтримки розвитку органічного сектору. Цільове використання – виробництво, збирання, переробка та збут органічних продуктів;

- Заохочення споживання органічних продуктів. Це включає вимогу, що 20% продуктів у їдальнях та ресторанах державних установ мають бути органічними.

Інші заходи

В 1993 р. за ініціативою викладачів, науковців та консультантів з питань органічного сільського господарства було створено Національний ресурсний центр для органічного сільського господарства (ABioDoc, Centre National de Ressources en Agriculture Biologique). В 1998 р. в процесі реалізації першого плану дій з органічного сільського господарства Міністерство сільського господарства Франції вирішило надати державну підтримку для Національного ресурсного центру для органічного сільського господарства (ABioDoc). На сьогодні центр "ABioDoc" надає інформацію та документацію стосовно технічних, економічних та законодавчих аспектів органічного фермерства і сталого сільського господарства, екологічних і соціальних аспектів, а також тісно співпрацює з Технічним інститутом органічного сільського господарства (фр. Institut Technique de l'Agriculture Biologique (ITAB), англ. Technical Institute of Organic Agriculture). Крім того, Національний ресурсний центр для органічного сільського господарства веде документальну базу даних "Біобаза" (Biobase), що спеціалізується на французькому органічному сільському господарстві і нараховує більше 22000 посилань, доступ до яких через веб-сторінку центру "ABioDoc" є безкоштовним. Національний ресурсний центр також веде базу даних учасників органічного сектору, що містить контакти організацій та осіб, задіяних у науково-дослідній діяльності, консультаційних послугах, навчанні та підготовці кадрів для органічного сільського господарства.

Джерела, література та додаткова інформація

- FNAB (2012), Національна федерація органічних фермерів регіонів Франції (фр. Fédération Nationale d'Agriculture Biologique des régions de France (FNAB), англ. National Federation of Organic Farmers of the regions of France), Історія органічного сільського господарства та створення Національної федерації органічних фермерів регіонів Франції (Histoire de l'agriculture biologique et création de la FNAB): www.fnab.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2:lhistoire-de-lagriculture-biologique-a-travers-quelques-ouvrages-&catid=1:historique&Itemid=9
- Кільхер Л., Віллер Х., Хубер Б., Фріден К., Шмутц Р., Шмід О. (2011): Органічний ринок в Європі: 3-тє видання, травень 2011 р., SIPPO, Цюріх та FiBL, Фрік (Lukas Kilcher, Helga Willer, Beate Huber, Claudia Frieden, Res Schmutz, Otto Schmid (2011): The Organic Market in Europe: 3rd edition, May 2011, SIPPO, Zürich and FiBL, Frick: www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1558-organic-market.pdf
- Міністерство сільського господарства, продовольства, рибальства та розвитку сільських територій Франції (2011). План дій "Горизонт органічного сільського господарства 2012 р.", Національний план дій до 2012 року (MAAP (2011). Organic agriculture Horizon 2012. The National Action Plan to 2012): www.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/110901-ABHorizon2012anglais.pdf
- Геральд Шварц, Хільтруд Ніберг, Юрн Сандерс, 2010, Кошти на підтримку органічного сільського господарства у країнах ЄС, спеціальний випуск журналу, №339, Інститут органічного сільського господарства імені Йоганна Генріха фон Тюнена, м. Гамбург, Німеччина (Schwarz, Gerald; Nieberg, Hiltrud and Sanders, Jörn, 2010, Organic Farming Support Payments in the EU. Landbauforschung Sonderheft, no. 339. Johann Heinrich von Thünen-Institut (vTI), D-Hamburg)

Посилання

- Міністерство сільського господарства, продовольства та лісового господарства Франції (фр. Ministère de l'Agriculture, de l'Agroalimentaire et de la Forêt, англ. Ministry of Agriculture, Food and Forestry), колишня назва - Міністерство сільського господарства, продовольства, рибальства та розвитку сільських територій Франції (Ministère de l'Agriculture, de l'Alimentation, de la Pêche, de la Ruralité et de l'Aménagement du territoire (MAAP), Ministry of Agriculture, Food, Fisheries and Rural Development): www.agriculture.gouv.fr, www.agriculture.gouv.fr/agriculture-biologique
- Французьке державне агентство розвитку та просування органічного сільського господарства "Агенція Біо" (Agence Bio, фр. Agence Française pour le Développement et la Promotion de l'Agriculture Biologique, англ. French Agency for Development and Promotion of Organic Farming)): www.agencebio.org
- Статистика про органічний сектор Франції від Французького державного агентства розвитку та просування органічного сільського господарства "Агенція Біо", 2012, 2013 рр. (Agence Bio): www.agencebio.fr/pageEdito.asp?IDPAGE=196&n2=130
- Національний ресурсний центр для органічного сільського господарства (ABioDoc, Centre National de Ressources en Agriculture Biologique): www.abiodoc.com
- План дій "Горизонт органічного сільського господарства 2012 р." (Organic Agriculture Horizon 2012): www.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/110901-ABHorizon2012anglais.pdf
- Колективний логотип "Біо-когеренс" (Bio-Cohérence): www.biocoherence.fr
- Сайт інформаційного порталу "Organic-Europe.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі "Світ органічного сільського господарства" (The Organic Europe web-site, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM): www.organic-europe.net/country-info-france.html

Чеська Республіка

В Чеській Республіці сільське господарство є більш консолідованою галуззю і відіграє меншу роль в економіці країни у порівнянні з іншими країнами – новими членами ЄС та країнами Східної Європи. Частка сільського господарства (включаючи лісництво та рибальство) становить тільки 2,37% від загального показника чеського валового національного продукту і у цій галузі працює майже 3% працездатного населення Чеської Республіки. Середня площа сільськогосподарського підприємства в Чеській Республіці становить 80 га (120 га – в органічному секторі). Сімейні господарства займають лише близько 30% площі. Вагома державна підтримка надається органічному сільському господарству, яке розглядається як галузь, де особливо важливими є не виробничі переваги сільського господарства, наприклад, збереження ландшафтів і також тому, що цей ринок ще не має належного рівня розвитку. Значну частку органічних земель (90 % у 2010 році) становлять багаторічні луки на землях, малопридатних для сільського господарства.

Картопля є одним із найбільш популярних органічних продуктів у споживачів

Чеське органічне сільське господарство розвивається з 1989 р. Перші національні стандарти, які базувалися на основних стандартах Міжнародної Федерації органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), було розроблено відразу після політичних змін у 1990 р., також було засновані асоціації органічних фермерів та розпочалося надання перших субсидій з розрахунку на гектар, що стало початком швидкого розвитку органічного сільського господарства. Навіть (тимчасова) відміна в 1992 р. цільових субсидій на органічне сільське господарство не призвела до скорочення кількості органічних фермерів. Натомість сектор органічного сільського господарства концентрувався, насамперед, на розвитку продажів. В цей час з'явилися перші приватні торговельні структури, наприклад, ПРО-БІО (PRO-BIO, За органік), Кантрі Лайф (Country Life, Сільське життя), Зоннентор (Sonnentor, Сонячні ворота) тощо, які спочатку переважно експортували органічну сировину (особливо зернові культури та лікарські трави). В цей час спеціалізовані крамниці здорових харчових продуктів допомагали розбудовувати внутрішній ринок і органічний сектор фокусувався на підвищенні обізнаності споживачів. У 1993 р. всі асоціації органічних фермерів уклали спільну угоду з Міністерством сільського господарства Чеської Республіки та було ухвалено уніфіковані національні стандарти органічного сільського господарства, а також чеський органічний логотип (так звану – “зелену біозебру”), яка діє до цього часу. Субсидії було знову запроваджено у 1998 р., цього разу як частину перших чеських агроекологічних програм. З того часу площа під органічним виробництвом постійно розширюється, особливо це стосується площ багаторічних луків/пасовищ у гірській місцевості. Вступ Чеської Республіки до ЄС у 2004 р. допоміг стабілізувати органічний сектор та дозволив впровадження сталої підтримки в рамках Програми розвитку сільських територій Чеської Республіки (Czech Rural Development Programme, RDP).

У 2011 році на більшості органічних сільськогосподарських земель вирощують, головним чином, зернові (41%, з яких 50% – пшениця та овес) та кормові культури (43%). Бобові культури вирощують лише на 3% сільськогосподарських площ, переважно горох та соя. Олійні культури займають 2,7% (половина цієї площі зайнята під гірчицю). Овочі у відкритому ґрунті вирощуються на 1,3% сільськогосподарських земель, з яких 80% зайнято під гарбуз для виготовлення олії. Картопля також займає велику площу. Загалом можна стверджувати, що збільшується значення вирощування ринкових культур на сільськогосподарських землях. Досі велику зацікавленість викликають культури, які не є типовими для традиційного землеробства, наприклад, пшениця спельта, гречка та просо. Також досить популярними є органічні соєві боби. Стосовно багаторічних культур спостерігається значний інтерес до органічного виноградарства (приблизно 1 000 га площ органічної виноградної лози), який частково є результатом доброї роботи дорадчих служб та наявних екологічних засобів захисту для виноградарників. Хоча є 6 453 га органічних фруктових садів, вони не надають достатньої кількості фруктової продукції, оскільки більшість цих садів переведено на органічний статус у відповідь на високі субсидії, що надавались пропорційно площі, зайнятій під органічні фруктові сади.

Вищий рівень добробуту тварин є однією із причин для надання субсидій органічним фермерам

В 2011 р. на органічних фермах в Чеській Республіці утримувалось загалом 305000 свійських тварин, з них 87% великої рогатої худоби, 8% овець. М'ясна велика рогата худоба – це найчисельніша група (174 644 голів), що включало лише 5686 органічних молочних корів у 2011 році. В середньому навантаження на одиницю площі органічних пасовищ у 2011 р. складало 0,45 голів/га. Це дуже низький показник, він означає, що фермери на землях, малоприсаєднаних для сільського господарства, де тримають більшість органічної худоби, є більш мотивовані субсидіями, які видаються пропорційно задіяній площі, тоді як будь-який прибуток від розведення свійських тварин є лише додатковим доходом. Незважаючи на це, органічний молочний ринок розвивався цікавим чином. Щонайменше 5 великих молочних заводів переробляють органічне коров'яче молоко у такі продукти: ферментовані молочні напої, м'які сири, йогурти, тверді сири.

Ці продукти переважно продаються через мережі супермаркетів. Ринок органічного козиного молока є також прибутковим. Овець утримують переважно заради баранини та збереження ландшафту. Через те, що супермаркети мають дуже високі вимоги до постачальників лише одна компанія "Біопарк" (Biopark) постачає органічне м'ясо в супермаркети: переважно органічну яловичину та ягнятину, а віднедавна також органічних курчат. Органічна ферма "Сасов" (Sasov) – найбільший виробник органічної свинини, включаючи різні види ковбасних виробів, зокрема салями.

Основні статистичні дані органічного виробництва у Чеській Республіці

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Кількість органічних переробних підприємств	Збут органічної харчової продукції, млн. євро	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
2010	448 202	10,55	3 517	650	85,2	0,71 %
2011	482 927	11,40	3 920	675	-	-
2012	488 658	11,46	3 934	454	-	-

Джерела: Міністерство сільського господарства Чеської Республіки (дані про органічне виробництво) та Інститут аграрної економіки та інформації (дані про ринок), 2012 рік

В 2010 р. частка внутрішнього роздрібного ринку органічних харчових продуктів був лише 0,71%, що дуже мало у порівнянні із розвиненими країнами Європейського Союзу. Більше того, приблизно половину органічних харчових продуктів, що продаються у Чеській Республіці, складає імпорт. В той же час Чеська Республіка експортує органічну сировину, переважно зернові, а також лікарські трави та ефіроолійні рослини, які складають також вагомую групу експортних товарів. Також постійно зростає експорт перероблених органічних харчових продуктів (особливо до Словаччини, країн Центральної та Східної Європи, в тому числі до країн, які не є членами ЄС). Вартість органічних харчових продуктів, що імпортують до Чеської Республіки і експортують з країни, є приблизно однаковою.

Більшість органічних харчових продуктів продається у роздрібних мережах (68%), хоча сильну позицію утримують спеціалізовані крамниці здорових харчових продуктів (18%). Зросла частка аптек і магазинів господарських товарів (8%); добре розвивається і органічне громадське харчування (наприклад, у школах та спеціалізованих ресторанах). Традиційно органічні харчові продукти продаються безпосередньо на фермах (зараз також за системою "доставка споживчих кошиків"), на органічних ринках. З 2010 р. набули популярності створені за державної підтримки фермерські ринки, де продавалися органічні і традиційні регіональні продукти. Органічними продуктами, що найкраще продаються, є сухі продукти (наприклад, чай, борошно, сушені фрукти та горіхи), а також продукти дитячого харчування. За ними йдуть молоко та молочні продукти, фрукти та овочі, а також хлібобулочні вироби. Продажі органічного м'яса порівняно низькі.

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Чеської Республіки

Мал. 9. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Чеській Республіці

Джерело: Міністерство сільського господарства Чеської Республіки

Як і у всіх країнах-членах ЄС, у Чеській Республіці діє Постанова Ради (ЄС) №834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, а також Постанова Комісії (ЄС) № 889/2008 "Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) №834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів". Після вступу Чеської Республіки до ЄС було внесено поправки до чеського національного документу "Акт про органічне сільське господарство" для того, щоб він не дублював або не протирічив правилам ЄС. Акт про органічне сільське господарство з правками визначає метод реєстрації органічних фермерів, переробних підприємств та трейдерів органічної харчової продукції, а також штрафи за порушення законодавства ЄС та процес інспектування органічного сільського господарства в Чеській Республіці. Міністерство сільського господарства Чеської Республіки є уповноваженим

органом влади, який забезпечує тлумачення положень законодавства ЄС та кодифікує їх у формі процедурних інструкцій, а також здійснює наглядові функції щодо контролюючих органів, забезпечує організацію тренінгів для інспекторів у сфері органічного сільського господарства, реєстрацію органічних фермерів та переробних підприємств і є відповідальним за виплату субсидій у сфері органічного сільського господарства. Виплати здійснюються через акредитоване агентство з виплат – Державний сільськогосподарський інтервенційний фонд (Státní zemědělský intervenční fond, State Agricultural Intervention Fund, SZIF). Центральний інститут нагляду та перевірки у сфері сільського господарства Чеської Республіки (Ustřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Central Institute for Supervising and Testing in Agriculture, ÚKZÚZ, м.Брно) є наглядовою структурою, яка проводить державні інспекції з питань органічного сільського господарства щодо субсидій та з метою контролю. Він повідомляє про виявлені відхилення та невідповідності до Міністерства сільського господарства, яке ухвалює рішення про накладення штрафів та доповідає про порушення до приватних контролюючих органів. Інститут UKZÚZ перевіряє приблизно 5% органічних підприємств Чеської Республіки на рік на основі аналізу ризиків, (таким чином, він повідомляє інформацію Міністерству, а Міністерство – сертифікаційним органам) та здійснює контроль якості роботи приватних контролюючих органів. Чеські контролюючі органи є приватними інспекційними та сертифікаційними компаніями, які повинні бути акредитованими Чеським інститутом акредитації як сертифікаційні органи у відповідності до Стандарту EN 45011. Міністерство сільського господарства Чеської Республіки ухвалює рішення щодо кількості приватних контролюючих органів у Чеській Республіці та укладає з ними контракти. Контролюючі органи обираються на тендерній основі. У 2012 році у Чеській Республіці було авторизовано 3 контролюючі органи. Найстаршим з них є сертифікаційний орган “КЕЗ Хрудім” (KEZ Chrudim, Kontrola ekologického zemědělství, Контроль органічного землеробства, Control of Organic Agriculture, KEZ), потім – Чеський філіал німецької контролюючої організації “АБСерт” (ABCert) та сертифікаційний орган “Біоконт Чеська Республіка” (Biokont CZ). Всі ці контролюючі органи сертифікують, як фермерів, так і переробні підприємства. Вони конкурують між собою в питаннях вартості послуг та сервісу. В Чеській Республіці існують також більш вимогливі органічні надстандарты, наприклад, ПРО-БІО (PRO-BIO) стандарти, які були розроблені на основі стандартів Асоціації Біоланд (Bioland), однак на сьогодні великого значення вони не мають.

Чеський закон про органічне сільське господарство вимагає, що уся чеська сертифікована продукція, в тому числі імпортована, повинна бути маркованою чеським національним логотипом органічного сільського господарства та органічних харчових продуктів, так званою “зеленою біозебрю”.

Чеський національний логотип для органічних харчових продуктів (так звана “зелена біозебра”)

CZ-BIO-001
Чеська сільськогосподарська продукція
Маркування євrolистком чеської органічної продукції

Цей логотип є власністю Чеської Республіки, він повинен використовуватись всіма сертифікованими операторами. Після впровадження обов'язкового використання органічного логотипу ЄС чеський логотип потроху втрачає важливість, оскільки він не несе додаткової інформації для споживача у порівнянні з логотипом органічного виробництва ЄС. Знак "зеленої біозебри" ні в якому разі не вказує на чеське походження органічних продуктів, як це помилково вважають деякі споживачі.

Деякі приватні торговельні марки вказують про чеське походження продуктів, використовуючи чеський прапор, ліцензію на використання якого надає Федерація харчової промисловості та напоїв Чеської Республіки. Ці чеські торговельні марки є популярними і добре сприймаються у поєднанні з органічним маркуванням, а також узгоджуються з положеннями Постанови ЄС, що дозволяють зазначати на харчовій продукції країну походження.

Той факт, що певні органічні продукти мають чеське походження, може бути вказано у формі підпису "Чеська сільськогосподарська продукція" (згідно з Постановою Ради (ЄС) №834/2007 та Постановою Комісії (ЄС) № 271/2010 про європейське маркування органічної продукції).

Політична підтримка органічного сектора

Органічне сільське господарство в Чеській Республіці отримує підтримку у різних формах, починаючи з 1990 р. До 2000 р. ключову роль відіграв недержавний сектор (асоціації органічних фермерів, трейдери органічної продукції, екологічні громадські організації, а також пізніше – монопольний контролюючий орган "КЕЗ" (KEZ Chrudim), що є громадською неприбутковою організацією)⁸. КЕЗ був монопольним контролюючим органом до 2006 року, а пізніше з'явилися АБСерт (ABCert) та Біоконт Чеська Республіка (Biokont CZ). Міністерство сільського господарства відіграло важливу роль координатора. Починаючи з 1990 р., в Міністерстві завжди був спеціалізований департамент органічного сільського господарства (4 співробітники працюють виключно для розвитку органічного сільського господарства). Двічі запроваджувалася посада заступника міністра з питань органічного сільського господарства. Міністерство сільського господарства розробляє План дій для органічного сільського господарства та створює Комісію з органічного сільського господарства, що наглядає за впровадженням цього документу. До складу Комісії входять різні оператори органічного сільського господарства Чеської Республіки, включаючи громадські організації. З 2009 р. Міністерство підтримує Чеську технологічну платформу органічного сільського господарства (CZ TP Organics), яка збирає разом спеціалістів-практиків з питань органічного сільського господарства, торгівлі органічними харчовими продуктами, представників навчальних закладів та науково-дослідних установ. Цю платформу координує Біоінститут, м.Оломоуц (Bioinstitut, Olomouc).

Пландій Чеської Республіки для розвитку органічного сільського господарства, який впроваджується кожні 5 років, затверджується урядом Чеської Республіки.

⁸Громадська неприбуткова організація надає послуги лише у певній сфері (благодійність, захист навколишнього середовища, культура, спорт, захист прав дітей тощо), що зумовлено забезпеченням певних потреб суспільства і не має на меті отримання прибутку. КЕЗ (KEZ) надає сертифікаційні послуги в органічному виробництві, що є потрібним і вигідним для громадськості. Різниця суми фінансування між надходженнями і витратами інвестується в просування органічного сільського господарства

План дій розроблено Робочою групою, яку призначило Міністерство сільського господарства Чеської Республіки, це відомство також фінансувало підготовку Плану дій. Роботу над останнім Планом дій було завершено Інститутом аграрної економіки та інформації (Institute of Agricultural Economics and Information (IAEI), Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI)) у м. Прага.

1. Перший план дій Чеської Республіки для розвитку органічного сільського господарства впроваджувався у період з 2004 до 2010 рр. Більшість поставлених цілей було виконано, зокрема досягнення 10% частки площ органічного сільського господарства від усіх сільськогосподарських земель. Також план включає підтримку фермерів та компонент, які просувають збут органічних харчових продуктів, розвиток органічного молочного сектору та проект органічних шкіл (Bioškoly).
2. Другий план дій Чеської Республіки щодо розвитку органічного сільського господарства на період з 2011 до 2015 рр. був ухвалений урядом Чеської Республіки в грудні 2010 р. і діє зараз. Він ставить за мету досягнення частки органічної сільськогосподарської площі на рівні 15% від загальної площі сільськогосподарських угідь (20% від орних земель), збільшення частки чеської органічної продукції на ринку, щонайменше до 60% та досягнення 3% частки ринку органічних продуктів від усіх харчових продуктів, спожитих в країні. Інші цілі спрямовані на проведення досліджень та покращення рівня знань та професіоналізації в органічному сільському господарстві Чеської Республіки.

Табл. 9.

Виплати для органічного сільського господарства у Чеській Республіці

Призначення сільськогосподарських земель	Сума субсидій, євро/га
Сільськогосподарські землі для вирощування овочів, лікарських трав та ефіроолійних рослин	564
Інші види орних сільськогосподарських земель	155
Луки, які обробляються тільки органічними методами	89
Луки, які обробляються одночасно органічними та традиційними методами	71
Поля хмелю, виноградники, фруктові сади, які використовуються для отримання плодів за інтенсивною системою та відповідають умовам щонайменше 200 дерев або 800 кущів на 1 га	849
Фруктові сади, які не відповідають хоча б одній з умов для отримання субсидій за вищою ставкою	510

Джерело: Міністерство сільського господарства Чеської Республіки, 2012

Інші субсидії, які є доступними для розвитку сільських територій, заявляють органічних фермерів отримують преференції за Програмою розвитку сільських територій (RDP). Вони включають:

- Модернізацію сільськогосподарських господарств;
- Підтримку молодих фермерів для започаткування органічного виробництва;
- Додану вартість сільськогосподарських та харчових продуктів;
- Заохочення туристичної діяльності (агротуризм);
- Диверсифікацію діяльності в несільськогосподарських сферах.

Субсидії для органічного сільського господарства

Субсидії для органічного сільського господарства виплачуються подібно до більшості інших країн-членів ЄС, через Програму розвитку сільських територій (Rural Development Programme, RDP). Органічне сільське господарство є найголовнішою компонентою в агроекологічних заходах. Субсидії надаються, як на період переходу на органічне виробництво, так і в такому ж обсязі на постійній основі на всю площу сертифікованих земель на території господарств. Одночасно дозволено вести традиційне сільське господарство. Міністерство укладає контракти з фермерами на 5 років.

Подальша державна підтримка для органічного сільського господарства

Уряд підтримав кампанію з просування органічних харчових продуктів 2008-2010 рр. ("Žiju BIO" – "Я живу органічно"). Кошти у сумі 1 млн. євро було на 50% профінансовано урядом Чеської Республіки та на 50% з бюджету ЄС. Проект виконувався рекламним агентством "Огілви Мазер" (Ogilvy Mather). Було заплановано нову кампанію з просування органічних харчових продуктів, яка сфокусована на просуванні органічного маркування ЄС (популяризація євролистка в Чеській Республіці).

Спеціальна нагорода "Бартак Пот" (Barták Pot) та нагороди Міністра визначають найкраще органічне господарство року та людей, які зробили внесок у розвиток органічного сектору Чеської Республіки. Уряд також підтримує конкурс "Місяць органічних харчових продуктів", який проходить кожного вересня, та конкурс "Органічний харчовий продукт року". Він також підтримує діяльність громадських організацій, які працюють в органічному секторі: ПРО-БІО (PRO-BIO), Асоціація органічних споживачів "Ліга ПРО-БІО" та Біоінститут, а також надав підтримку для проведення кількох міжнародних органічних конференцій та зустрічей, які відбулися в Чеській Республіці: Європейська Біоакадемія, Біосаміт, Науково-практична конференція з органічного сільського господарства, організована Чеською технологічною платформою для органічного сільського господарства.

Джерела, література та додаткова інформація

• Доубравська М., Кеттнерова М., 2012: Щорічник за 2011 рік – Органічне сільське господарство у Чеській Республіці, Міністерство сільського господарства Чеської Республіки, Чеська технологічна платформа для органічного сільського господарства, м.Прага та м.Оломоуц, стор. 90 (Doubravská, M., Kettnerová, M.

(Eds.) (2012): Yearbook 2011- Organic Agriculture in the Czech Republic. Ministry of Agriculture, The Czech Technology Platform for Organic Agriculture, Prague and Olomouc, p. 90): www.bioinstitut.cz/documents/rocenka_CTPEZ_2011_web.pdf

• Храбалова А., Діттріхова М., Кутна К., 2012: Статистичний огляд органічного сільського господарства – Основна статистика (2011), Інститут аграрної економіки та інформації, м.Брно, стор. 54 (Hrabalová, A., Dittrichová M., Koutná, K. (2012): Statistická šetření ekologického zemědělství – Základní statistické údaje (2011), Institute of Agricultural Economics and Information, Brno, p. 54): www.eagri.cz/public/web/file/173050/Zprava_EZ_2011_final.pdf

Посилання

• ПРО-БИО Ліга – Асоціація споживачів органічних продуктів Чеської Республіки (Association of Czech Consumers of Organic Products, PRO-BIO League, PRO-BIO Liga): www.biospotrebitel.cz

• Міністерство сільського господарства Чеської Республіки (Ministry of Agriculture of the Czech Republic, Ministerstvo zemědělství): www.mze.cz

• Інститут органічного сільського господарства та сталого ландшафтного менеджменту “Біоінститут”, Оломоуц, Чеська Республіка (чеською мовою – Institut pro ekologické zemědělství a udržitelný rozvoj krajiny “Bioinstitut”, англ. Institute for Organic Agriculture and Sustainable Landscape Management “Bioinstitut” in Olomouc,): www.bioinstitut.cz

• Асоціація органічних фермерів Чеської Республіки “ПРО-БИО” (PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, Association of Organic Farmers in the Czech Republic “PRO-BIO”): www.pro-bio.cz

• Чеська технологічна платформа для органічного сільського господарства (Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství, Czech Technology Platform for Organic Agriculture): www.ctpez.cz

• Інформаційний інтернет-портал “БІО-ІНФО” (BIO-INFO) приватної компанії “Грінмаркетинг” (Greenmarketing): www.bio-info.cz

• Державний сільськогосподарський інтервенційний фонд, агентство з сільськогосподарських виплат Чеської Республіки (Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), State Agricultural Intervention Fund): www.szif.cz

• Центральний інститут нагляду та перевірки у сфері сільського господарства Чеської Республіки (Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Central Institute for Supervising and Testing in Agriculture): www.ukzuz.cz

• Контролюючий орган “КЕЗ”, який уповноважений проводити контроль у сфері органічного сільського господарства Чеської Республіки (Control of Organic Agriculture, Kontrola ekologického zemědělství): www.kez.cz

• Інститут аграрної економіки та інформації (Institute of Agricultural Economics and Information (IAEI), Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI)): www.iaei.cz

• Сайт інформаційного порталу “Organic-Europe.net”, що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі “Світ органічного сільського господарства” (The Organic Europe web-site, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM):

www.organic-europe.net/country-info-czech-republic.html

Польща

Республіка Польща⁹

Історія органічного сільського господарства Польщі розпочалася ще у 1930-ті роки. Найвідомішим першопрохідцем цієї справи був граф та сенатор Другої Польської Республіки Станіслав Карловські (Stanisław Karłowski), який в 1931 р. почав впроваджувати біодинамічний метод на своїх угіддях площею 1760 га. Він організовував навчально-практичні семінари та видав власноруч написану брошуру з біодинамічного сільського господарства. Рух за органічне сільське господарство розпочався в Польщі в 1980-х рр. завдяки зростанню рівня громадської екологічної обізнаності. Перші семінари, які проводили польські науковці та експерти з західноєвропейських країн, призвели в 1989 р. до створення першої Асоціації органічних фермерів "Еколанд" (Ekoland). Орієнтовно в цей самий час в магазинах Варшави почали з'являтися у продажу перші органічні продукти. В 1993 р. було засновано другу структуру органічного сектору Польську асоціацію органічного сільського господарства "Екогарантія" (Ekogwarancja, Polskie Towarzystwo Rolnictwa Ekologicznego (PTRE)). В 2010 р. сім польських організацій були членами Міжнародної Федерації органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM).

Агротуризм є цікавим додатковим видом діяльності для органічних господарств у Польщі

Після 1 травня 2004 р., коли Польща приєдналась до Європейського Союзу, їй стала доступною допомога ЄС для агроекологічних програм, зростає також зацікавленість у переході до органічного сільського господарства. В 2004 р. почали використовувати маркування ЄС для органічних продуктів, поряд з існуючим приватним органічним маркуванням "Еколанд" (Ekoland). Органічне

⁹Цей розділ про виробництво та ринки написано на основі даних публікації Л.Кільхера та ін. (2011)

маркування ЄС допомогло польським споживачам відрізнити органічні продукти харчування від неорганічних на ринку та заохотило більше переробних підприємств та трейдерів долучитися до органічного сектору.

У 2011 р. 609 412 гектарів сільськогосподарських земель в Польщі оброблялися органічними методами. Це становило 3,9% всіх сільськогосподарських земель країни. Порівняно з 2000 р. площа під органічне виробництво (з 22 000 га) зростає більш, ніж в 20 разів. Таким чином, Польща демонструє один з найшвидших темпів росту площ, зайнятих під органічне сільське господарство, серед країн Європи. Приблизно 60% площ під органічним виробництвом мають органічний статус, а 40% – в перехідному періоді. В 2011 р. нараховувалось близько 23430 виробників та 260 переробних підприємств, за даними Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministry of Agriculture and Rural Development).

Із загальної площі органічних сільськогосподарських угідь 45% займають багаторічні луки/пасовища (170000 га), сільськогосподарські орні культури – 37% (140000 га) та багаторічні культури (фруктові сади) – 16% (64000 га). Ключовою групою є зернові культури (77000 га), за ними йдуть зелені кормові культури з сільськогосподарських орних земель та різні багаторічні культури (горіхи, ягоди та фрукти) (Eurostat, 2010).

Табл. 10.

Основні статистичні дані органічного виробництва у Польщі

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Кількість органічних переробних підприємств	Збут органічної харчової продукції, млн. євро	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
2009	367 062	2,37	17 092	229	-	-
2010	524 074	3,38	20 956	293	100	-
2011	609 412	3,9	23 430	260	120	-

Джерело: FiBL, IFOAM, Євростат – дані про площу та виробників, 2013; IFOAM група ЄС та Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі – дані про ринок

Важливою ініціативою для розвитку внутрішнього ринку Польщі є щорічний Органічний маркетинговий форум у Варшаві, який увосьме відбувся в 2013 р. Його метою є підтримка більш тісного співробітництва в розширеному Європейському Союзі та створення внутрішніх органічних ринків в Центральній та Східній Європі шляхом бізнес-зустрічей між підприємцями. Дуже важливою для органічного сектору є також виставка "Натура Фуд" (Natura Food) у м. Лодзь, яка відбувається щороку у жовтні.

В Польщі діє Дорадчий центр сільського господарства, розташований в м. Радом. Фермери та переробні підприємства можуть приїхати в центр та дізнатися детальну інформацію про органічне виробництво та законодавство. Там також знаходиться навчальний центр для проведення тренінгів щодо практичних аспектів переробки органічних продуктів, а також демонстраційна ферма. Загалом у Польщі діє мережа з 60 демонстраційних органічних господарств.

Уряд Польщі також визнає важливість популяризації органічного харчування для дітей та загальної ідеї органічного сільського господарства серед молоді та молодих фермерів. З цією метою Міністерство сільського господарства і розвитку сільських територій Польщі організовує різноманітні змагання, наприклад: "Конкурс на кращу органічну ферму" або "Конкурс знань про органічне сільське господарство серед студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів". За традицією церемонія нагородження відбувається під час вищезгаданої виставки "Натура Фуд" в м. Лодзь.

Поряд з організацією прямих продажів крамниці здорових та натуральних харчових продуктів були першою організованою структурою роздрібною торгівлі, і ці обидва канали збуту все ще залишаються найважливішими для продажів органічних харчових продуктів. Переробка, оптова та роздрібна торгівля на цей час ще не є добре структурованими та розвиненими. Існує порівняно невеликий асортимент органічних продуктів власного виробництва в роздрібній торгівлі і багато імпортованих продуктів, особливо продуктів переробки. В останні роки деякі супермаркети почали пропонувати асортимент вибраних органічних продуктів місцевого виробництва. Однак, витрати на збут все ще є високими та обмеженим є асортимент органічних продуктів (Том Вацлавік та Анджей Шеремета, 2008). Потрібне удосконалення логістики для покращення ситуації.

Стенд органічних м'ясних продуктів на виставці "Натура Фуд" у м. Лодзь, 2012 р.

У великих містах Польщі, таких як Варшава, Познань та Краків, створено спеціалізовані місцеві ринки, де споживачі можуть придбати органічні продукти безпосередньо у фермерів або переробних підприємств. На цих ринках під відкритим небом покупці можуть знайти широкий асортимент свіжих органічних фруктів та овочів, делікатесних сирів, масла, молока та йогуртів, круп, борошна, м'яса, меду та яєць.

Експорт органічної продукції з Польщі становить приблизно 30 млн. євро (М. Житкі, 2013). Декілька експортерів продають фрукти на переробку (заморожена чорна смородина та червона порічка, суниця, дикі фрукти і ягоди), консервовані огірки та злакові замітники кави. Польські переробні підприємства виробляють органічні продукти для закордонних брендів на основі договорів субпідряду. Експорт перероблених органічних харчових продуктів під польськими брендами є обмеженим.

Експерти вважають, що польське органічне сільське господарство має значний потенціал для зростання, тому що сільськогосподарські виробничі методи базуються, в багатьох випадках, на традиційній системі у поєднанні з природою, сільськими територіями та великим біорізноманіттям. Польща також має переваги від того, що у країні є великий внутрішній споживчий ринок та значні можливості експорту до країн-сусідів.

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Польщі

Як у країні-члені ЄС, в Польщі діють Постанова Ради (ЄС) 834/2007 та Постанова Комісії (ЄС) 889/2008 щодо органічного виробництва. Додатково до цих Постанов Польща має свій національний закон про органічне сільське господарство (Акт про органічне сільське господарство від 25 червня 2009 р.). Цей закон впроваджується розпорядженням Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі. Міністерство є уповноваженим органом влади у відповідності до Постанови Ради (ЄС) №834/2007. Інспектування та сертифікація, передбачені Постановами ЄС, проводяться 10 приватними контролюючими органами, які отримали авторизацію від Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі та акредитовані Акредитаційним центром Польщі, який є незалежним від вищезазначеного Міністерства. Іншим органом влади в рамках системи контролю та нагляду є Інспекція сільського господарства та якості харчових продуктів (Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Agricultural and Food Quality Inspection). Інспекція здійснює державний нагляд за авторизованими органами сертифікації у сфері органічного сільського господарства, проводить вибіркове інспектування виробництва органічних сільськогосподарських продуктів, надає дозволи на імпорт органічних сільськогосподарських продуктів з третіх країн, отримує заявки виробників, які планують розпочати органічне виробництво, а також збирає базові статистичні дані про органічне сільськогосподарське виробництво.

Політика підтримки органічного сектору та надання субсидій

Держава підтримує органічне сільське господарство в Польщі з двох джерел:

1) з національного бюджету здійснюється підтримка наукових досліджень в органічному сільському господарстві; витрат на інспектування та сертифікацію, а також на дорадчі послуги;

2) підтримка фермерів та розвитку органічного сектору здійснюється через агроекологічні заходи, просування та поширення інформації, участь фермерів у схемах якості харчових продуктів.

Ця підтримка є комбінацією національного фінансування через План розвитку сільських територій (2007-2013 рр.) та фінансування Другої частини Спільної сільськогосподарської політики ЄС (2nd CAP pillar, EU Pillar 2).

<p>Уповноважений орган влади</p>	<p>Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі <i>Ministry of Agriculture and Rural Development of Poland</i></p>
<p>Акредитаційний орган</p>	<p>Акредитаційний центр Польщі <i>Polish Accreditation Centre</i></p>
<p>Контролюючий орган влади</p>	<p>Інспекція сільського господарства та якості харчових продуктів <i>Agricultural and Food Quality Inspection</i></p>
<p>Контролюючі органи – сертифікаційні органи</p>	<p>10 контролюючих органів – сертифікаційних органів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Екогарантія <i>Ekogwarancja PTRE</i> код сертифікаційного органу PL-EKO-1 - PNG, код сертифікаційного органу PL-EKO-2 - Кобіко <i>Cobico</i> код сертифікаційного органу PL-EKO-3 - Біоексперт <i>Bioekspert</i> код сертифікаційного органу PL-EKO-4 - БіосертМалопольска <i>BiocertMalopolska</i> код сертифікаційного органу PL-EKO-5 - PCBC, код сертифікаційного органу PL-EKO-6 - Агро БІО Тест <i>Agro BIO Test</i> код сертифікаційного органу PL-EKO-7 - ТЮФ-Райнланд Польща <i>TÜV Rheinland Polska</i> код сертифікаційного органу PL-EKO-8 - Центр Якості АгроЕко <i>Centrum JakosciAgroEko</i> код сертифікаційного органу PL-EKO-9 - SGS Польща <i>SGS Polska</i> код сертифікаційного органу PL-EKO-10

Мал.10. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Польщі

Джерело: www.organicrules.org

Окрім сертифікації згідно з вимогами Постанов ЄС, існують деякі приватні стандарти: стандарти Асоціації виробників органічних харчових продуктів "Еколанд" (Ekoland) та стандарти біодинамічного сільського господарства Асоціації "Деметер-Поланд" (Demeter-Poland). В Польщі діють деякі іноземні

контролюючі органи, які здійснюють контроль господарств згідно з іншими приватними стандартами, наприклад, Біо Свісс (Bio Suisse) та Національною органічною програмою США (NOP), для здійснення експорту (Шеремета, 2005).

Агроекологічні заходи

Агроекологічна програма Польщі має за мету зробити внесок у сталий розвиток сільських територій та сприяти збереженню біорізноманіття на цих територіях. Головною ціллю програми є популяризація виробництва у сільській місцевості, яке б базувалося на методах, що захищають навколишнє середовище.

Табл. 11.

Виплати для органічного сільського господарства у Польщі

Призначення сільськогосподарських земель	Виплати за перехід на органічне с/г, євро/га	Виплати на ведення органічного с/г, євро/га
Луки/пасовища	330 польських злотих/ 84,5 євро	260 польських злотих/ 66,6 євро
Орні землі	840 польських злотих/ 215,2 євро	790 польських злотих/ 202,4 євро
Площі під овочівництво	1550 польських злотих/ 397 євро	1300 польських злотих/ 333 євро
Площі під лікарські трави	1150 польських злотих/ 294,6 євро	1050 польських злотих/ 269 євро
Площі під фруктове садівництво та ягоди	1800 польських злотих/ 461,1 євро	1540 польських злотих/ 394,5 євро
Площі під інше садівництво та ягоди	800 польських злотих/ 204,9 євро	650 польських злотих/ 165,5 євро

Джерело: Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі, 2012

Джерела, література та додаткова інформація

- Евростат (2010): Статистика щодо органічного сільського господарства. Площа земель сільськогосподарського призначення, оператори. Веб-сайт Евростату, Евростат, Люксембург. (Eurostat (2010): Eurostat: Organic farming statistics. Land area, operators. Eurostat website, Eurostat, Luxembourg) www.epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/database
- Лукас Кільхер, Хельга Віллер, Беате Хубер, Клаудія Фріден, Рез Шмутц, Отто Шмід (2011): Органічний ринок в Європі, SIPPO та FiBL, стор. 118-120

(Lukas Kilcher, Helga Willer, Beate Huber, Claudia Frieden, Res Schmutz, Otto Schmid (2011): The Organic Market in Europe: 3rd edition May 2011, SIPPO, Zurich and FiBL, Frick, pp.118-120).

- Житкі Міхал: Органічне сільське господарство в Польщі. Презентація на виставці "Біофах", 2013. (Rzytki, M.: Organic farming in Poland. Presentation at the Biofach 2013).

- Шеремета Анджей (2005): Органічне сільське господарство та органічний ринок у Польщі. ENAOS 2005 (Andrzej Szeremeta (2005): Organic farming and market in Poland. ENAOS 2005 - 4th ENAOS Summer Meeting, 15 p.): www.enoas.org/pol05t/doc/Organic%20farming%20and%20market%20in%20Poland.pdf

- Вацлавік Том та Шеремета Анджей (2008): Польща. У виданні Сюзанн ван Ош, Буркхард Шер, Клаудія Штраух, Кароліне Бауер (2008): Спеціалізований звіт з органічної роздрібною торгівлі. Практичний збірник з органічного ринку в 27 європейських країнах (Tom Vaclavik and Andrej Szeremeta (2008): Poland. In: Osch, Susann van, Burkhard Schaer, Claudia Strauch, Caroline Bauer (2008): Specialised Organic Retail Report. Practical Compendium of the Organic Market in 27 European Countries. ORA, Vienna, EKOZEPT, Montpellier/Freising, Biovista, Ettlingen)

Посилання

- Звіти та аналіз органічного сільського господарства на офіційній веб-сторінці Інспекції сільського господарства та якості харчових продуктів Польщі (Agricultural and Food Quality Inspection): www.ijhar-s.gov.pl/raporty-i-analazy.html

- Органічний маркетинговий форум, Варшава, Польща (Organic Marketing Forum): www.organic-marketing-forum.org

- Польща – Звіт про країну. Сайт інформаційного порталу "Organic-World.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі "Світ органічного сільського господарства" (Poland Country Report. The Organic World Website, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM): www.organic-europe.net/country-info-poland.html.

- Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі, відділ з питань органічного сільського господарства (Ministry of Agriculture and Rural Development, organic farming unit): www.minrol.gov.pl/pol/Jakosc-zywnosci/Rolnictwo-ekologiczne

- Біокур'єр, інтернет-журнал про органічні харчові продукти (Biokurier): www.biokurier.pl

- Інформація про органічний сектор Польщі: www.infobio.pl

- Асоціація виробників органічних харчових продуктів "Еколанд" (Association of Organic Food Producers "Ekoland"): www.stowarzyszenieekoland.pl

- Сільськогосподарський дорадчий центр, філія в м. Радом, інформація з органічного сільського господарства та баз даних (Agricultural Advisory Centre, Branch Office in Radom): www.odr.net.pl/rolnictwo_ekologiczne

- Сертифікаційний орган "Польське товариство органічного сільського господарства "Екогарантія" (Ekogwarancja PTRE (Polske Towarzystwo Rolnictwa Ekologicznego): www.ekogwarancja.pl/about_us.html

Молдова

Республіка Молдова

Молдова є переважно аграрною країною із кліматичними умовами та ґрунтами, сприятливими для розвитку органічного сільського господарства. Родючі чорноземи становлять 75% загальної площі земель сільськогосподарського призначення країни. Вирощування столового винограду та винограду для вина є традиційним в Центральній та Південній Молдові, де переважають ці культури. Загалом фруктові сади та виноградники займають приблизно 12% загальної площі сільськогосподарських земель. Сільське господарство та харчова промисловість країни формують 32% валового національного продукту. 65% загального обсягу сільськогосподарської продукції йде на експорт. Більше 40% працездатного населення зайнято в сільському господарстві. За радянських часів сільське господарство Молдови було дуже інтенсивним та було поширене надмірне використання промислових добрив та пестицидів, недотримання (або відсутність) сівозміни, що призвело до деградації ґрунтів. Під загрозою ерозії знаходиться 40% сільськогосподарських орних земель в Молдові.

В той час як після 1990 р. був незначний рівень органічного сільського господарства, головний поштовх у розвитку відбувся в 2000 р., коли уряд затвердив Національну концепцію розвитку органічного сільського господарства, а також План дій з її реалізації. Наступним кроком стало ухвалення в 2005 р. національного закону про органічне сільське господарство №115/205. З того часу площа земель, задіяних під органічне сільське господарство, збільшилася з 168 га в 2001 р. до 10000 га в 2006 р., що включає землі перехідного періоду і не включає території, на яких ведеться збирання дикорослих рослин. Наприкінці 2011 р. органічне сільське господарство займало площу у 22102 га, з них 73% – сільськогосподарські орні землі та 24% – органічні фруктові сади та виноградники. Дуже незначну частку складають площі для вирощування кормових культур, під багаторічними луками або для вирощування овочів. Існують численні малі приватні органічні господарства, переважно змішаного типу, які вирощують овочі, лікарські трави, виробляють мед тощо, але більшою частиною органічних земель управляють великі приватні компанії, що обробляють від кількох сотень до двох тисяч гектарів, з ділянками під кожен окрему культуру до 50-60 гектарів.

Збір органічної лаванди для виробництва ефірної олії

Головними поширеними культурами органічного сільського господарства є комерційні сільськогосподарські культури – пшениця, кормовий ячмінь, кукурудза та соя. Лікарські трави та ароматичні рослини вирощуються для виробництва ефірних олій; розробляється технологія висушування цих рослин. Органічне тваринництво розвинене не дуже добре. Існує лише приблизно 10 сертифікованих органічних господарств з вирощування великої рогатої худоби.

Основними експортними товарами є зернові та олійні культури, фрукти (концентрати та напівфабрикати) та ефірні масла. Виробництво органічного вина має великий потенціал, який фактично ще не реалізовано. Також гарні перспективи має вирощування органічного столового винограду, оскільки місцеві сорти є стійкими до захворювань. Внутрішнього органічного ринку практично не існує. У 2011 р. Міністерство сільського господарства та харчової промисловості Молдови запровадило національний логотип органічної продукції. Розвиток органічного сільського господарства в Молдові підтримується кількома проектами ЄС, проектами окремих країн ЄС та США. Ці проекти спрямовані на розвиток навичок та вмінь місцевих громадських організацій, побудову систем місцевого інспектування та сертифікації, забезпечення гармонізації із законодавством ЄС та експорт молдовських органічних продуктів. Однак найважливішим фактором є підтримка збуту продуктів органічного виробництва на місцевому ринку, який все ще є дуже слабким.

Табл. 12.

Основні статистичні дані органічного виробництва у Молдові

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного сільського господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Збут органічної харчової продукції, млн. євро	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
2009	16 585	0,7%	185	-	-
2010	19 740	0,8%	160	-	-
2011	22 102	0,9%	172	-	-

Джерело: Міністерство сільського господарства та харчової промисловості Молдови (Ministry of Agriculture and Food Industry of Moldova (MAFI), квітень 2012 року)

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Молдови

Республіка Молдова прагне гармонізувати власну регуляторну політику щодо органічного виробництва, органічного інспектування та сертифікації з законодавством Європейського Союзу наскільки це можливо. В Молдові органічне сільське господарство відоме під назвою "екологічне" (Agricultura ecologică). У країні ухвалено наступні важливі правила та документи:

- Національна концепція органічного сільського господарства та План дій з реалізації цієї концепції, затверджені Постановою уряду № 863 від 21.02.2000 р.
- Молдовський стандарт (SM SR 13454: 2001) від 26.10.2001 р. "Органічні продукти. Офіційні нормативи для органічного виробництва".
- Закон про органічне виробництво №115-XVI від 09.06.2005 р.
- Постанова Уряду № 149 від 10.02.2006 р. щодо впровадження закону про органічне виробництво, яка включає:

- Національну програму органічного виробництва.
- Положення про принципи органічного виробництва та органічні методи переробки сільськогосподарських продуктів.
- Положення (постанову) щодо імпорту та експорту органічних продуктів.
- Положення щодо інспектування та сертифікації сільськогосподарських продуктів.

Ці державні стандарти щодо органічного сільського господарства були розроблені за прикладом колишньої Постанови ЄС № 2092/91. Так само, як у ЄС, ці правила захищають виробників органічної продукції та органічний ринок (включаючи споживачів) від оманливого та фальсифікованого маркування. В галузі первинного сільськогосподарського виробництва та маркування харчових продуктів терміни "органічний", "екологічний" та "біологічний", так само, як скорочення "БІО" (BIO) або "ЕКО", можуть використовуватись виключно для продуктів, які відповідають вимогам вищезгаданих постанов.

Починаючи з 2006 р. кожний органічний виробник або переробне підприємство органічної продукції повинні бути зареєстрованими у Міністерстві сільського господарства Молдови. Інспектування та сертифікація органічних господарств та органічного виробництва в Молдові проводиться контролюючими органами, які мають бути затвердженими міждепартаментною комісією, створеною Міністерством сільського господарства та харчової промисловості. Міністерство оприлюднює список сертифікованих органічних підприємств та їхньої продукції на своїй веб-сторінці www.maia.gov.md/doc/php?I=ro&idc=122&id=13932.

Мал. 11. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Молдові

Джерело: Міністерство сільського господарства та харчової промисловості Молдови

¹⁰Колішня назва - Центр акредитації у сфері оцінки відповідності продуктів Молдови Centre of Accreditation in the field of Product Conformity Assessment (CAECP): www.acreditare.md/public/files/regulamente/Regulation_of_MOLDAC.pdf

В даний час існує три акредитовані контролюючі органи у галузі органічного сільського господарства:

1) Сертифікат-Еко (CERTIFICAT-ECO SRL) – перший у Молдові контролюючий орган у сфері органічного сільського господарства, акредитований у 2006 р. Його заснування було ініційовано громадською організацією “За інвестиції в сільську місцевість” (Pro Rural Invest).

2) СРПА Інспект (CRPA Inspect) – цей контролюючий орган також було акредитовано в 2006 р.

3) ІЧЕА Груп (ICEA Group) – італійський контролюючий орган, який спеціалізується на спеціальних культурах та працює в Молдові на підставі Меморандуму взаєморозуміння з контролюючим органом “СРПА Інспект” (CRPA Inspect).

Можливо, що відносно невелика кількість органічних фермерів в Молдові може поставити під загрозу існування порівняно великої кількості (трьох) сертифікаційних органів через недостатню кількість клієнтів, а, отже, і фінансових ресурсів.

Національний логотип “Еко – органічне сільське господарство Республіки Молдова”, яким маркують органічну продукцію з Республіки Молдова, є доступним для використання усіма сертифікованими виробниками та переробними підприємствами молдовської

органічної продукції, призначеної для внутрішнього та зовнішнього ринків. Міністерство сільського господарства та харчової промисловості Молдови офіційно представило цей національний логотип у жовтні 2011 р.

Політика підтримки органічного сектору

Органічне сільське господарство визнано державою як перспективна галузь молдовського сільського господарства. Міністерство сільського господарства та харчової промисловості Молдови створило профільний Департамент органічного сільського господарства, відновлюваної енергії та зрошення. Більше того, в кожному адміністративному регіоні Молдови є державний службовець, відповідальний за питання органічного сільського господарства.

Стратегічним фактором в розвитку органічного сільського господарства є активна діяльність у галузі наукових досліджень та інновацій. Центральну роль в цьому питанні відіграє Академія наук Молдови, яка у 2005 р. ініціювала реорганізацію Дослідного інституту захисту рослин в Інститут захисту рослин та органічного сільського господарства. Головними завданнями цього інституту є розробка та удосконалення науково-практичних основ органічного сільського господарства, методів біологічного захисту рослин та технологій органічного сільського господарства.

У 2007-2010 рр. Академія наук Молдови та уряд надали фінансову підтримку Державній програмі “Органічне сільське господарство в Молдові”. Метою цієї програми було об’єднання зусиль різних науково-дослідних закладів щодо розвитку систем сталого сільського господарства для забезпечення належного використання природних ресурсів (ґрунтів, енергії, води, сільськогосподарських

культурта мінералів) як шлях для досягнення сталого економічного, екологічного та соціального розвитку. Цю програму координує Дослідний інститут польових культур "Селекція" (Selectia), розташований у м. Балта (Північна Молдова). Він був створений як демонстраційне господарство для сталого сільського господарства в умовах посухи. Протягом вже більше 40 років тут проводяться довгострокові експерименти з сівозмінами, багаторічними культурами, обробітком ґрунту та внесенням добрив під час сівозмін, зрошенням тощо. В червні 2007 р. Дослідний інститут польових культур "Селекція" організував міжнародну конференцію з питань сталого сільського господарства, включаючи органічне.

Субсидії для органічного сільського господарства

Молдова (окрім країн Балтії, які стали членами ЄС) – єдина країна колишнього СРСР, яка впровадила субсидії для органічного сільського господарства. Вона зробила це у 2007 році. Ставки виплат на гектар порівняно низькі і через це розвиток органічного сільського господарства мотивується не субсидіями в розрахунку на один гектар, а субсидіями на продукцію. Можливість експортувати органічну продукцію за більш високою ціною також є важливою рушійною силою молдовського органічного сільського господарства.

Субсидії в розрахунку на один гектар виплачуються в Молдові лише протягом перших двох років переходу на органічне сільське господарство. В 2007 р. загальна сума цих виплат склала приблизно 120000 євро, в 2008 р. – 239000 євро та в 2009 р. – 298000 євро.

Табл. 13.

Виплати для органічного сільського господарства у Молдові

Рік переходу на органічне виробництво	Сума, євро / га
1й рік переходу	40
2й рік переходу	24

Джерело: Міністерство сільського господарства та харчової промисловості Молдови, 2012

Уряд Молдови запровадив також програму заохочення споживання органічних харчових продуктів у державному секторі (школах, дитячих садках, лікарнях, армії та державних закладах). На додачу до популяризації значними є фінансові переваги для таких інституцій. Якщо державна або громадська організація купує органічні харчові продукти, вона отримує субсидію у розмірі 20% середньої ціни традиційного продукту цієї номенклатури. І хоча програма працює добре, вона є цікавою лише для великих органічних виробників, які можуть постачати необхідний обсяг органічної продукції на постійній основі. Ця програма використовується переважно для субсидування органічної сировини для подальшої переробки в секторі громадського харчування.

В 2009 р. Міністерство запровадило нову програму субсидій, яка надає бонус для органічної продукції, призначеної на експорт, у розмірі 40% від ціни традиційного продукту і 20% – для товарів, проданих на внутрішньому ринку.

Інша діяльність

Національна асоціація органічних виробників Молдови (Asociația Producătorilor de Produse Agroalimentare Ecologice) була заснована у 2010 р., вона нараховує 41 члена, що займаються сільським господарством на 8263 га сертифікованих органічних угідь. Асоціація має намір розвивати внутрішній ринок шляхом підтримки точок продажу та укладання угод з мережами супермаркетів. Вона також задіяна в інспектуванні та сертифікації, співпрацюючи головним чином з контролюючими органами CRPA та ICEA.

Асоціація органічних фермерів Республіки Молдова "Екопродукт" (EcoProduce) – найстаріша асоціація органічних фермерів Молдови та член Міжнародної Федерації органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM).

Джерела, література та додаткова інформація

- Дука Г., Тома С., Боінцеан Б. (2007): Органічне сільське господарство у Республіці Молдова, досягнення та перспективи. Семінар Союзу Європейських академій прикладних наук в галузі сільського господарства, харчування та природних ресурсів на тему: "Захист довкілля у агросистемах", 16-17 травня, 2007 року, м. Ялта, АР Крим, Україна (Duca, G., Toma, S., Boincean, B. (2007): Ecological agriculture in the Republic of Moldova, achievements and perspectives. UEAA Seminar on «Environment protection in agro-ecosystems», May 16-17, 2007, Yalta, Crimea, Ukraine): www.euracadagri.com/eng/activities/yalta_doc_md.php
- ФінАсист Консалтинг (2012): Органічне сільське господарство у Молдові: Місцеві та регіональні перспективи. ФінАсист Консалтинг, Організація з питань інвестицій та просування експорту Молдови, м.Кишинів, 44 стор. (FinAsist Consulting SRL (2012): Organic Agriculture in Moldova: Local and Regional Perspectives. FinAsist Consulting SRL, Moldovan Investment and Export Promotion Organization (MIEPO), Chișinău, 44 p.): www.rusia.mfa.md/img/docs/organic-agric-md-perspectives.pdf
- Омелчіуч А., Заксе І. (2011): Звіт країни: Молдова. Міжнародний центр органічного сільського господарства Центральної та Східної Європи "ЕкоКоннект", м.Дрезден, 17 стор. (Omelciuc, A., Sachse, I. (2011): Länderbericht Moldawien. EkoConnect e.V., Dresden, 17 p): www.ekoconnect.org/tl_files/eko/p/14-Laender/Laenderbericht-Moldawien.pdf

Посилання

- Міністерство сільського господарства та харчової промисловості Молдови (Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova, Ministry of Agriculture and Food Industry of Moldova (MAFI)): www.maia.gov.md
- Дослідний інститут польових культур "Селекція" (Selectia), м.Балта, Північна Молдова (Selectia, the Research Institute of Field Crops (Balti): www.agriculture.md
- Чеські проекти з розвитку органічного сільського господарства в Молдові (Czech projects for developing organic farming in Moldova): www.peopleinneed.cz

Туреччина

Турецька Республіка

Туреччина має дуже сприятливі умови для органічного сільського господарства завдяки родючим ґрунтам, існуючим традиціям самодостатнього сільського господарства та тривалому досвіду експорту сільськогосподарської продукції. Органічне сільське господарство в Туреччині зародилося в середині 1980-х рр., ініційоване попитом на органічні продукти зі сторони європейських країн, який згодом підтримали США, Канада та Японія. Протягом періоду початкового розвитку перелік експортованих харчових продуктів не був великим (переважно родзинки, інжир та абрикоси), проте сьогодні він нараховує велику кількість продуктів, таких як лісовий горіх, нут (турецький горох), сочевиця, сушені сливи, боби, фісташки, каштани, ореган, кмин, насіння кунжуту, заморожені фрукти (яблука, груші тощо), овочі (часник, селера тощо) та ягоди (суниці та інші). Багато з цих продуктів походять з Егейського регіону Західної Туреччини (Ераслан, 2004), який був першою місцевістю, де були започатковані перші органічні господарства у середині 1980-х роках. Хоча землі органічного статусу та землі перехідного періоду становлять лише невеличку частку площ сільськогосподарського призначення Туреччини (1,8%), органічне сільське господарство розповсюдилося на всі регіони Туреччини і займає загальну органічну площу в 442 582 га (2011). Однак велика частина таких земель сконцентрована в Егейському регіоні країни (41 %), ця місцевість має сприятливі умови для вирощування сільськогосподарської продукції і розташована близько до головного порту Туреччини (Ізмір) для експорту харчових продуктів (Служба сільського господарства зарубіжних країн Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (USDA Foreign Agricultural Service), 2006. Тут розташовані більшість переробних підприємств та контролюючих органів (Кенаноглу та Карахан, 2002).

Відповідно до останніх даних (2012 р.) Міністерства продовольства, сільського господарства та тваринництва Туреччини (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Republic of Turkey Ministry of Food, Agriculture and Livestock) (колишня назва – Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини, Ministry of Agriculture and Rural Affairs, MARA) більшість органічного виробництва здійснюється на сільськогосподарських орних землях (68% земель, які перебувають у користуванні), що включає зернові, які є основною сільськогосподарською культурою (134900 га), далі йдуть фуражні культури з сільськогосподарських орних земель (104900 га) та текстильні культури (14900 га). Серед багаторічних культур провідну роль відіграють оливки (21900 га), горіхи (17400 га), також важливими є тропічні фрукти (11300 га) та фрукти, які ростуть у помірному кліматі (10400 га) (Алтин, 2012).

Основні статистичні дані органічного виробництва у Туреччині

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного сільського господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Кількість органічних переробних підприємств	Збут органічної харчової продукції, млн. євро	Частка органічних продуктів у загальному споживанні, %
2009	325 831	1,29	135 565	130	4 ¹¹	-
2010	383 782	1,58	43 096	173	-	-
2011	442 582	1,8	43 716	169	-	-

Міністерство продовольства, сільського господарства та тваринництва Туреччини (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Republic of Turkey Ministry of Food, Agriculture and Livestock), 2013

Як показано у таблиці 14, площа земель, які обробляються органічним способом, суттєво зросла з 2009 року. Ця тенденція є результатом програми підтримки, яка має на меті збільшення органічного виробництва, що впроваджується Міністерством сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини (Ministry of Agriculture and Rural Affairs, MARA). Однак фінансова підтримка, яка виплачується органічним фермерам (субсидії в розрахунку на один гектар) не зробила свого внеску у збільшення органічного виробництва для ринку (Алтин, 2012).

У 2010 році відбулося значне падіння показників органічного експорту з Туреччини (до 3,5 млн. кілограмів порівняно з 7,5 млн. кілограмів у 2009 році). Це відбулося переважно через відсутність стратегії збуту та нестабільність пропозиції органічної продукції, що призвело до того, що міжнародні покупці перейшли на ринки інших країн (Алтин, 2012).

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Туреччини

На початку розвитку органічного сектору не існувало національного законодавства у сфері органічного сільського господарства, а виробництво органічних харчових продуктів та волокон регулювалось законодавством країн-імпортерів (Служба сільського господарства зарубіжних країн Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (USDA Foreign Agricultural Service, 2006). В 1994 р. Національна Асамблея Туреччини ухвалила перший закон "Про виробництво, переробку та збут продуктів рослинного та тваринного походження, що вироблені методами органічного сільського господарства", який узгоджувався з органічною Постановою ЄС 2092/91. Відповідно до цього закону Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини

¹¹Згідно з оцінкою експертів

(Ministry of Agriculture and Rural Affairs, MARA)¹² стало уповноваженим органом влади з питань органічного виробництва (Демірюрек, 2008). В 2004 р. почало діяти нове законодавче забезпечення – парламентом Туреччини було ухвалено закон “Про принципи та впровадження органічного сільського господарства”, який узгодив турецьке законодавство з останніми органічними стандартами ЄС стосовно виробництва і переробки продукції рослинництва та тваринництва. Згідно з органічним законом від 2004 р. національний органічний логотип є обов’язковим для усіх органічних продуктів, які продаються на внутрішньому ринку країни. Логотип дуже нагадує старий європейський органічний логотип, але має карту Туреччини у центрі.

В Туреччині є чотири офіційні комітети, які залучені до роботи в органічному сільському господарстві (Озкан, 2003), а саме:

- Комітет органічного сільського господарства (Organic Agriculture Committee, OAC) Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій (MARA);
- Національний комітет з питань управління в органічному сільському господарстві (Organic Agriculture National Guidance Committee, OANGC);
- Національний торговельний комітет органічного сільського господарства

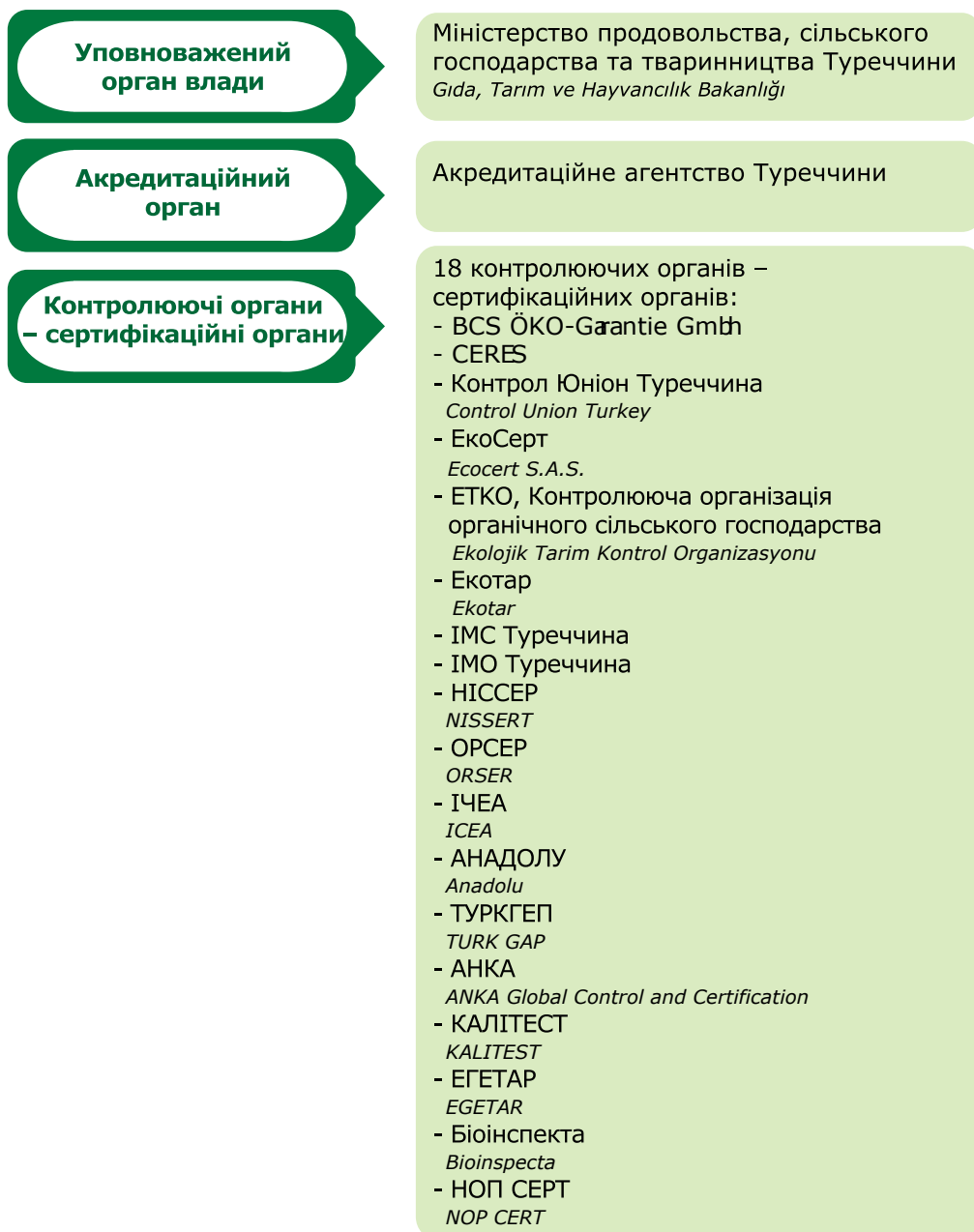
(Organic Agricultural National Trade Committee, OANTC);

- Національний комітет з питань досліджень і проектів в органічному сільському господарстві (Organic Agriculture Research and Projects National Committee, OARPNC).

Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій і Комітет органічного сільського господарства співпрацюють для створення довіри до турецьких органічних продуктів. Національний комітет з питань управління в органічному сільському господарстві та Національний комітет з питань досліджень і проектів в органічному сільському господарстві збираються двічі на рік для визначення стратегії розвитку органічного сільського господарства, а далі їхні пропозиції передаються до Комітету органічного сільського господарства для ухвалення остаточного рішення. Національний торговельний комітет органічного сільського господарства збирається чотири рази на рік для обговорення питань, що стосуються збуту органічних продуктів в країні та за її межами, а також розробки стратегії для покращення показників торгівлі. Його рішення мають рекомендаційний характер і також передаються до Комітету органічного сільського господарства. Національний комітет з питань досліджень і проектів в органічному сільському господарстві готує проектні пропозиції та розробляє науково-дослідні програми, і надсилає ці результати до Комітету органічного сільського господарства (Озкан, 2003).

Інспектування органічного виробництва здійснюється 18 приватними контролюючими органами, які мають бути затверджені та авторизовані для проведення цієї діяльності Міністерством сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини (MARA) через Комітет органічного сільського господарства (OAC). Фермери не отримують жодної фінансової підтримки для компенсації досить високих витрат на сертифікацію (Гюлер, 2006), що є перешкодою, особливо для малих виробників.

¹²Головною організацією, відповідальною за сільське господарство є Міністерство продовольства, сільського господарства та тваринництва Туреччини (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Republic of Turkey Ministry of Food, Agriculture and Livestock), яке реструктурувалося з Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини (Ministry of Agriculture and Rural Affairs, MARA)

Мал. 12. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Туреччині

Джерело: www.organicrules.org

Політика підтримки органічного сектору

Органічне сільське господарство просувається урядом Туреччини як головний інструмент для розвитку сільських територій. Існує кілька державних програм, які підтримують органічне сільське господарство, включаючи Програму підтримки прямих доходів (Direct Income Support, DIS), за якою виплати здійснюються з розрахунку на гектар, вони становлять 180 турецьких лір/га (75 євро/га).

Крім того, з 2004 р. Сільськогосподарський банк Туреччини надає кредити з привабливим відсотком (зниженим на 60%) для всіх підприємців органічного сектору. Також є проект "Поширення знань про органічне сільське господарство", який фінансується з державного бюджету. Інший проект "Впровадження реформи сільського господарства" за підтримки Світового Банку (World Bank) надав додаткові виплати для органічного сільського господарства у чотирьох особливо екологічно вразливих регіонах Туреччини з 2006 до 2009 рр. (Озбільге, 2007).

Для підтримки органічного сектору Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини (MARA) також організує інформаційні кампанії для збільшення обізнаності та зацікавленості в органічному виробництві серед виробників та споживачів (ЄК, 2006). Згідно з ухваленим у 2004 р. законом про органічне сільське господарство державне телебачення Туреччини повинне кожний місяць транслювати в ефірі півгодинні освітні програми та/або програми для популяризації органічного сектору. Міністерство призначило фахівців з органічного сільського господарства в кожному з 81-го провінційного сільськогосподарського директорату, через них Міністерство запроваджує навчальні програми (Ленер, 2009). Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини також підтримує дослідження з органічного виробництва і виділило кошти практично для кожного науково-дослідного інституту Міністерства з тим, щоб ініціювати такі проекти. Також було внесено зміни в короткострокові курси, щоб представити інформацію про органічне сільське господарство у національній системі сільськогосподарських досліджень (National agricultural research system, NARS). Щороку Генеральний директорат сільськогосподарських досліджень (Directorate General for Agricultural Research), який працює у системі Міністерства, проводить зустрічі, на яких всі запропоновані, поточні або завершені проекти обговорюються в присутності всіх зацікавлених учасників органічного ринку. Заступник міністра міжнародної торгівлі країни нещодавно схвалив проведення двох заходів для експортерів: надання компенсації витрат на інспектування і сертифікацію, а також відшкодування витрат на аналіз зразків органічної продукції, де це потрібно для підтвердження відповідності вимогам стандартів (Аксой та Енгіз, 2008).

В 2007 р. всі ці зусилля були консолідовані у процесі підготовки Національного плану дій Туреччини у сфері органічного сільського господарства. Розробка цього Плану дій здійснювалась у тісній співпраці держави (Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини, MARA), громадських організацій та інших зацікавлених сторін (включаючи Національний комітет з питань управління в органічному сільському господарстві).

Цей План дій у сфері органічного сільського господарства має чотири загальні цілі:

1. Покращити впровадження політики та практичної підтримки органічних продуктів та сільського господарства серед усіх державних структур, яких це стосується;
2. Зміцнити мережу взаємозв'язків зацікавлених сторін в органічному сільському господарстві;
3. Підтримати розвиток органічного виробництва;
4. Підтримати розвиток внутрішнього та зовнішнього ринків для турецьких органічних продуктів.

Підтримка на рівні регіональних органів управління та інші проекти розвитку

Дві інші важливі додаткові ініціативи, які дали поштовх органічному сільському господарству. Перша ініціатива – підписано протокол між Міністерством

сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини (MARA) та Державним водним підприємством для проведення навчань з органічного менеджменту для фермерів в водозахисних зонах 13 дамб. Друга ініціатива – пілотний проект “ЧАТАК” (ÇATAK), який підтримало Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини (MARA) для впровадження захисту сільськогосподарських земель в зонах деградації ґрунтів дружніми для довкілля методами. Ця програма впроваджується відповідно до Закону про сільське господарство (№ 5488, стаття 9), який визнає органічне сільське господарство інструментом для захисту біорізноманіття та генетичних ресурсів, а також для популяризації біологічної безпеки (Аксой та Енгіз, 2008).

Крім важливої ролі державної підтримки, на розвиток органічного руху, особливо внутрішнього ринку Туреччини, суттєво вплинули недержавні організації. В 1992 р. було створено Турецьку асоціацію органічного сільськогосподарського руху (Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, ETO), щоб представляти інтереси та виявляти потреби існуючих органічних господарств, встановлювати стандарти виробництва, інспектування, сертифікації та експорту. Хоча на сьогодні ця асоціація, нараховуючи 200 членів, не представляє повністю весь органічний сектор, вона відіграла значну роль у розповсюдженні органічного сільського господарства в Туреччині.

Іншим важливим етапом розвитку внутрішнього ринку в Туреччині було відкриття Асоціацією задля підтримки екологічного життя “Бугдай” (Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği) в 2006 р. у Стамбулі першого ринку, на якому продавали виключно сертифіковані органічні продукти. Сьогодні кількість органічних ринків у Стамбулі зросла до шести. Інші органічні ринки було засновано в містах Ізмір, Самсун, Анталія, Бурса та Анкара. З метою відкриття нових ринків створювалися нові асоціації та організаційні структури.

Приклад першого ринку з виключно органічними продуктами в асортименті сформував стандарти органічного ринку, які протягом останніх 5 років веде Асоціація “Бугдай” (Айдемір, 2011). Асоціація проводить кампанії за органічне сільське господарство та лобює інтереси органічних фермерів. Вони також впроваджують проект “TaTuTa” (Eco-Agro Tourism and Voluntary Knowledge and

Ринок органічних продуктів у Туреччині

Skills Exchange on Organic Farms, Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası, TaTuTa) для агротуризму та обміну досвідом, який щорічно приймає сотні місцевих та закордонних волонтерів та туристів. Цей проект є ще однією важливою ініціативою, що відіграє значну роль у підвищенні рівня обізнаності споживачів та навчання виробників, а також у наданні можливості комунікації між представниками цих двох груп. Проект "TaTuTa" розпочався в 2003 р. та реалізовувався громадською організацією за невеликої підтримки від Програми малих грантів Глобальної програми захисту навколишнього середовища Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (United Nations Development Program Global Environment Facility Small Grants Programme, GEF SGP) протягом перших двох років. З тих пір його робота успішно триває, разом з тим зростає кількість органічних господарств – членів Асоціації (на даний час їх 70) (Ананіас, 2006).

Джерела, література та додаткова інформація

- Аксой У. і Енгіз М. (2008): Кроки на шляху до Національного плану дій для розвитку органічного сільського господарства Туреччини // Збірник Пугліз П. та Аль-Бітар Л.: Законодавче забезпечення в органічному сільському господарстві у регіоні Південно-Східного Середземномор'я та Західних Балкан, Підходи та заходи державної підтримки, Середземноморський сільськогосподарський інститут у м.Барі, Барі, ISBN 2-85352-397-7, стор. 29-33 (Aksoy U. and Engiz M. (2008): Steps leading to the "National Action Plan" for organic agriculture in Turkey. In Pugliese P. and Al-Bitar L- (eds.): Organic Farming Policy in South-East Mediterranean and Western Balkans, Approaches and Measures in Government Support, Mediterranean Agronomic Institute of Bari, Bari, ISBN 2-85352-397-7, pp.29-33)
- Айдемір Г. (2011): Пропозиція для 18-го Світового органічного конгресу IFOAM 2014. (Aydemir G. (2011): Bidding Proposal for The 18th IFOAM Organic World Congress 2014): www.ifoam.org/events/ifoam_conferences/general_assembly/IFOAMBidDocument_Bugday.pdf
- Алтін Гізем (2012). Органічне сільське господарство у Туреччині та внесок Асоціації "Бугдай" у розвиток органічного сектору. Хельга Віллер та Лукас Кільхер: Світ органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2012 р. Звіт FiBL-IFOAM, Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), м. Рік та Міжнародна Федерація органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), м. Бонн, стор.221-225 (Altin Gizem (2012): Organic Farming in Turkey and the Contribution of Bugday to the Sector's Development. In Willer H. Kilcher L. (Eds.): The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2012. FiBL-IFOAM Report. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, and International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM), Bonn, pp. 221-225)
- Ананіас В. (2006): Практичні приклади з досвіду Туреччини у сфері розвитку органічного сільського господарства. (Ananias V. (2006): Turkey Case Studies for Organic Agricultural Development): www.ifoam.org/growing_organic/2_policy/case_studies/turkey_cases_studies.php
- Демірюрек К., Стопс С. та Гюзель А. (2008): Органічне сільське господарство: приклад Туреччини. Огляд сільського господарства, том. 37, номер 4, ТОВ "IP Паблішинг", стор. 261-267 (7) (Demiryürek K., Stopes C. and Güzel A. (2008): Organic agriculture: the case of Turkey. Outlook on Agriculture Vol 37, No 4. IP Publishing Ltd, pp. 261-267)
- Ераслан І.Х. (2004): Створення ринку: Органічне сільське господарство в Туреччині. Конференція з питань бізнес-стратегій та навколишнього

середовища. Девоншир Холл, Університет Лідса, Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, 13-14 вересня 2004 р. (Eraslan I.H. (2004): Market Creation: Organic Agriculture in Turkey. Business Strategy and the Environment conference, Devonshire Hall, University of Leeds, UK, September 13-14, 2004)

- Гюлер С. (2006): Органічне сільське господарство в Туреччині. Журнал факультету сільського господарства Університету Ондокуз Маїс (ОМУ), стор. 238-242 (Güler S. (2006): Organic Agriculture in Turkey. Journal of Fac. Of Agriculture, Ondokuz Mayıs University (OMU), 21(2), pp. 238-242)

- Кенаноглу З. та Карахан О. (2002): Впровадження державного регулювання в органічному сільському господарстві в Туреччині. Британський журнал харчових продуктів, том 104, № 3/4/5, MCB UP Limited, стор. 300-318 (Kenanoglu Z. and Karahan Ö. (2002): Policy implementations for organic agriculture in Turkey. British Food Journal, Vol. 104 No. 3/4/5, MCB UP Limited, pp. 300-318)

- Кілідж О. та Алкан І. (2007): Розвиток виробництва, експорту та внутрішнього ринку органічних сільськогосподарських продуктів у Туреччині. Американсько-Євразійський науково-популярний журнал сільського господарства та навколишнього середовища, том 2, №4, стор. 399-403 (Kilic O. and Alkan I. (2007): The Development of Production, Export and Domestic Sales of Organic Agricultural Products in Turkey. American-Eurasian J.Agric. and Environ. Sci. Vol 2, No 4, pp. 399-403)

- Ленер М. (2009): Перешкоди для місцевих органічних фермерів в органічному сільськогосподарському секторі Туреччини. Шведський університет аграрних наук, робота на здобуття академічного ступеню магістра наук (Lehner M. (2009): Hindrances local organic farmers are facing in the Turkish organic agricultural sector. Masters thesis, Swedish University of Agricultural Sciences (SLU), Department of Crop Production Ecology, Uppsala, Sweden)

- Озбілге З. (2007): Аналіз органічного сільського господарства Туреччини: поточна ситуація та основні перешкоди. Науково-популярний журнал з сільського господарства Центральної Європи, том 8, №2, стор.213-222 (Özbilge Z. (2007): An Analysis of Organic Agriculture in Turkey: the Current Situation and Basic Constraints. Journal Central European of Agriculture, Volume 8, No. 2, pp. 213-222)

- Озкан М. (2003). Органічне сільське господарство та національне законодавство в Туреччині. Органічне сільське господарство: сталість, ринки та законодавче забезпечення. Париж, стор. 289-294 (Özkan, M. (2002). Organic Agriculture and National Legislation in Turkey. Organic agriculture: Sustainability, Markets and Policies. OECD workshop on organic agriculture, Paris,

- CABI Publishing, pp. 289-294): www.krishibid.com/ebook/9264101500.pdf#page=290

- Служба сільського господарства зарубіжних країн Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (2006): Туреччина – Органічні продукти /Органічне виробництво, звіт №TU6020, Анкара (USDA Foreign Agricultural Service (2006): Turkey – Organic Products/Organic Production. GAIN Report No. TU6020, Voluntary Report – public distribution, Ankara)

- Хельга Віллер, Лерноуд Дж. та Лукас Кільхер (2013) Світ органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2013 р. Звіт FiBL-IFOAM, Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), м. Фрік та Міжнародна Федерація органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), м. Бонн (Willer H., Lernoud J. and Kilcher L. (Eds.) (2013): The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013. FiBL-IFOAM Report. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, and International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM), Bonn).

- Хельга Віллер та Лукас Кільхер (2012) Світ органічного сільського

господарства. Статистика та тенденції 2012 р. Звіт FiBL-IFOAM, Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), м.Фрік та Міжнародна Федерація органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), м. Бонн (Willer H. and Kilcher L. (Eds.) (Eds.) (2012): The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2012. FiBL-IFOAM Report. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, and International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM), Bonn)

Посилання

- Міністерство продовольства, сільського господарства та тваринництва Туреччини (тур. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Republic of Turkey Ministry of Food, Agriculture and Livestock): www.tarim.gov.tr/en.html

- Звіт про Туреччину на веб-сайті Організації продовольства та сільського господарства Організації Об'єднаних Націй (FAO Country Profile of Organic Agriculture in Turkey, Food and Agriculture Organization of the United Nations): www.fao.org/organicag/display/work/display_2.asp?country=TUR&lang=en&disp=summaries

- Європейська Комісія (2006): Моніторинговий звіт про Туреччину. Розділ 11 – Сільське господарство та розвиток сільських територій (European Commission (2006): Screening Report Turkey. Chapter 11 – Agriculture and Rural Development): www.ec.europa.eu/agriculture/enlargement/countries/turkey/index_en.htm

- Дані про турецькі органічні продукти (Data about Turkish organic products): www.freshplaza.com/news_detail.asp?id=39342#SlideFrame_1

- Асоціація задля підтримки екологічного життя "Бугдай" (тур. Bugday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, Bugday Association for Supporting Ecological Living): www.bugdayglobal.org

- Проект агротуризму, навчання та обміну досвідом на органічних фермах "TaTuTa" (тур. Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası, Eco-Agro Tourism and Voluntary Knowledge and Skills Exchange on Organic Farms, Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası, TaTuTa): www.bugday.org/bugdaygil/Tatuta/?p=7&lang=en#tatuta

- Туреччина – Звіт про країну. Сайт інформаційного порталу "Organic-Europe.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі "Світ органічного сільського господарства": www.organic-europe.net/country-info-turkey-links.html

- Турецька асоціація органічного сільськогосподарського руху (Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, ETO): www.eto.org.tr

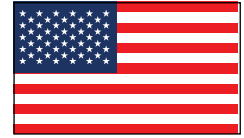
- Програма малих грантів Глобальної програми захисту навколишнього середовища Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (United Nations Development Program Global Environment Facility Small Grants Programme): www.thegef.org/gef/sgp

- Постанова щодо принципів та застосування органічного сільського господарства, ухвалена 2002 року, з правками 2012 р. (Regulation on Principles and Application of Organic Agriculture; established 2002, amended in 2012): www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/08/20120814-5.htm

- Закон щодо органічного сільського господарства у Туреччині №5262, 2004 р. (Organic farming law of Turkey №5262 from 2004): <http://faolex.fao.org/docs/pdf/tur90386E.pdf>

США

Сполучені Штати Америки

У Сполучених Штатах Америки органічним виробництвом займаються з кінця 1940-х рр. Термін "органічний" почав більш широко використовуватися у США у 1950-х роках Дж.Родейлом (J.I. Rodale), засновником Науково-дослідного інституту Родейла та журналу про органічне сільське господарство та садівництво (Мережа сталого сільського господарства (SAN), 2003). Популярність принципів органічного сільського господарства зросла у кінці 1960-тих та 1970-ті рр., особливо внаслідок видання у США у 1962 році інноваційної книги науковця Рейчел Карсон (Rachel Carson) "Тиха Весна". Незабаром після цього уряд США заборонив використання дихлордифенілтрихлорметилметану (ДДТ). Органічна ідея оформилася як рух у 1960-х рр. та як основний тренд ринку з початку 1990-х рр. З того часу у відповідь на зростання споживчого попиту органічне сільське господарство США зростає щорічно більш, ніж на 20%. Відповідно до дослідження інтересів та рівня довіри американських сімей 2011 року, яке було опубліковано у листопаді 2011 р. Асоціацією органічної торгівлі, 78% сімей США вибирають органічні харчові продукти (Гауманн, 2012). Виробники харчових продуктів сприяли росту органічних продуктів переробки та відкриттю багатьох роздрібних торговельних мереж, які спеціалізуються на продажу органічних продуктів. На сьогодні це один з сегментів сільського господарства США, який найшвидше зростає. Остання офіційна інформація щодо органічного виробництва у США наявна за 2011 рік і свідчить про те, що загальна площа земель, зайнятих під органічне виробництво, складає 3,6 млн. га (в тому числі 2 млн. га сільськогосподарських орних земель та 1,6 млн. га луків/природних пасовищ), що становить 0,6% всієї площі, зайнятої під сільське господарство в Сполучених Штатах Америки (USDA, 2012). У кінці 2012 року, у США було сертифіковано 17750 органічних господарств та переробних підприємств відповідно до органічного законодавства Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (більшість сертифікованих органічних операторів знаходяться на західному узбережжі США, у Новій Англії та на півночі Середнього Сходу США). У 2011 році 9140 фермерів були залучені до органічного виробництва. Провідним штатом щодо кількості сертифікованих органічних ферм є Каліфорнія (1898 господарств), за ним йдуть Вісконсін (870) та Нью-Йорк (597) (USDA, 2012). Органічне сільське господарство стало важливою частиною сільського господарства, особливо в напрямку садівництва. Наприклад, більше 5% площ, на яких вирощуються яблука, 13% – моркви та 8% – салату-латук в США сертифіковані як органічні (USDA, 2008).

Продуктовий магазин у США з широким асортиментом органічних продуктів

Табл. 15.

Основні статистичні дані органічного виробництва у США

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного сільського господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Збут органічної харчової продукції, млрд. доларів США	Частка органічних продуктів у загальному споживанні продукції, %
2008	1 948 946	0,6	12 941	24,6	3,5
2009	-	-	-	26,6	3,7
2010	-	-	-	28,6	4,0
2011	3 600 000	-	9 140	29,2	4,2

Джерело: дані про площу та кількість господарств – з досліджень сертифікованого органічного виробництва за 2008 р. та 2011 р., проведених Національною службою сільськогосподарської статистики США (National Agricultural Statistics Service, NASS). Дані щодо ринку – Асоціація органічної торгівлі (ОТА).

Асоціація органічної торгівлі (Organic Trade Association, ОТА) – це провідна бізнес-асоціація, яка представляє органічний сектор в США, Канаді та Мексиці. Вона об'єднує більш, ніж 1700 членів, які є виробниками, переробними підприємствами, трейдерами, представниками роздрібною торгівлі, сертифікаційних органів та інших бізнес-структур, що залучені до виробництва та збуту сертифікованих органічних продуктів.

Згідно з даними Дослідження органічного сектору за 2009 р., проведеного Асоціацією органічної торгівлі (Organic Trade Association, ОТА), незважаючи на

економічну кризу, продажі органічних продуктів в 2008 р. зросли на вражаючі 17,1% у порівнянні з 2007 р.

У 2010 році Сполучені Штати Америки випередили Європейський Союз і стали найбільшим ринком органічних продуктів у світі. Відповідно до дослідження сертифікованого органічного виробництва (USDA, 2011) органічна галузь США зростає загалом на 9,5 % у 2011 році і досягла 3,53 млрд. доларів США у продажах (2,22 млрд. доларів США продукції рослинництва та 1,31 млрд. доларів США продукції тваринництва та птахівництва). Ця тенденція підтримується переважно завдяки вибору споживачів. Як результат, продажі органічних харчових продуктів оцінювалися у 2011 році у 4,2% всіх продажів харчових продуктів в Сполучених Штатах Америки, у 2010 році – цей показник становив 4% (10% всіх проданих фруктів та овочів мають органічний статус та 3,9% всіх хлібобулочних виробів та круп) (USDA, 2012). Під час дослідження також було проведено опитування сертифікованих господарств для визначення каналів збуту їхніх продуктів: 81 % продажів відбувається через оптовий ринок, 13 % – прямо через роздрібний ринок, решта 6 % продуктів – прямий збут споживачам (Гауманн, 2013).

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі США

Сполучені Штати Америки ухвалили в 1990 р. Акт про виробництво органічних харчових продуктів (Organic Foods Production Act, OFPA) для регулювання органічного виробництва та переробки харчових продуктів. З початку 1970-х рр. до 1990 р. органічні стандарти розвивались на рівні окремих штатів. Залучення федерального уряду допомогло легітимізувати рух та підняти це питання на вищий рівень. Акт про виробництво органічних харчових продуктів визначив вимоги до виробництва, переробки та сертифікації харчових продуктів, що можуть бути марковані як "органічні продукти". У США Національна органічна програма (National Organic Program, NOP) – це федеральна законодавча база, яка регулює органічні харчові продукти. Таку ж назву має і відділ Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (United States Department of Agriculture, USDA). Національна органічна програма була створена для реалізації Акту про виробництво органічних харчових продуктів та згідно з цим законом Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки було уповноважене розробити стандарти, які роз'яснюють закон виробникам,

торгівцям та органам сертифікації. Тому було створено Національну раду органічних стандартів (National Organic Standards Board, NOSB), яка складається з 15 членів, які представляють різних учасників органічного харчового ринку. У 2002 р. було впроваджено нові національні органічні стандарти. Всі продукти, що містять щонайменше 95% органічних інгредієнтів (за вагою), можуть бути марковані органічним логотипом "USDA органік" (органічним логотипом Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки).

Мал. 13. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у США

Джерело: www.organicrules.org

Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки (USDA) є федеральним уповноваженим органом влади, що регулює органічний сектор. Для надання сертифікаційних та інспекційних послуг Служба збуту сільськогосподарської продукції Міністерства сільського господарства США акредитувала 100 контролюючих органів. Існує два типи сертифікації: для “тих, хто вирощує” (фермерів) та “тих, хто обробляє” (переробних підприємств, організацій зі збуту). Міністерство сільського господарства США також має своїх представників у кількох інших країнах, що дозволяє імпортувати органічні продукти для подальшого продажу в Сполучених Штатах Америки. В 2009 р. було підписано угоду про еквівалентність між США та Канадою, яка дозволяє безперешкодний рух сертифікованих органічних продуктів між обома країнами та сприяє постійному зростанню цього швидко прогресуючого ринку в Північній Америці (Гауманн, 2010). У грудні 2011 р. Постійний комітет Європейської Комісії у справах органічного сільського господарства (European Commission’s Standing Committee on Organic Farming, SCOF) у Брюсселі схвалив систему для проведення роботи з узгодження питань органічної еквівалентності між двома найбільшими світовими ринками органічних харчових продуктів (Гауманн, 2012 та 2013). Угоду про еквівалентність органічного виробництва між ЄС та США було підписано 15 лютого 2012 року, вона почала діяти з 1 червня 2012 року. Це означає, що ЄС та США взаємно визнали правила органічного виробництва та систему контролю як еквівалентні та той факт, що органічна продукція, сертифікована за стандартами органічного виробництва Міністерства сільського господарства США (USDA) або Європейського Союзу (ЄС), може продаватися, маркуватися, позиціонуватися як органічна, як в США, так і в країнах ЄС. Оскільки процес органічного виробництва сертифікується сертифікаційним органом, що акредитований Міністерством сільського господарства США або визнаним в країнах-членах ЄС контролюючим органом або контролюючим органом влади, ця угода усуває необхідність додаткової сертифікації органічних операторів США відповідно до стандартів ЄС і навпаки.

Політика підтримки органічного сектору

Сільськогосподарський білль США (2012 U.S. Farm Bill) визначає політику у сфері сільського господарства та програми із надання субсидій для сільського господарства. Як правило, нову редакцію цього документу ухвалюють кожні п'ять років. Сільськогосподарський білль 2012 року (також відомий як Акт про федеральну реформу у сільському господарстві та управління ризиками 2012 року) все ще у процесі підготовки, тому у січні 2013 року президент США Барак Обама продовжив дію Сільськогосподарського біллю 2008 року.

Сільськогосподарський білль 2008 року надав безпрецедентну підтримку для діяльності у сфері органічного сільського господарства. Положеннями Сільськогосподарського біллю 2008 року були підтримані кілька органічних сільськогосподарських ініціатив у сільському господарстві: Ініціатива з дослідження та дорадчої роботи в органічному сільському господарстві (Organic Research and Extension Initiative, OREI), Ініціатива з даних органічного сільського господарства (Organic Data Initiative), яка розширює збір та аналіз економічної інформації; Національна органічна програма (National Organic Program), яка регулює органічні стандарти та сертифікацію; Національна програма органічної сертифікації розподілу витрат (National Organic Certification Cost-Share Program), яка повертає кошти на сертифікацію через відшкодування та Програма заохочення збереження навколишнього середовища (Environmental Quality Incentive Program, EQIP).

Цікавим є те, що Сільськогосподарський білль 2002 року включав декілька фундаментальних досліджень та проектів надання технічної допомоги в галузі органічного сільського господарства на суму 15 млн. доларів США та ще 5 млн. доларів США на національну програму розподілу коштів для допомоги органічним виробникам у відшкодуванні витрат на сертифікацію (USDA, 2002).

Усвідомлюючи потребу щодо виправлення ситуації із обмеженою внутрішньою пропозицією органічних продуктів, Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки в травні 2009 р. запропонувало 50 млн. доларів США нового фінансування для заохочення вітчизняного виробництва органічних харчових продуктів. Для кожного штату було виділено частину цього фінансування, яке можна було отримати лише за умови підписання угоди про участь у Програмі заохочення збереження навколишнього середовища, управління якою здійснює Служба збереження природних ресурсів Міністерства сільського господарства США (Гауманн, 2010).

Деякі штати також пропонують підтримку під час переходу на органічне виробництво. Штат Айова, наприклад, використовує Програму заохочення збереження навколишнього середовища Міністерства, щоб запропонувати органічним фермерам фінансування у розмірі 20 доларів США на гектар, максимум на площі 16 гектарів, для того, щоб спробувати ведення органічного сільського господарства протягом 3-х років (NOP, 2002).

Ініціатива з дослідження та дорадчої роботи в органічному сільському господарстві мала в розпорядженні 3 млн. доларів США на рік в обов'язкових асигнуваннях протягом 2003-2007 фінансових років. Ці кошти було використано для надання конкурентних грантів на дослідження, значною мірою через Об'єднану державну службу з досліджень, освіти та дорадництва Міністерства (USDA's Cooperative State Research, Education and Extension Service). Дослідження було зосереджено на визначенні бажаних характеристик органічних товарів, ідентифікації ринкових та політичних перешкод для розповсюдження органічного сільського господарства, проведення поглибленої дослідницької роботи в органічних господарствах, включаючи виробництво, збут та соціоекономічні аспекти.

Програма досліджень та освіти сталого сільського господарства (Sustainable Agriculture Research and Education Programme, SARE) Міністерства (USDA) надає інформацію про контакти, публікації, профінансовані проекти, можливості щодо фінансування та інтерактивний календар заходів сталого сільського господарства. Спонсори з різних галузей, державних та академічних установ організують регіональні конференції з питань органічного сільського господарства, які є корисним джерелом інформації. Програма досліджень та освіти сталого сільського господарства (SARE) Міністерства (USDA) забезпечує широке коло інформаційних ресурсів з органічного фермерства та сталого сільського господарства (SARE, 2005). Програма досліджень для переходу на органічне виробництво отримала збільшення фінансування з 1,8 млн. доларів США в 2009 р. до 5 млн. доларів США в 2010 році.

Починаючи з 1996 р. Програма грантів на конкурсній основі для проектів місцевих громад у сфері харчових продуктів (Community Food Projects (CFP) Competitive Grants Programme) Міністерства (USDA) надавала фінансування для харчових та сільськогосподарських проектів для громад, які допомагають задовольнити потреби у харчових продуктах для людей з низьким рівнем доходів та підвищити самодостатність громад у забезпеченні їхніх власних потреб у харчових продуктах. Загальний обсяг наданих грантів цієї Програми склав приблизно 4,6 млн. доларів США на рік (Community Food Security Coalition, CFSC, 2005). І хоча не всі сільськогосподарські проекти, що отримали фінансування в рамках цієї Програми, були сертифіковані як органічні, велике значення надавалося принципу сталого сільського господарства.

Ще одним яскравим прикладом сприйняття органічного сільського господарства може слугувати великий інтерес до органічного садівництва, який сприяв закладенню органічного саду на території штаб-квартири Міністерства сільського господарства США у Вашингтоні, округ Колумбія, а також саду з використанням органічних методів обробки на території Білого Дому. Новий органічний сад спільноти Міністерства сільського господарства США має назву "Народний сад" та заохочує американців долучатися до виробництва органічних харчових продуктів (Гауманн, 2010).

Література, джерела та додаткова інформація

- Дімітрі Каролін та Оберхольцер Лідія (2009): Збут органічних харчових продуктів Сполучених Штатів Америки: Останні тенденції від господарств до споживачів, Бюлетень економічної інформації, № 58, Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки (USDA), Служба економічних досліджень (Carolyn Dimitri and Lydia Oberholtzer (2009): Marketing U.S. Organic Foods: Recent Trends from Farms to Consumers, Economic Information Bulletin No. 58, U.S. Department of Agriculture's Economic Research Service): www.ers.usda.gov/Publications/EIB58

- Гауманн Ф.Б. (2012): Звіт про країну – Сполучені Штати Америки. У книзі "Світ органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2012 р." Звіт FiBL-IFOAM, Хельга Віллер та Лукас Кільхер (2012), Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), м.Фрік та Міжнародна Федерація органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), м.Бонн, стор. 267-276 (Haumann F.B. (2012): Country Report – United States. In Willer, Helga and Lukas Kilcher (Eds.) (2012) The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2012. FiBL-IFOAM Report. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick, pp. 267-276)

- Гауманн Ф.Б. (2010): Звіт про країну – Сполучені Штати Америки. У книзі "Світ

органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2010 р.” Звіт FiBL-IFOAM, Хельга Віллер та Лукас Кільхер (2010), Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), м.Фрік та Міжнародна Федерація органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), м.Бонн, стор.169-172 (Haumann F.B. (2010): Country Report – United States. In Willer, Helga and Lukas Kilcher (Eds.) (2010) The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2010. FiBL-IFOAM Report. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick, pp.169-172)

- МакБрайд Вільям Д. та Кетрін Грін (2009): Характеристики, витрати та інші питання органічного молочного сільського господарства, звіт економічного дослідження №82, Служба економічних досліджень Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки, листопад 2009 р. (McBride, William D. and Catherine Greene (2009): Characteristics, Costs, and Issues for Organic Dairy Farming, Economic Research Report No. 82, U.S. Department of Agriculture’s Economic Research Service, November 2009): www.ers.usda.gov/Publications/ERR82/ERR82.pdf

- Асоціація органічної торгівлі та журнал “Ківі” (KIWI) (2009): Дослідження вподобань та рівня довіри американських сімей, червень 2009 р. (Organic Trade Association and KIWI magazine (2009): 2009 U.S. Families’ Organic Attitudes and Beliefs Study, June 2009): www.ota.com/organic/mt/food.html

- Асоціація органічної торгівлі (OTA), 2012, Дослідження органічного сектору за 2011 р., травень 2012 р.

- Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки, Служба економічних досліджень, 2009 р. База даних закупівель та укладання договорів торгівцями органічною продукцією (Organic Trade Association, Organic Trade Association’s (OTA’s) 2009 Organic Industry Survey, May 2009. United States Department of Agriculture (2009) The Procurement and Contracting by Organic Handlers database, by the U.S. Department of Agriculture’s Economic Research Service): www.ers.usda.gov/Data/OrganicHandlers www.ers.usda.gov

- Національна органічна програма (National Organic Programme, NOP). 2002: www.ams.usda.gov/nop/indexIE.htm

- Мережа сталого сільського господарства (SAN, 2003): Перехід до органічного виробництва. Опубліковано Мережею сталого сільського господарства, стор. 32 (SAN, (2003): Transitioning to Organic Production. Published by the Sustainable Agriculture Network (SAN), p.32): www.sare.org/bulletin/organic

- Програма досліджень та освіти сталого сільського господарства (SARE) Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (USDA). 2005. (Sustainable Agriculture Research and Education Programme, SARE: www.sare.org

- Програма об’єднання безпечності харчових продуктів для суспільства (Programme. The Community Food Security Coalition (CFSC), 2005: www.foodsecurity.org/index.html

- Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки (2008). Дослідження органічного виробництва за 2008 рік, який було проведено як продовження Сільськогосподарського перепису 2007 р., Національна служба сільськогосподарської статистики США (USDA (2008): 2008 Organic Production Survey, conducted as a follow-on to the 2007 Census of Agriculture, USDA’s National Agricultural Statistics Service (NASS): www.agcensus.usda.gov/Publications/2007/Online_Highlights/Organics/ORGANICS.pdf

- Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки (2009). База даних закупівель та укладених контрактів учасниками органічного ринку, що розміщена Службою економічних досліджень Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (USDA (2009): The Procurement and Contracting by Organic Handlers database by the USDA Economic Research Service): www.ers.usda.gov

- Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки (2012). Дослідження сертифікованого органічного виробництва за 2011 рік, Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки та Національна служба сільськогосподарської статистики США. Жовтень 2012 р., стор. 184 (USDA (2012): 2011 Certified Organic Production Survey. United States Department of Agriculture and National Agricultural Statistics Service. October 2012, p.184): <http://usda01.library.cornell.edu/current/OrganicProduction/OrganicProduction-10-04-2012.pdf>

Посилання

- Органічний Центр (Organic Center): www.organic-center.org
- Огляд органічного ринку Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (USDA Organic Market Overview): www.ers.usda.gov/topics/natural-resources-environment/organic-agriculture/organic-market-overview.aspx
- Асоціація органічної торгівлі (Organic Trade Association, OTA): www.ota.com/index.html
- Національна рада органічних стандартів США (National Organic Standards Board, NOSB): www.ams.usda.gov/AMSv1.0/NOSB
- Публікації про органічне виробництво і органічні харчові продукти на веб-сайті Національної аграрної бібліотеки Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів Америки (USDA): www.nal.usda.gov/afsic/pubs/ofp/ofp.shtml
- Пояснювальна записка до Акту про виробництво органічних харчових продуктів (OFPA): www.ota.com/pp/legislation/backgrounder.html
- Міжнародна служба з питань органічної акредитації (International Organic Accreditation service, IOAS): www.ioas.org
- Сайт інформаційного порталу "Organic-World.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі "Світ органічного сільського господарства" (Willer, H. and U. Niggli (2010): Switzerland – Country Report. The Organic World Website, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM): www.organic-world.net/us.html

Канада

*Канада*¹³

Рух канадського органічного сільського господарства виник у 1950-х роках, частково під впливом візитів закордонних експертів до Канади та поширення літератури з Європи, Великої Британії та США. У той час перша офіційна органічна організація, Канадська органічна асоціація ґрунтів (пізніше перейменована на Земельне Товариство) була заснована, а пізніше, у 1970-х роках, організації з органічного сільського господарства були створені у шести провінціях. У 1974 році Екологічні сільськогосподарські проекти були створені в Університеті Макдональда і він швидко став ключовим центром для налагоджування ділових контактів та обміну інформацією у Канаді. У 1980-х роках було створено кілька сертифікаційних програм та розпочалися дискусії про регулярну підтримку для контролю використання терміну "органічний" в місцях продажу. Приблизно у той самий час у кількох коледжах та університетах країни почали викладати курси з органічного сільського господарства (Хілл та МакРе, 1992).

Продуктовий магазин у США з широким асортиментом органічних продуктів

З того часу Канада має сильну спільноту органічних фермерів та переробних підприємств. Згідно з даними організації "Органічні виробники Канади", в 2011 р. в Канаді нараховувалося 3718 сертифікованих органічних ферм. Переважно вони зорієнтовані на вирощування польових культур, овочівництво, тваринництво та виробництво кленового сиропу. Площа під органічним сільським господарством у 2011 р. становила 841216 га. Організація "Органічні виробники Канади" (Canadian Organic Growers, COG) – це національна благодійна організація з членами в усіх регіонах Канади, що має 11 філій та 4 дочірні компанії. Відповідно до Статистичного звіту Канади від березня 2008

¹³Цей розділ написано на основі публікації Метью Холмса та Анн Мейсі, 2010 р. та 2013 р.

року, клімат країни та великі площі її сільськогосподарських угідь, які добре придатні для механізованої обробки, є ідеальними для вирощування зернових та олійних культур, особливо у преріях. Провінції Саскачеван та Альберта разом мають площу у 448046 га під органічним виробництвом, а це складає більше 70% всієї площі, задіяної під органічне сільське господарство в Канаді. Другою найбільшою категорією органічних харчових продуктів є фрукти, овочі та продукція з теплиць з потужною виробничою базою у провінціях Британська Колумбія та Квебек (Холмс та Мейсі, 2010).

Для продукції тваринництва єдиною інформацією, якій можна довіряти на національному рівні, є дані з органічного молочного сектору, надані Міністерством сільського господарства та сільськогосподарських харчових продуктів Канади (Department of Agriculture and Agri-Food Canada). У провінціях Британська Колумбія та Квебек збільшився обсяг молочного виробництва, але це переважно зумовлено зростанням поголів'я органічної худоби, а не більшою кількістю молочних фермерів, які переходять на органічне виробництво. Дані щодо інших видів тваринництва є неповними. М'ясна велика рогата худоба, як вважають, має щонайменше 26 тисяч голів, переважно у провінціях Альберта, Саскачеван, Британська Колумбія та Манітоба. Значне виробництво органічних яєць є переважно у провінціях Квебек (повідомляється про 57479 курок-несучок), Онтаріо (за оцінками, 106000 курок-несучок) та Британська Колумбія (приблизно 119000 курок-несучок), хоча можливо, що у ці цифри включені і молоді курки, і курки-несучки. У Квебеку найбільша кількість органічних бджолярів (10) з загальною кількістю вуликів 2175 штук (Холмс та Мейсі, 2013).

Табл. 16.

Основні статистичні дані органічного виробництва у Канаді

Рік	Площа земель, зайнятих під органічне сільське господарство, га	Частка земель органічного господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Кількість органічних ферм	Кількість органічних переробних підприємств	Збут органічної харчової продукції, млрд. канадських доларів	Частка органічних продуктів у загальному обсязі продажів харчових продуктів у роздрібній торгівлі, %
2009	659 463	0,97	3 914	815	2	-
2010	703 678	1,04	3 732	1 115	2,6	-
2011	841 216	1,2	3 718	993 ¹⁴	3,7 (2012)	1,7 (2012)

Джерело: Організація "Органічні виробники Канади" (дані про площу та виробників), 2013

В Атлантичній Канаді та провінції Альберта спостерігається збільшення кількості сертифікованих органічних господарств; проте загальна чисельність господарств не дуже змінилась з 2007 р. У Канаді відбулося значне зростання в секторі органічного молочного виробництва. За останні роки найбільший річний приріст у 25% спостерігався у період з 2006/2007 рр. до 2007/2008 рр. В 2009/2010 рр. 206 фермерів виробило

¹⁴Примітка: Можливі неповні дані за 2011 рік, через ненадання даних від усіх сертифікаційних органів. Дані Асоціації органічної торгівлі Канади щодо ринку за 2012 рік (дані за 2009 та 2010 роки є оціночними, нові дані за результатами дослідження у 2012 році).

869826 гектолітрів органічного молока, що становило 1% від загального обсягу виробництва молока Канади. У сегменті доданої вартості та торгівлі Канади продовжується значне зростання. Сучасні технології безпеки харчових продуктів та логістики, разом з міцною транспортною інфраструктурою та зростаючими потребами ринку сприяли тому, що Канада стала справжнім домом для органічних переробних підприємств. Загальне число сертифікованих переробних підприємств/торгівців у 2010 р. (1115) зросло на вражаючі 36,8% у порівнянні з 2009 р. (815).

Використовуючи систему гармонізованих кодів для відстеження загального зростання продажів за категоріями (Мейсі, 2007), Асоціація органічної торгівлі підрахувала, що в Канаді продажі на внутрішньому ринку в 2010 р. досягли 2,6 мільярдів канадських доларів. Основні мережі супермаркетів відгукнулись на споживчий попит і зараз продають більше 40% всіх органічних харчових продуктів в Канаді. Великі мережі крамниць натуральних харчових продуктів та незалежні магазини здорових харчових продуктів продають 33%, інші точки роздрібного продажу – 17,5%, а решта припадає на фермерські ринки, доставку в споживчих кошиках, служби харчування та клуби покупців.

Нове дослідження канадського органічного ринку, проведене Асоціацією органічної торгівлі Канади у 2013 році, показує зростання ринкових показників до загальної суми продажів у 3,7 млрд. канадських доларів у 2012 році, з продажами сертифікованих органічних харчових продуктів та безалкогольних напоїв, які досягли суми у 3 млрд. канадських доларів. Обсяг канадського ринку органічних харчових продуктів збільшився утричі з 2006 року, значно випереджаючи зростання інших секторів сільськогосподарської харчової продукції. Різні групи споживачів стимулюють розвиток органічного сектору. 58% усіх мешканців Канади купують органічні продукти щотижня. Органічні продукти займають стабільну частку в роздрібній торгівлі. У 2006 році органічні продукти мали частку меншу, ніж 1% у продажах бакалійних товарів (виключаючи свіжі товари цієї групи) від загального обсягу харчових продуктів на роздрібному ринку Канади, до 2008 року ця частка зросла до 1,3% та досягла 1,6 % у 2012 році. Якщо включити свіжі продукти, то частка органічних харчових продуктів складе 1,7% від загальних продажів харчових продуктів, з дуже малим ступенем проникнення на ринок органічної м'ясної продукції та м'яса птиці, що зменшує загальну частку ринку (МакКіннон, 2013).

Інтерес споживачів до органічних харчових продуктів у Канаді дуже залежить від зростання інтересу до сезонних місцевих харчових продуктів. У всій країні спостерігається помітне зростання попиту та кількості сільськогосподарських ринків. Феномен органічних продуктів став важливою частиною цієї тенденції, коли все більше груп у провінціях рекламують свої продукти як "місцеві та органічні". Це також впливає на політику закупівель, дистрибуцію та роздрібну торгівлю, оскільки саме походження органічних продуктів стає основним аргументом для рішення щодо їхнього придбання покупцем. Державні органи влади співпрацюють з канадським органічним сектором для розвитку та популяризації канадського бренду для органічних продуктів (Холмс та Мейсі, 2010). З більш, ніж 3000 одиниць органічної харчової продукції, які визначені під час дослідження ринку Асоціації органічної торгівлі Канади (COTA's market research, Canada Organic Trade Association), 43% були визначені як вирощені, запаковані або перероблені у Канаді та приблизно 30% – імпорт із США (МакКіннон, 2013).

Асоціація органічної торгівлі (Organic Trade Association, OTA) – це провідна бізнес-асоціація, яка представляє органічний сектор в США, Канаді та Мексиці. Вона об'єднує більш, ніж 1700 членів, які є виробниками, переробними підприємствами, трейдерами, представниками роздрібною торгівлі,

сертифікаційних органів та інших бізнес-структур, що залучені до виробництва та збуту сертифікованих органічних продуктів.

Законодавче забезпечення, контроль та нагляд в органічному секторі Канади

Канадське інспекційне агентство харчових продуктів (Canadian Food Inspection Agency, CFIA) є федеральним уповноваженим органом влади у сфері регулювання органічного сектору. Органи з підтвердження відповідності (Conformity Verification Bodies, CVB) мають угоди з Канадським інспекційним агентством харчових продуктів згідно зі статтею 14(1) Акту Канадського інспекційного агентства харчових продуктів щодо проведення оцінки, надання рекомендацій для подальшої акредитації та здійснення моніторингу сертифікаційних органів. Двадцять приватних контролюючих органів було акредитовано для проведення сертифікації та інспектування в Канаді.

Мал. 14. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Канаді

Джерело: www.organicrules.org

В 2009 р. відбулося опублікування Постанов про органічні продукти (Organic Products Regulations, OPR), що встановили Канадську органічну систему (Canada Organic Regime, COR). Ця система включає обов'язкові національні стандарти, єдині правила маркування та новий національний логотип, а також суворий контроль та нагляд за дотриманням вимог зі сторони Канадського інспекційного агентства харчових продуктів. Поряд із запровадженням нової федеральної системи в країні у 2009 р. Канадське інспекційне агентство харчових продуктів

та Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки підписали угоду про еквівалентність. Це була перша у світі повністю взаємна угода між двома регульованими органічними системами і вона привернула увагу міжнародних засобів масової інформації (Холмс та Мейсі, 2010).

В липні 2011 р., після кількох років переговорів, ЄС та Канада також підписали угоду про еквівалентність щодо органічних продуктів. Вона мала позитивний вплив на торгівлю органічними сільськогосподарськими продуктами між ЄС та Канадою (Холмс та Мейсі, 2012).

Технічний комітет з питань органічного сільського господарства Ради загальних стандартів Канади (Canadian General Standards Board, CGSB) адмініструє канадські органічні стандарти та перелік дозволених речовин. До складу цього Комітету входить приблизно 60 органічних операторів, учасників ринку та споживачів, які контролюють зміст і розробку цих стандартів, та періодично їх переглядають. Хоча приватні органічні стандарти існували в Канаді, починаючи з 1999 р., вони були добровільними і раніше не були підтримані законодавчо. Усі органічні харчові продукти, напої та корми для худоби, які продаються в Канаді, повинні бути сертифіковані згідно з канадськими стандартами, а всі сертифікаційні органи повинні бути акредитованими органом з підтвердження відповідності, визнаним Канадським інспекційним агентством харчових продуктів. Це стосується також всіх імпортованих продуктів, за винятком тих, що підпадають під дію угоди про еквівалентність. Щоб сприяти Канадському інспекційному агентству харчових продуктів у питаннях, які стосуються впровадження стандартів на практиці, Органічна федерація Канади (Organic Federation of Canada, OFC) заснувала Комітет з роз'яснення стандартів, до складу якого входять 7 членів-експертів. Цей Комітет надає роз'яснення та інструкції (Холмс та Мейсі, 2010).

В 2009 р. в Міністерстві рибальства та океанів (Department of Fisheries and Oceans) було створено нову робочу групу для розробки стандартів органічної аквакультури, які було передано до юрисдикції Ради загальних стандартів Канади (Canadian General Standards Board, CGSB), яка є федеральною державною організацією. Канадський технічний комітет узгодив та підтримав також розробку стандартів засобів особистої гігієни та стандартів волокон/текстилю, та відповідних законодавчих положень.

Політика підтримки органічного сектору¹⁵

У 2009 р. канадський федеральний уряд та провінційні органи державної влади започаткували багаторічну багатосторонню сільськогосподарську рамкову програму "Зростати, просуваючись вперед" (Growing Forward). І хоча рамкова програма не включає жодного спеціального повідомлення про фінансування чи про програми для органічного сільського господарства, було проведено консультації безпосередньо з органічним сектором під час розробки цієї загальної координуючої політики. Вона містить багато програм, що підтримуватимуть канадський органічний сектор протягом наступних кількох років. На даний час в Канаді існує проектна пропозиція для органічної науково-дослідної програми вартістю в багато мільйонів канадських доларів.

Круглий стіл з органічних виробничо-збутових ланцюгів, на якому головування відбувається спільно представниками органічного сектору та державної влади, координує політичну та програмну підтримку від федерального уряду. Цей орган зараз активно просуває кілька ініціатив, в тому числі розвиток органічного бренду, проект збуту на зовнішні ринки, проведення досліджень регуляторних бар'єрів та меж виробничих потужностей, з якими стикається канадський органічний сектор, вивчення екологічних переваг органічного сільського господарства, а також формування стратегічного плану органічного сектору.

Інша політична та програмна підтримка в Канаді лишається розрізною. Деякі провінції, наприклад, Острів Принца Едварда та Нью-Брунсвік, впровадили програми відшкодування коштів для переходу на органічне виробництво, тоді як інші, наприклад, Британська Колумбія, забезпечують надання агрономічних консультаційних послуг безпосередньо фермерам. Однак ці програми та види підтримки суттєво відрізняються залежно від регіону країни. В 2008 р. у провінції Манітоба почалася програма переходу до органічного сільського господарства, яка здійснювала відшкодування 2/3 витрат на сертифікацію протягом перехідного періоду до отримання повністю органічного статусу.

Намагаючись підтримувати споживацьку лояльність до органічних продуктів за часів рецесії та підвищувати обізнаність споживачів за нової системи, Асоціація органічної торгівлі Канади та Організація "Органічні виробники Канади" об'єднали зусилля для проведення цілої низки програм збуту товарів масового виробництва для просування органічних продуктів. Це включає партнерство в Спеціальному звіті про органічні продукти (Special Report on Organics) в національній газеті "Світ та кореспонденція" (Globe and Mail), який перераховує екологічні переваги органічного сільського господарства та причини для споживачів, щоб вибирати органічні продукти. Щорічно у лютому організація "Органічні виробники Канади" проводить публічну органічну конференцію в Торонто. В 2009 р. Асоціація органічної торгівлі відкрила нову канадську веб-сторінку для споживачів, яка слугує споживацьким провідником до Канадської органічної системи, нового логотипу "Канада Органік" (Canada Organic) та засад органічного сільського господарства. На прохання канадського органічного сектору уряд приділяє увагу просвітницькій кампанії для споживачів, яка має на меті інформувати громадськість про нові органічні правила та сприяти усуненню непорозумінь, викликаних так званими "натуральними" продуктами (та іншими схожими термінами), які принижують значення органічного бренду та водять в оману споживача.

На шляху розвитку одним із викликів для канадського органічного сектору буде забезпечення взаємодії всередині країни, оскільки в багатьох провінціях

¹⁵Цей розділ написано на основі публікації Метью Холмса та Анн Мейсі, 2010, стор. 196-197.

потрібно ще врегулювати свої власні ринки, щоб привести їх у відповідність до нової федеральної системи. Це означає, що імпорт та всі органічні продукти, що перетинають межі провінцій, повинні відповідати федеральним вимогам, тоді як ті, що продаються в межах однієї провінції, не підпадають під дію цих вимог. Органічна федерація Канади, з її структурою рад провінцій та фокусуванням на законодавчих питаннях, на даний час працює для отримання підтримки у цьому питанні в провінціях.

Загалом канадський органічний сектор демонструє значний потенціал для росту завдяки зацікавленню споживачів та насиченому ринку, великому виробничому потенціалу та орієнтації на міжнародну торгівлю, що може стати провісником нового шляху до глобального органічного руху.

Джерела, література та додаткова інформація

- Хілл С.Б. та МакРе Р.Дж. (1992): Органічне сільське господарство у Канаді. Екологічні сільськогосподарські проекти (публікація Екологічних сільськогосподарських проектів - 104), Університет МакГілла (кампус Макдональда), Канада (Hill, S.B. and MacRae, R.J. (1992): Organic Farming in Canada. Ecological Agriculture Projects (EAP-Publication-104), McGill University (Macdonald Campus), Canada): www.eap.mcgill.ca/publications/eap104a.htm

- Холмс М. та Мейсі А. (2010): Канада. У публікації Віллер Хельга та Кільхер Лукас (2010). Світ органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2010 року. Звіт FiBL-IFOAM. IFOAM, Бонн та FiBL, Фрік, стор. 193-197 (Matthew Holmes and Anne Macey (2010): Canada. In Willer, Helga and Lukas Kilcher (2010) The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2010. FiBL-IFOAM Report. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick, pp.193-197)

- Мейсі А. (2009): Звіт про Канаду: www.cog.ca/uploads/Certified%20Organic%20Statistics%20Canada%202009.pdf

- Холмс М. та Мейсі А. (2012): Канада. У публікації Віллер Хельга та Кільхер Лукас (2012). Світ органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2012 року. Звіт FiBL-IFOAM. IFOAM, Бонн та FiBL, Фрік, стор. 277-282 (Matthew Holmes and Anne Macey (2012). Canada. In Willer Helga, Kilcher Lukas (2012) The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2012. FiBL-IFOAM Report. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick, pp.277-282).

- Холмс М. та Мейсі А. (2013): Канада. У публікації Віллер Хельга, Лерноуд Дж., Кільхер Лукас (2013). Світ органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2013 року. Звіт FiBL-IFOAM. IFOAM, Бонн та FiBL, Фрік, стор. 288-292 (Matthew Holmes and Anne Macey (2013). Canada. In Willer, Helga, Lernoud, J. and Lukas Kilcher (Eds.) (2013) The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013. FiBL-IFOAM Report. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick, pp.288-292).

- МакКіннон С. (2013): Органічний ринок Канади. Національний огляд, 2013. Асоціація органічної торгівлі Канади, стор.6: www.ota.com/pics/media_photos.171.img_filename.pdf

Посилання

- Асоціація органічної торгівлі Канади (Canada Organic Trade Association): www.ota.com/otacanada.html
- Інформація для споживачів Асоціації органічної торгівлі Канади: www.organicbiologique.ca
- Центр органічного сільського господарства Канади (Organic Agriculture Centre of Canada): www.oacc.info
- Канадське інспекційне агентство харчових продуктів (Canadian Food Inspection Agency, CFIA): www.inspection.gc.ca/english/fssa/orgbio/orgbioe.shtml
- Органічна Рада провінції Онтаріо (Organic Council of Ontario, OCO): www.organiccouncil.ca
- Міністерство сільського господарства та сільськогосподарських харчових продуктів Канади (Department of Agriculture and Agri-Food Canada): www.agr.gc.ca, www4.agr.gc.ca/AAFC-AAC/display-afficher.do?id=1183748510661&lang=eng
- Система гармонізованих кодів (Harmonized System Codes): www4.agr.gc.ca/AAFC-AAC/display-afficher.do?id=1199997881628&lang=eng
- Організація "Органічні виробники Канади" (Canada Organic Growers): www.cog.ca
- Асоціації сертифікованих органічних продуктів Британської Колумбії (Certified Organic Associations of British Columbia, COABC): www.certifiedorganic.bc.ca
- Комітет з питань акредитації для оцінки якості (Committee on Accreditation for Evaluation of Quality, CAEQ): www.caeq.ca
- Міжнародна служба з питань органічної акредитації (International Organic Accreditation service, IOAS): www.ioas.org
- Органічна федерація Канади (Organic Federation of Canada, OFC) www.organicfederation.ca
- Рада Канади з питань стандартів (Standards Council of Canada, SCC): www.scc.ca
- Сайт інформаційного порталу "Organic-World.net", що надає ключові дані та результати світового дослідження з органічного сільського господарства Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), що проводиться у співпраці з Міжнародною Федерацією органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM) та іншими партнерами. Дані публікуються у щорічній книзі "Світ органічного сільського господарства" (The Organic Europe web-site, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM): www.organic-world.net/canada.html

Висновки та рекомендації

Більшість розвинених країн інтегрували органічне сільське господарство у свою аграрну політику більшою або меншою мірою. Це комплексне питання, яке поширюється на інші галузі соціальної політики та економіки, наприклад збереження навколишнього середовища, охорону здоров'я, регіональний розвиток, зайнятість, соціальні питання та захист прав споживачів. Тема органічного сільського господарства та виробництва органічних харчових продуктів не була відразу визнана і включена до урядової політики багатьох країн-першопрохідців, вона була інтегрована тільки після того, як активний публічний захист інтересів, лобювання, підтримка та співпраця між фермерами, розробка та впровадження стандартів органічного виробництва, інформування споживачів були продемонстровані громадськими організаціями. Як результат, органічні виробники зайняли свою нішу на ринку та мають правове поле для своєї діяльності, у якому вони зараз працюють у багатьох країнах. Це демонструє важливість підходу "знизу вгору" (від піонерів органічного сектору та споживачів до органів державної влади). Розвиток енергійного органічного сектору заохочує створення зв'язків, уніфікацію великої кількості факторів та побудову співпраці між громадським та державним секторами. У цьому розділі ми подивимося на роль кожного із них і як вони можуть доповнювати один одного.

Іржі Урбан
*FIBL, БіоІнститут,
Чеська Республіка*

Рекомендації для громадського (недержавного) сектору

Недержавний сектор (асоціації органічних фермерів, переробних підприємств органічних харчових продуктів та трейдерів, асоціації споживачів, організації охорони довкілля, захисту прав тварин та ін.) майже завжди залишається рушійною силою та ініціатором нових ідей для органічного руху. Досвід показав важливість створення об'єднаного голосу та єдиної позиції органічного сектору. Створення єдиної представницької парасолькової координаційної організації в кожній країні дозволяє органічному сектору вести переговори з державними органами влади з більш сильної позиції. Якщо ж має місце конкуренція серед різних органічних організацій за визнання та отримання представницького статусу від державного сектору, то це може бути контрпродуктивним та деструктивним.

Громадському (недержавному) сектору слід усвідомити, що держава та державні органи влади відіграють ключову роль у наданні підтримки органічному сільському господарству. Це означає, що політичний діалог має бути частиною діяльності органічного сектору. Це не обов'язково означає членство у політичних партіях чи класичне лобювання, яке відоме у інших сферах національної економіки. Дуже важливим є поширення інформації про органічне сільське господарство серед освічених людей, особливо серед політиків, народних депутатів, співробітників міністерств, представників органів центральної та місцевої виконавчої і законодавчої влади. Часто представники

влади не мають достатньої та повної інформації або не повністю розуміють взаємозв'язки всередині цієї сфери.

Органічне сільське господарство є порівняно новим напрямком аграрного сектору і багато людей ще не мають про нього достатньо інформації. Це стосується не тільки народних депутатів та представників державних органів влади, а й співробітників державного апарату або адміністративних працівників, які і можуть бути тими самими людьми, які причетні до управління різними аспектами органічної системи. Важливим є те, що інформація з органічного сектору підкреслює взаємопов'язані вигоди органічного сільського господарства та його зв'язки із іншими сферами життя (чисте довкілля, здоров'я, добробут тварин тощо). В той же час органічному сільському господарству та органічним харчовим продуктам можуть зашкодити численні міфи та негативний піар, які спрямовані проти органічного сільського господарства ("низька продуктивність", "харчові продукти для багатих людей"), тому дуже важливо швидко роз'яснювати справжній стан речей, відразу ефективно спростовувати такі твердження.

Органічне сільське господарство має одну велику перевагу – його головна ідея є дуже добре зрозумілою для споживачів та освіченого, зазвичай міського населення. Ця сфера тісно пов'язана з іншими питаннями, які широко висвітлюються у засобах масової інформації (безпека харчових продуктів та їхня достатня кількість, ГМО в сільському господарстві, деградація ґрунтів, втрата біорізноманіття тощо). Це сприяє тому, що досить легко "продавати" органічні історії журналістам, завдяки чому створюється позитивний імідж для органічних харчових продуктів та органічного сільського господарства. Хоча існуючі аграрні структури, які вже протягом тривалого періоду займаються традиційним сільським господарством, та захисники наукових досліджень у галузі традиційного сільського господарства все ще доволі стримано ставляться до питання органічних харчових продуктів і може знадобитися більше часу для їхнього переконання. З цієї причини важливим є те, щоб промоційні кампанії про органічні продукти орієнтувалися на громадськість, як на фахівців, так і на неспеціалістів. Більшість політиків отримують інформацію (навіть інформацію від експертів) від засобів масової інформації та інтернету. Цей факт громадський сектор повинен мати на увазі під час захисту переваг органічного сільського господарства.

Роль органів виконавчої та законодавчої влади на національному і регіональному рівнях

Міністерство: Майже у кожній країні Міністерство сільського господарства є ключовим відомством, яке відіграє важливу роль не тільки щодо керівництва та регулювання сфери сільського господарства країни, але і з огляду на багато пов'язаних галузей, наприклад, харчову безпеку, добробут тварин, розвиток сільських територій та ландшафтно-екологічний менеджмент. У більшості країн з розвинутим сектором органічного сільського господарства у складі міністерства є спеціальний департамент органічного сільського господарства.

Депутати парламенту: дуже важливим для країни є спеціальне законодавство для органічного сільського господарства та органічних харчових продуктів, особливо у країнах, що не є членами ЄС і у яких не діють Постанови ЄС у цій сфері. Закон, що визначає органічне сільське господарство та затверджує вимоги до методів органічного виробництва та переробки, описуючи дозволені та недозволені методи, які є важливим фундаментом органічного сектору і

базою для подальшої державної підтримки органічного сільського господарства. Такий закон повинен сприяти торгівлі органічними харчовими продуктами, захищаючи їх органічним маркуванням: лише сертифіковані органічні продукти можуть мати позначення визначеними термінами "органічний" (organic), "біологічний" (bio) та "екологічний" (eco). Якщо неможливо захистити всі ці терміни (як це зроблено в країнах-членах ЄС), тоді принаймні один з них повинен бути захищений законом (в ідеалі – "органічний"). Цей закон повинен також визначати систему контролю та нагляду в органічному виробництві. Якщо контроль здійснюється приватними організаціями, то необхідно, щоб закон визначав державну структуру, яка здійснюватиме нагляд за приватними інспекційними та сертифікаційними органами у сфері органічного сільського господарства, а також окреслював систему штрафних санкцій (наприклад, за неправильне маркування).

Органи регіональної та місцевої влади: вони (наприклад, органи державної влади обласного, районного та міського рівнів) можуть відігравати значну роль у сприянні розвитку органічного сільського господарства, навіть за умов слабкої або відсутньої державної підтримки національного рівня. Це може бути зроблене різними способами, наприклад, через підтримку використання органічних продуктів для харчування у школах, лікарнях, міністерствах, регіональних адміністраціях, інших громадських закладах, шляхом організації місцевих органічних ринків та/або запровадження системи маркування місцевих продуктів, підтримку органічного сільського господарства на територіях, захищених законодавчо (наприклад, захисні зони водних ресурсів, природні заповідники тощо) чи проголошені зони, вільні від ГМО.

Здоровий високоякісний ґрунт є фундаментальною основою органічного сільського господарства

Пряма підтримка – субсидії та стимулювання

Субсидії для органічного сільського господарства формують основу підтримки у більшості країн світу, які розвиваються, особливо тих, де існує надання субсидій для традиційного сільського господарства. Головна логіка додаткових субсидій для органічного сільського господарства є подвійною – це нагорода для органічних фермерів зі сторони держави за надання “громадських благ” (наприклад, збереження природи та біорізноманіття) та компенсація органічному виробнику за порівняно менші врожаї, ніж ті, що можуть бути отримані внаслідок використання інтенсивних методів виробництва. В країнах-членах Європейського Союзу субсидії для органічного сільського господарства надаються з розрахунку на один гектар площі та не мають прямого відношення до кількості вирощених органічних харчових продуктів. Вищі субсидії зазвичай надаються протягом перехідного періоду, коли фермери ще не можуть розраховувати на цінову надбавку за органічний статус своєї продукції. В деяких країнах субсидії надаються тільки протягом перехідного періоду, в інших, як, наприклад, у Чеській Республіці, рівень субсидій залишається незмінним навіть після переходу на органічне виробництво. У Нідерландах від субсидій з розрахунку на гектар площі (підтримки пропозиції) відмовилися, надаючи перевагу стимулюванню попиту на органічну продукцію.

Додаткові умови для надання субсидій в органічному сільському господарстві

Органічні фермери, що хочуть отримувати субсидії на органічне сільське господарство, повинні часто відповідати додатковим вимогам, вищим за ті, що передбачено в Постанові Ради (ЄС) №834/2007. Іншими словами, успішне проходження сертифікації органічним господарством або переробним підприємством не означає автоматичне отримання субсидії. Є багато прикладів додаткових критеріїв, яким повинні відповідати фермери. Вони різняться в залежності від країни.

Деякі приклади вимог для отримання субсидій в органічному виробництві:

- мінімальна та/або максимальна кількість свійських тварин (голів великої рогатої худоби) на господарстві;
- перехід усього господарства на органічне виробництво (тобто господарства, що паралельно з органічним займаються і традиційним сільським господарством, не отримують субсидій або отримують зменшені субсидії);
- визначена мінімальна щільність посадки дерев в органічних садах;
- використання сертифікованого насінневого матеріалу;
- косіння трави у чітко визначені періоди року (для захисту гнізд польових птахів);
- заходи в рамках всієї ферми, наприклад, вимоги відведення певної частини території (5-7% від загальної площі господарства) для екологічної цілей (багаторічні пасовища без внесення добрив, різнотравні квітучі луки, фруктові сади із дерев з кронами) або особливостей ландшафту (наприклад, ґрунтові дороги, кам'яні стіни, кам'яні колони тощо);
- виконання встановлених умов – тільки для окремого органічного виробництва (наприклад, вимагаються документи про продаж органічної продукції).

Крім органічних виробників, у деяких випадках субсидії надаються для переробних підприємств органічних харчових продуктів та/або трейдерів. Такі субсидії зазвичай надаються у формі допомоги з інвестиціями для побудови нових потужностей або закупівлі нового обладнання переробки, або точок продажу (як правило, субсидії становлять до 50% від загальної суми інвестицій). Іншим варіантом є надання безпроцентних позик чи субсидування процентних ставок або компенсація витрат органічних фермерів на органічну сертифікацію.

Висновки

Ця книга не є універсальним рецептом для організації підтримки органічному сільському господарству в Україні. Але автори з України, Чеської Республіки, Швейцарії та інших країн намагались показати, використовуючи міжнародний досвід, якою такою підтримкою є в інших країнах і як її можна організувати різними методами в Україні. З цією метою ми відібрали приклади країн – членів Євросоюзу, а також такі, що не входять до Євросоюзу, країн з розвинутою економікою (США, Швейцарія, Німеччина тощо) та аграрні країни з економікою, що розвивається, і ситуація в яких подібна до України (наприклад, Туреччина чи Молдова). Варто підкреслити, що в жодній країні підтримку органічному сільському господарству та споживанню органічних харчових продуктів не можна замовити та структурувати "згори вниз", тобто зі сторони державного сектору до недержавного. Такий підхід може бути рідко, якщо взагалі він існує, у такому разі він є основою для успішної реформи у сфері сільського господарства.

Щоб різні види стимулювання (особливо фінансового) були успішними і призводили до розвитку, в країні має бути інтерес зі сторони фермерів, обізнані та мотивовані споживачі, підтримані достатньою кількістю інформації та наявністю компетентних консультантів. Лише після цього будь-яка підтримка держави для органічного сектору буде ефективною. Передача інформації та обмін досвідом з іншими країнами є дуже корисними, але більш ефективним, щоб переконати представників державного сектору країни та тих, хто ухвалюють рішення у світі щодо підтримки органічного сільського господарства, є запрошення журналістів та представників державного сектору на органічні підприємства для отримання ними власного досвіду щодо переваг органічного сільського господарства з перших рук. Такий підхід, коли особи, які впливають на процес та/або ухвалюють рішення, можуть відчути переваги органічного сільського господарства, є ефективним для використання у доповнення до наукових доказів на користь органічного сільського господарства.

Світова статистика з органічного сільського господарства

Органічне сільське господарство продовжує швидко розвиватися в усьому світі. На сьогоднішній день 1,8 млн. виробників у 162 країнах світу займаються органічним сільським господарством, показники якого продовжують зростати з року в рік. Згідно з останніми даними, загальна площа органічних сільськогосподарських угідь у світі становить 37,2 млн. га. Країни з найбільшою площею органічних сільськогосподарських земель – це Австралія (12 млн. га), Аргентина (3,8 млн. га), США (1,9 млн. га) та Китай (1,9 млн. га). Регіони з найбільшими площами органічних сільськогосподарських земель – це Океанія (12,2 млн. га) та Європа (10,6 млн. га), за ними слідує Латинська Америка (6,9 млн. га), Азія (3,7 млн. га), Північна Америка (2,8 млн.га) та Африка (1,1 млн. га).

Окрім органічних сільськогосподарських угідь є ще органічні несільськогосподарські землі, найрозповсюдженішими з яких є площі для збирання дикоросів, а також аквакультура, ліси та пасовища несільськогосподарських угідь. Вони займають 32,5 млн. га.

Отже, загалом у світі 69,7 млн. га сільськогосподарських угідь та несільськогосподарських територій є органічними.

Табл. 17.

Країни світу з найбільшою площею органічних сільськогосподарських угідь

Країна	Площа під органічним сільським господарством (га)	Країна	Площа під органічним сільським господарством (га)
Австралія (2009)	12 001 724	Канада	841 216
Аргентина	3 796 136	Бразилія	687 040
США (2008)	1 948 946	Велика Британія	638 528
Китай	1 900 000	Польща	609 412
Іспанія	1 621 898	Австрія	542 553
Італія	1 096 889	Швеція	480 185
Індія	1 084 266	Чеська Республіка	460 498
Німеччина	1 015 616	Туреччина	442 582
Франція	975 141	Фолклендські острови	398 806
Уругвай (2006)	930 965		366 904

Джерело: FiBL та IFOAM, Світ органічного сільського господарства, 2013, дані ґрунтуються на національних джерелах даних

Країни з найбільшою часткою органічних земель

Країна	Частка земель органічного сільського господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %	Країна	Частка земель органічного сільського господарства від загальної площі земель сільськогосподарського призначення, %
Фолклендські острови	35,94	Домініканська Республіка	9,61
Ліхтенштейн	29,28	Словаччина	8,61
Австрія	19,66	Італія	8,61
Французька Гвіана	17,51	Фарерські острови	8,43
Швеція	15,40	Фінляндія	8,21
Естонія	14,75	Сан-Томе і Принсіпі	7,98
Самоа	11,80	Східний Тимор	6,60
Швейцарія	11,69	Словенія	6,58
Чеська Республіка	10,84	Іспанія	6,52
Латвія	10,38	Уругвай (2006)	6,29

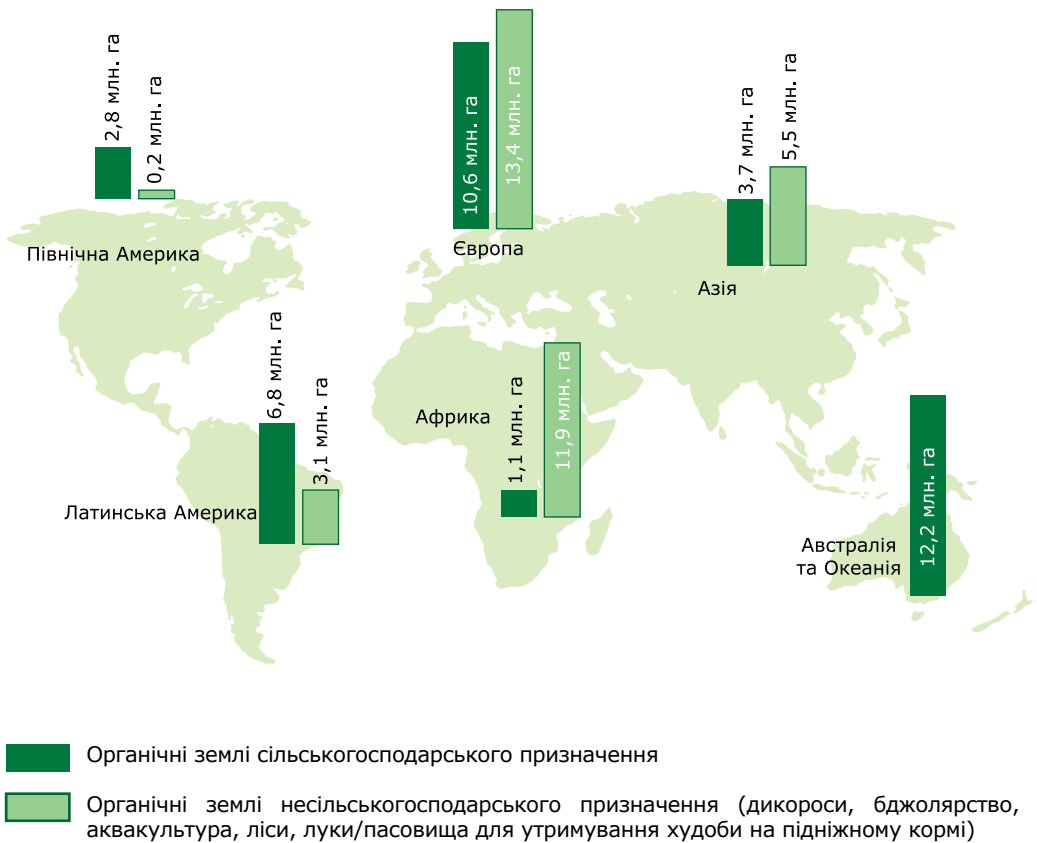
Джерело: FiBL та IFOAM, Світ органічного сільського господарства, 2013, дані ґрунтуються на національних джерелах даних

Майже дві третини світових сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічне сільське господарство, становлять луки та пасовища (23,2 млн. га), як мінімум 17% – органічні сільськогосподарські культури (6,3 млн. га).

Наведені нижче таблиці показують загальний стан у 20-ти країнах з найбільшими площами та часткою земель, задіяних під органічне сільське господарство (дані 2011 року).

В Європі 10,6 млн. га органічних сільськогосподарських земель на майже 290000 фермах. Країнами з найбільшою площею угідь, задіяних під органічне сільське господарство, є Іспанія (1,6 млн. га), Італія (1,1 млн. га) та Німеччина (1 млн. га). Туреччина є європейською країною з найбільшою кількістю органічних ферм (43 716), наступними йдуть Італія (42 041), Іспанія (32195), Франція (23135) та Німеччина (22 506).

Середній розмір органічних господарств значно відрізняється залежно від країни Європи. Багато центрально- та східноєвропейських країн, які є членами або не є членами ЄС, мають дуже великі органічні господарства з загальною площею угідь до кількох тисяч гектарів у одному господарстві (наприклад, в Україні та Молдові). Це високоспеціалізовані органічні підприємства. Ці компанії отримали визнання відповідно до системи органічної сертифікації ЄС та, як правило, вони фокусуються на ринкових сільськогосподарських культурах орних земель або спеціальних культурах (наприклад, лікарських травах та ароматичних рослинах).

Мал. 15. Органічні сільськогосподарські землі та інші органічні землі у 2011 році

Джерело: FiBL та IFOAM, Світ органічного сільського господарства, 2013, дані ґрунтуються на національних джерелах даних, стор. 35

Перелік скорочень

ABioDoc	Національний ресурсний центр для органічного сільського господарства, Франція <i>Centre National de Ressources en Agriculture Biologique</i> www.abiodoc.com
Bio Suisse	Асоціація органічних виробників "Біо Свісс" та назва швейцарського приватного стандарту органічного виробництва www.bio-suisse.ch
BLW	Федеральне відомство сільського господарства Швейцарії <i>Bundesamt für Landwirtschaft</i> www.blw.admin.ch
BMELV	Федеральне Міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини <i>Bundesministeriums für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz</i> www.bmelv.de
BÖLN	Федеральна схема органічного сільського господарства Німеччини <i>Bundesprogramm Ökologischer Landbau und andere Formen nachhaltiger Landwirtschaft</i> www.bundesprogramm-oekolandbau.de
CAP	Спільна сільськогосподарська політика ЄС <i>Common Agricultural Policy</i> www.ec.europa.eu/agriculture/cap-overview/2012_en.pdf
CFIA	Канадське інспекційне агентство харчових продуктів <i>Canadian Food Inspection Agency</i> www.inspection.gc.ca
COG	Організація "Органічні виробники Канади" <i>Canada Organic Growers</i> www.cog.ca
EAFRD	Європейський сільськогосподарський фонд для розвитку сільських територій <i>European Agricultural Fund for Rural Development</i> www.europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/l60032_en.htm
ETO	Турецька асоціація органічного сільськогосподарського руху <i>Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği</i> www.eto.org.tr
FAO	Організація продовольства та сільського господарства Організації Об'єднаних Націй <i>Food and Agriculture Organization of the United Nations</i> www.fao.org

FiBL	Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL) <i>нім. Forschungsinstitut für biologischen Landbau</i> <i>англ. Research Institute of Organic Agriculture</i> www.fibl.org
FNAB	Національна федерація органічних фермерів регіонів Франції <i>Fédération Nationale d'Agriculture Biologique des régions de France</i> www.fnab.org
GAEC	Сприятливі умови для сільського господарства та навколишнього середовища <i>Good environmental and agricultural conditions</i>
GATT	Генеральна угода з тарифів та торгівлі Світової організації торгівлі <i>General Agreement on Tariffs and Trade</i> www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.pdf
GEF SGP	Програма малих грантів Глобальної програми захисту навколишнього середовища Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй <i>United Nations Development Program Global Environment Facility Small Grants Programme</i> www.thegef.org/gef/sgp
IFOAM	Міжнародна Федерація органічних сільськогосподарських рухів <i>International Federation of Organic Agriculture Movements</i> www.ifoam.org
JAS	Японський сільськогосподарський стандарт <i>Japanese Agricultural Standard</i> www.maff.go.jp/e/jas/specific/organic.html
KEZ	Сертифікаційний орган "КЕЗ", контроль органічного землеробства в Чеській Республіці <i>Kontrola ekologického zemědělství</i> www.kez.cz
LNV	Міністерство сільського господарства, природи та якості харчових продуктів Нідерландів <i>Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit</i>
MAAP	Міністерство сільського господарства, продовольства та лісового господарства Франції <i>Ministère de l'Agriculture, de l'Agroalimentaire et de la Forêt, Ministry of Agriculture, Food and Forestry</i> www.agriculture.gouv.fr
MAFI	Міністерство сільського господарства та харчової промисловості Молдови <i>Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova</i> www.maia.gov.md

MARA	Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини <i>Ministry of Agriculture and Rural Affairs,</i> яке реструктуризувалося у Міністерство продовольства, сільського господарства та тваринництва Туреччини <i>Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı</i> www.tarim.gov.tr
MARD	Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі <i>Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi</i> www.minrol.gov.pl/eng
MELI	Міністерство економіки, сільського господарства та інновацій Нідерландів <i>Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie</i> www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez
NOP	Національна органічна програма США, федеральна законодавча база, що регулює органічний харчовий сектор в США <i>National Organic Program</i> www.ams.usda.gov/AMSV1.0/nop
NOSB	Національна рада органічних стандартів США <i>National Organic Standards Board</i> www.ams.usda.gov/AMSV1.0/NOSB
OAC	Комітет органічного сільського господарства Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини <i>Organic Agriculture Committee of the MARA</i>
OANGC	Національний комітет з питань управління в органічному сільському господарстві <i>Organic Agriculture National Guidance Committee</i>
OANTC	Національний торговельний комітет органічного сільського господарства <i>Organic Agricultural National Trade Committee</i>
OARPNC	Національний комітет досліджень і проектів в органічному сільському господарстві <i>Organic Agriculture Research and Projects National Committee</i>
OFPA	Акт про виробництво органічних харчових продуктів США <i>Organic Foods Production Act, USA</i>
OTA	Асоціація органічної торгівлі Північної Америки <i>Organic Trade Association</i> www.ota.com
PGS	Система гарантій спільної участі <i>Participatory Guarantee Systems</i> www.ifoam.org/about_ifoam/standards/pgs.html

RDP	Програма/план розвитку сільських територій <i>Rural Development Programme/Plan</i>
RvA	Голландська акредитаційна рада <i>Raad voor Accreditatie</i> www.rva.nl
SAN	Мережа сталого сільського господарства, США <i>Sustainable Agriculture Network</i>
SARE	Програма досліджень та освіти сталого сільського господарства USDA <i>Sustainable Agriculture Research and Education Programme, USDA</i>
SECO	Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань <i>State Secretariat for Economic Affairs, Switzerland</i> www.seco-cooperation.ch , який є частиною Міністерства економіки Швейцарії <i>Swiss Federal Department of Economic Affairs</i> www.evd.admin.ch/index.html?lang=en
SIPPO	Швейцарська програма сприяння імпорту <i>Swiss Import Promotion Programme</i> www.sippo.ch , www.s-ge.com/global/export/en
SPS	Схеми єдиних виплат <i>single payment scheme</i>
SZIF	Державний сільськогосподарський інтервенційний фонд, агентство з сільськогосподарських виплат Чеської Республіки <i>Státní zemědělský intervenční fond, State Agricultural Intervention Fund</i> www.szif.cz
ÚKZÚZ	Центральний інститут нагляду та перевірки у сфері сільського господарства Чеської Республіки <i>Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Central Institute for Supervising and Testing in Agriculture</i> www.ukzuz.cz
USDA	Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів Америки <i>United States Department of Agriculture</i> www.usda.gov
VBP	Асоціація органічних виробників та підприємств торгівлі Нідерландів <i>Vereniging Biologische Producenten en Handel</i> www.vbpbioologisch.nl/
WTO	Світова організація торгівлі (COT) <i>World Trade Organization</i> www.wto.org

га	гектар
ГМО	генетично модифіковані організми
ЄЕС	Європейське економічне співтовариство <i>European Economic Community (EEC)</i>
ЄК	Європейська Комісія <i>European Commission (EC)</i> www.ec.europa.eu
ЄС	Європейський Союз <i>European Union (EU)</i> www.europa.eu
мал.	малюнок
млн.	мільйон
млрд.	мільярд
с/г	сільське господарство
табл.	таблиця

Перелік малюнків

Мал. 1. Центральне положення органічного сільського господарства у системі багатofункціонального сільського господарства	13
Мал. 2. Приватний тип контролюючої системи	17
Мал. 3. Державний тип контролюючої системи	18
Мал. 4. Комбінований тип контролюючої системи	19
Мал. 5. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Швейцарії	27
Мал. 6. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Німеччині	33
Мал. 7. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Нідерландах	42
Мал. 8. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Франції	50
Мал. 9. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Чеській Республіці	59
Мал. 10. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Польщі	69
Мал. 11. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Молдові	74
Мал. 12. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Туреччині	81
Мал. 13. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у США	90
Мал. 14. Організації, задіяні у контролі та нагляді органічного виробництва у Канаді	98
Мал. 15. Органічні сільськогосподарські землі та інші органічні землі у 2011 році	110

Перелік таблиць

Табл. 1.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Швейцарії	26
Табл. 2.	Виплати для органічного сільського господарства у Швейцарії	29
Табл. 3.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Німеччині	32
Табл. 4.	Виплати для органічного сільського господарства у Німеччині	36
Табл. 5.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Нідерландах	40
Табл. 6.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Франції	48
Табл. 7.	Виплати для органічного сільського господарства у Франції	51
Табл. 8.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Чеській Республіці	59
Табл. 9.	Виплати для органічного сільського господарства у Чеській Республіці	62
Табл. 10.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Польщі	66
Табл. 11.	Виплати для органічного сільського господарства у Польщі	70
Табл. 12.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Молдові	73
Табл. 13.	Виплати для органічного сільського господарства у Молдові	76
Табл. 14.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Туреччині	79
Табл. 15.	Основні статистичні дані органічного виробництва у США	88
Табл. 16.	Основні статистичні дані органічного виробництва у Канаді	96
Табл. 17.	Країни світу з найбільшою площею органічних сільськогосподарських угідь	108
Табл. 18.	Країни з найбільшою часткою органічних земель	109

Перелік фотографій та власників авторських прав

- Фотографія на обкладинці:** Всеукраїнський ярмарок органічної продукції у м.Київ, Наталія Прокопчук
© *FIBL*
- Фотографія с. 7** Обмін знаннями про органічне рослинництво на господарстві ПП «Галекс-Агро», Житомирська обл., 2013, Наталія Прокопчук
© *FIBL*
- Фотографія с. 8** День органічних молочних продуктів, Етнопродукт, Чернігівська обл., 2013 Наталія Прокопчук
© *FIBL*
- Фотографія с. 16** Домінік Менцлер
© *Федеральне управління з питань сільського господарства та продовольства Німеччини, BLE, Бонн*
- Фотографія с. 25** Асоціація органічних виробників "Біо Свісс" (Bio Suisse), Швейцарія
© *Bio Suisse*
- Фотографія с. 31** Томас Штефан
© *Федеральне управління з питань сільського господарства та продовольства Німеччини, BLE, Бонн*
- Фотографія с. 34** Домінік Менцлер
© *Федеральне управління з питань сільського господарства та продовольства Німеччини, BLE, Бонн*
- Фотографія с. 35** Домінік Менцлер
© *Федеральне управління з питань сільського господарства та продовольства, BLE, Бонн*
- Фотографія с. 39** Біонекст (Bionext), Нідерланди
© *Bionext, NL*
- Фотографія с. 47** Алена Малікова
© *Біоінститут Оломоуц*
- Фотографія с. 55** Вацлав Хубата – Вацек
© *Біоінститут Оломоуц*
- Фотографія с. 57** Вацлав Хубата – Вацек
© *Біоінститут Оломоуц*
- Фотографія с. 65** Іржі Урбан
© *Біоінститут Оломоуц*
- Фотографія с. 67** Іржі Урбан
© *Біоінститут Оломоуц*
- Фотографія с. 72** Іржі Урбан
© *Біоінститут Оломоуц*
- Фотографія с. 83** Іржі Урбан
© *Біоінститут Оломоуц*
- Фотографія с. 88** Асоціація органічної торгівлі Північної Америки
© *ОТА*
- Фотографія с. 95** Асоціація органічної торгівлі Північної Америки
© *ОТА*
- Фотографія с. 105** Інститут Луїса Болка
© *Інститут Луїса Болка*

Автори

Іржі Урбан (Головний редактор) – Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL); Біоінститут, Оломоуц; Чеська державна інспекція з питань органічного сільського господарства (Центральний інститут нагляду та перевірки у сфері сільського господарства (UKZÚZ)), Чеська Республіка

Беате Хубер – Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), м.Фрік, Швейцарія

Кароліна Дитртова – Біоінститут, Оломоуц, Чеська Республіка

Наталія Прокопчук – Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), Україна, швейцарсько-український проект “Розвиток органічного ринку в Україні”

Тобіас Айзенінг – Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), м.Фрік, Швейцарія

Хельга Віллер – Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL), м.Фрік, Швейцарія

Відповідальна за українську версію – Наталія Прокопчук, FiBL

Подяка

Крім цитованих джерел, в цій книзі використано тексти, отримані від Міністерств сільського господарства Чеської Республіки та Польщі, Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія), Міжнародного центру органічного сільського господарства Центральної та Східної Європи “ЕкоКоннект” (Німеччина).

Дуже дякуємо також за участь у підготовці публікації Олександрю Демидову (Україна), Анатолію Рудюку (Україна), Мейвесу Брауверу (Нідерланди), Маргріт А. Хофстеде (Нідерланди), Еверту Яну Краєнбрінку (Нідерланди), Міхалу Житкі (Польща), Андреа Храбаловій (Чеська Республіка), Іні Лекі (Чеська Республіка), Джиму Лекі (Чеська Республіка), Ондрею Надворніку (Чеська Республіка), Антону Пінчову (Франція), Ірині Дудяк (Україна), Лукасу Кільхеру (Швейцарія), Павліні Самсоновій (Чеська Республіка), Бернхарду Янсену (Німеччина), Інка Заксе (Німеччина), Ярмілі Урбановій (Чеська Республіка), Софі Валлекс (Франція) та іншим за надану інформацію та переклад текстів.

Дослідний інститут органічного сільського господарства (FIBL) був заснований у 1973 році і знаходиться у місті Фрік, Швейцарія, з 1997 року. Це світовий провідний інформаційний та документальний центр органічного сільського господарства з більш, ніж 30-ти річним досвідом роботи в органічному сільському господарстві. Тісні зв'язки між різними галузями дослідження та швидким перенесенням знань від досліджень для консультаційної роботи та сільськогосподарської практики є сильними сторонами FIBL.

FIBL впроваджує багато міжнародних проектів в усьому світі – не лише у проведенні досліджень, наданнях консультацій та проведенні тренінгів, а також з розвитку органічного ринку та налагодженню співпраці.

FIBL впроваджує в Україні швейцарсько-український проект «**Розвиток органічного ринку в Україні**» (2012-2016) за фінансової підтримки Швейцарської Конфедерації через Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань (SECO).

Загальна мета проекту – сприяти посиленню конкурентоспроможності українського органічного сектору, а також мікро-, малих та середніх підприємств з Українських Карпат.

Цілі проекту:

- Покращити якість та збільшити товарообіг сертифікованих органічних сільськогосподарських орних культур від малих та середніх підприємств для експорту, а також молочних продуктів для внутрішнього ринку,
- Мікро-, малі і середні підприємства Українських Карпат отримують вигоду від торговельної марки для регіональної харчової продукції,
- Підвищити рівень комерційних послуг для органічного сектору,
- Покращити сприятливе бізнес середовище для розвитку органічного сектору.

Детальніше про проект можна дізнатися на веб-сайті www.ukraine.fibl.org

Фінансова підтримка:

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська Конфедерація

Органік Стандарт

Органік Стандарт – лідер у галузі органічної сертифікації в Україні та Білорусі

Органік Стандарт – перший український інспекційний та сертифікаційний орган з органічного виробництва, заснований у 2007 році провідними українськими організаціями органічного сектору в рамках швейцарсько-українського проекту «Сертифікація в органічному сільському господарстві та розвиток органічного ринку в Україні». Під наглядом Органік Стандарт перебуває більше 120 виробників органічної продукції в Україні.

Наш професіоналізм та компетенція підтверджуються акредитацією Міжнародної служби з питань органічної акредитації (IOAS) відповідно до стандартів серії ISO 65. Органік Стандарт включено в офіційний перелік сертифікаційних органів, визнаних у Європейському Союзі та Швейцарській Конфедерації, він є членом Міжнародної Федерації органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM).

Органік Стандарт тісно співпрацює з одним зі світових лідерів у сфері сертифікації органічного виробництва – Інститутом ринкової екології (IMO, Швейцарія), що розширює можливості наших клієнтів на міжнародному ринку.

Органік Стандарт: Наш контроль – Ваша впевненість

Послуги

Наша основна діяльність – інспекція та сертифікація органічного виробництва у таких галузях:

- рослинництво
- тваринництво
- переробка та торгівля (експорт/імпорт)
- заготівля дикорослих продуктів
- бджільництво
- аквакультура
- виробництво добрив та засобів захисту рослин

Ми організуємо тренінги щодо стандартів, процедур сертифікації, вимог органічного виробництва, надаємо послуги з відбору зразків та супроводу відвантаження продукції.

Основний стандарт для проходження сертифікації

- Стандарт з органічного виробництва та переробки рівнозначний Постановам ЄС 834/2007, 889/2008

Додаткові стандарти

- Національна органічна програма (NOP), США
- Японські сільськогосподарські стандарти (JAS), Японія
- Приватні стандарти Асоціації «Біо Свісс» (Bio Suisse), Швейцарія

Наші партнери

ТОВ «Органік стандарт»
вул. Богдана Хмельницького, 51-Б
м. Київ, 01030, Україна

тел./факс: + 38 (044) 200-62-15, 200-62-16
e-mail: office@organicstandard.com.ua
www.organicstandard.com.ua

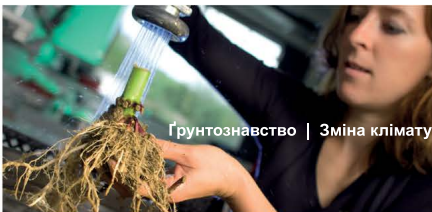

FIBL, Дослідний інститут органічного сільського господарства, Швейцарія, 5070, м. Фрік, info.suisse@fibl.org, www.fibl.org

Коротка інформація про діяльність FiBL

FiBL, заснований у 1973 році, є найбільшою у світі дослідною інституцією у галузі органічного сільського господарства, де працюють 120 співробітників у Швейцарії, 15 – у Німеччині і 11 – в Австрії. Тісні зв'язки між різними галузями дослідження та швидка передача знань від дослідження до консультативної роботи та впровадження у практику сільського господарства є сильними сторонами FiBL.

Ґрунтознавство | Зміна клімату

Ми розглядаємо фундаментальні принципи родючості ґрунтів, фокусуємось на вуглецевому циклі та різноманітності видів мікроорганізмів. Ми також зацікавлені у питаннях, які стосуються біодинамічних методів ведення сільського господарства. Здорові ґрунти та здорові рослини складають нашу загальну концепцію досліджень.

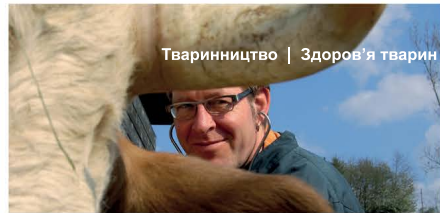
Соціально-економічний аспект

Ми аналізуємо економічні умови в органічних господарствах, економічно обґрунтоване ціноутворення на органічні продукти та підтримуємо заходи у рамках сільськогосподарської політики. Також охоплені питання, які стосуються маркетингу. Наше зобов'язання – органічні харчові продукти високої якості.

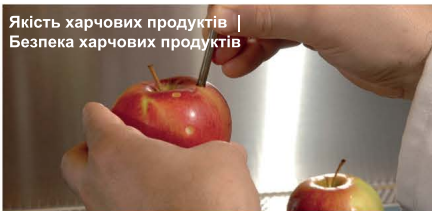
Садівництво | Фітопатологія

Фрукти, вино, овочі, картопля та сільськогосподарські орні культури – це основні теми дослідження FiBL у рослинництві. Були проведені досліді щодо шкідників та хвороб шляхом просування корисних організмів, вживання заходів прямого контролю та покращення технік вирощування.

Тваринництво | Здоров'я тварин

Ми залучаємо ветеринарів до досліджень щодо здоров'я вимени та паразитів, оптимізації тваринництва, режимів годування та випасання, використання гомеопатії, підготовки рослин та корисних грибків. Тваринництво, годування бройлерів та органічних курей-несучок є додатковими важливими темами нашої уваги. Знайдено новий сталий підхід у розведенні великої рогатої худоби.

Якість харчових продуктів | Безпека харчових продуктів

Ми досліджуємо хімічні, фізичні, поживні та сенсорні властивості фруктів, вина, овочів, пшениці, молока та інших продуктів. Ми також вивчаємо їхню потенційну користь для здоров'я та добробуту людей. Нашою метою є якість та безпека всього ланцюга харчової органічної продукції.

Розвиток та співпраця | Тренінги | Поширення

FiBL робить свій внесок у розвиток та покращення органічного і сталого сільського господарства у всьому світі. Наш Міжнародний відділ впроваджує багато проектів в Африці, Азії, Латинській Америці, Південній та Східній Європі, фокусуємось на системах сталого виробництва, кліматі та ресурсах, розвитку ринку, сертифікації, стандартах та політичному діалозі, тренінгах та консультації.

